

URBAN
REPORT

#1

RO

Poetica tranziției în derulare

EN

The Poetics of Transition on the Run

Echipa Urban Report:

Urban Report Team:

Ivan Kucina, Todor Atanasov,
Peter Torniov, Miklós Péterffy,
Samu Szemerey, Ștefan
Ghenciulescu, Cosmina Goagea,
Constantin Goagea

Instituții partenere:

Partner institutions:

BINA, SAW, ZEPPELIN, KEK,
Transformatori

Mulțumiri pentru contribuțiile la UR Volumul #1:

Thanks for their contribution at
UR Volume #1:

Maroje Mrduljaš, Vladimir Kulić,
Milica Topalović, Srdjan Jovanović
Weiss, Miodrag Mitrašinić,
STEALTH.unlimited – Ana Džokić
& Marc Neelen, Katherine Carl,
studioBASAR – Alex Axinte
& Cristi Borcan, Miklós Rácz,
Balázs Bodó, Giulia Fiocca &
Laia Solé, Dubravka Sekulić,
Piet Vollaard, Kasper Akhøj,
Prelom kolektiv – Dušan Grlja &
Jelena Vesić, Yane Čalovski, Tanja
Lažetić, Kader Muzaqi, Flamur

Bektashi, Tomislav Medak, Edi
Muka, Ana Vujanović, Vesna
Madžoski, Claudia Faraone,
Valeri Gyurov, Eli Chakarova

Mulțumiri pentru fotografii:

Thanks for their photo
contribution to:

Tamás Budha, Miklós Rácz,
András Tábori, Wolfgang Thaler,
Bas Princen, Ivo Hasanović,
Jelena Mitrović, Dubravka
Sekulić, Ivan Kucina, Miodrag
Mitrašinić, Ana Džokić & Marc
Neelen (STEALTH.unlimited),
Maroje Mrduljaš, Ștefan Tuchilă,
Petar Stelkic, Valeri Gyurov, Eli
Chakarova,
studioBASAR – Alex Axinte &
Cristi Borcan, Iosif Kiraly, Mihai
Botescu, Köllő Miklós, Zsolt
Tövissi, Abruptarhitectura,
Zoltania, Dacian Groza

Redactor:

Editor:

Cosmin Caciuc

Design grafic UR Volum #1:

Graphic design UR Volume #1:
Radu Manelici

DTP:

Aurel Ardeleanu

Identitate vizuală proiect:

Project visual identity:

Alexe Popescu

Traduceri:

Translation:

Dana Radler, Magda Teodorescu,
Petya Nenova, Ekaterina
Angelova, Fides

Website, DVD, programare:

Website, DVD, programming:

Cristian Dorobănescu

Editat de:

Edited by:

Zeppelin Association

TOATE DREPTURILE SUNT REZERVATE. NICIO
PARTE A ACESTEI PUBLICAȚII NU POATE FI
REPRODUSĂ ȘI / SAU DISTRIBUITĂ SUB NICIO
FORMĂ SAU PRIN ORICE ALTE MIJLOACE, FĂRĂ
PERMISIUNEA PREALABILĂ A TITULARILOR
DREPTURILOR DE AUTOR.

ALL RIGHTS RESERVED. NO PART OF THIS PUB-
LICATION MAY BE REPRODUCED OR TRANSMIT-
TED IN ANY WAY BY ANY MEANS WITHOUT PRIOR
PERMISSION FROM THE COPYRIGHT OWNERS.

www.urbanreport.ro

IVAN KUCINA / SERBIA. ARHITECT, PROFESOR LA FACULTATEA DE
ARHITECTURĂ DIN BELGRAD; PROFESOR INVITAT LA PARSONS THE NEW
SCHOOL FOR DESIGN, NEW YORK; ORGANIZATOR AL BINA (SĂPTĂMÎNA
INTERNAȚIONALĂ A ARHITECTURII LA BELGRAD).
IVAN KUCINA / SERBIA. PROFESSOR AT THE SCHOOL OF ARCHITECTURE,
UNIVERSITY OF BELGRADE AND A VISITING PROFESSOR AT PARSONS
THE NEW SCHOOL FOR DESIGN, NEW YORK; BOARD MEMBER OF BINA
(BELGRADE INTERNATIONAL ARCHITECTURE WEEK).

TODOR ATANASOV / BULGARIA. ARHITECT, MEMBRU AL ECHIPEI
TRANSFORMATORI DIN SOFIA.

TODOR ATANASOV / BULGARIA. ARCHITECT, TEAM MEMBER OF
TRANSFORMATORI ORGANIZATION, SOFIA.

PETER TORNIOV / BULGARIA. ARHITECT, REDACTOR-ȘEF AL REVISTEI
ABITARE BULGARIA.

PETER TORNIOV / BULGARIA. ARCHITECT, EDITOR-IN-CHIEF OF ABITARE
BULGARIA.

MIKLÓS PÉTERFFY / UNGARIA. ARHITECT, PROFESOR LA FACULTATEA DE
ARHITECTURĂ, TU BUDAPEST; CORRESPONDENT AL REVISTEI ZEPPELIN
LA BUDAPESTA.

MIKLÓS PÉTERFFY / HUNGARY. ARCHITECT, PROFESSOR AT THE FACULTY
OF ARCHITECTURE, TU BUDAPEST; CORRESPONDENT OF ZEPPELIN
MAGAZINE IN BUDAPEST.

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

PROJECT FINANCED BY
ROMANIAN CULTURAL INSTITUTE
IN THE FRAME OF THE PROGRAM

programulcultural.ro
Cantemir

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN NU POATE FI CONSIDERAT RESPONSABIL PENTRU CONȚINUTUL ACESTUI MATERIAL.
ROMANIAN CULTURAL INSTITUTE CANNOT BE HELD RESPONSIBLE FOR THE CONTENT OF THIS PUBLICATION.

SAMU SZEMEREY / UNGARIA. ARHITECT, CURATOR, MEMBRU FONDATOR
AL KÉK (CENTRUL DE ARHITECTURĂ CONTEMPORANĂ DIN BUDAPESTA).
SAMU SZEMEREY / HUNGARY. ARCHITECT, CURATOR, FOUNDING MEMBER
OF KÉK (CONTEMPORARY ARCHITECTURE CENTER, BUDAPEST).

ȘTEFAN GHENCIULESCU / ROMÂNIA. ARHITECT, LECTOR LA FACULTATEA
DE ARHITECTURĂ, UAUIM BUCUREȘTI; MEMBRU FONDATOR AL ASOCIAȚIEI
ZEPPELIN; REDACTOR-ȘEF AL REVISTEI ZEPPELIN.

ȘTEFAN GHENCIULESCU / ROMANIA. ARCHITECT, LECTOR AT THE
FACULTY OF ARCHITECTURE, UAUIM BUCHAREST; FOUNDING MEMBER OF
ZEPPELIN ASSOCIATION; EDITOR-IN-CHIEF OF ZEPPELIN MAGAZINE.

COSMINA GOAGEA / ROMÂNIA. ARHITECT, CURATOR, MEMBRU FONDATOR
AL ASOCIAȚIEI ZEPPELIN; DIRECTOR DE PROIECT AL REVISTEI ZEPPELIN.
COSMINA GOAGEA / ROMANIA. ARCHITECT, CURATOR, FOUNDING MEMBER
OF ZEPPELIN ASSOCIATION; PROJECT MANAGER OF ZEPPELIN MAGAZINE.

CONSTANTIN GOAGEA / ROMÂNIA. ARHITECT, EDITOR, MEMBRU FONDA-
TOR AL ASOCIAȚIEI ZEPPELIN; DIRECTOR AL REVISTEI ZEPPELIN.
CONSTANTIN GOAGEA / ROMANIA. ARCHITECT, PUBLISHER, FOUNDING
MEMBER OF ZEPPELIN ASSOCIATION; DIRECTOR OF ZEPPELIN MAGAZINE.

02

**Poetica tranziției merită
niște poeți**

The Poetics of Transition Asks
for Certain Poets

TEXT: CONSTANTIN GOAGEA

32

Națiuni și regiuni

Nations and Regions

TEXT: MIKLÓS PÉTERFFY

70

**Hindemith. Un film sau mai mult
de-atât**

Hindemith. A movie or more

TEXT: TODOR ATANASOV

06

**Modernizări nefinalizate:
între utopie și pragmatism**

Unfinished Modernizations:
Between Utopia and Pragmatism

TEXT: MAROJE MRDULJAŠ, VLADIMIR KULIĆ

FOTO / PHOTO: WOLFGANG THALER

38

Către un regionalism critic?

Heading Towards Critical
Regionalism?

TEXT: ȘTEFAN GHENCIULESCU

74

**Obiceiuri alimentare nesănătoase
în arhitectură**

Unhealthy Eating Habits
in Architecture

TEXT & FOTO / PHOTO: ELI CHAKAROVA

16

Arheologie urbană contemporană
Contemporary Urban Archeology

TEXT: MIKLÓS RÁCZ, BALÁZS BODÓ

PHOTO: TAMÁS BUDHA, MIKLÓS RÁCZ,
ANDRÁS TÁBORI

46

SPRE VEST!
GO WEST!

TEXT: VALERI GYUROV,

TRANSFORMATORI ASSOCIATION

FOTO / PHOTO: VALERI GYUROV

80

Evacuarea Fantomei
Evicting the Ghost

TEXT & FOTO / PHOTO: ALEX AXINTE,
CRISTI BORCAN (STUDIOBASAR)

24

Orașul epuizat
Exhausted City

TEXT: MILICA TOPALOVIĆ

52

Școala studiilor lipsă

School of Missing Studies

TEXT: SRDJAN JOVANOVIĆ WEISS

90

Expediția autostrăzii pierdute
Lost Highway Expedition

TEXT & FOTO / PHOTO: IVAN KUCINA

62

Jurnalul orașelor
Cities Log

TEXT: ANA DZOKIC, MARC NEELEN
(STEALTH.UNLIMITED)

Poetica tranziției merită niște poeti

The Poetics of Transition Asks for Certain Poets

2

TEXT:
Constantin Coagea

#1

E un fel de meteo cu știri urbane de pe o mare întindere.

De câte ori privesc la o emisiune de prognoză meteo, îmi dau seama că mă proiectez în orașele ale căror nume le văd și încerc să ghicesc cum arată străzile, cum mai merge economia, ce mai fac toate șantierele și noile construcții. Deși starea vremii pare cel mai banal și mai anost lucru pe care să-l privești, am constatat că ne proiectăm de fapt în fața ochilor teritoriul care ne este cunoscut, sau apropiat, sau drag, cel pe care îl știm sau în care ne vom desfășura foarte curând. Așa am transformat această constatare într-un proiect mai mare numit Urban Report.

Pe noi, cei din București, ne desparte de Belgrad și de Budapesta sau Sofia câte o oră de zbor, dar ne-a luat ceva vreme să ne adunăm în proiectul acesta. Fie din hazard, ori că așa trebuia, sau din coincidență, până la urmă am dat unii peste alții, cei pe care-i veți găsi în acest prim număr al Urban Report. Am descoperit o sumă de practici, problematici și drame comune, într-o lume paralelă vestului dar foarte reală și consistentă, căreia-i aparținem. Sentimentul că trebuie să condensăm toate experiențele întâlnirilor noastre, că ar trebui să căpătăm o lume mai bună și că suntem niște pionieri ai unei ere noi ne-au adus aici.

Până la urmă, asta am vrut să fie, o hartă extinsă cuprinzând culturi, limbi și societăți distincte, pe care să marcăm evenimente urbane cotidiene. Și la fel ca prognoza meteo, acest Urban Report spune lucruri care sunt esențiale acum, în momentul prezent. El este o cartare imediată a faptelor mărunte care ne schimbă acțiunile, starea de spirit și planurile pentru ziua de azi și cea de mâine. Încercăm o prognoză, încercăm să întrezărim capătul tranziției, încercăm să deslușim cum am putea fi noi aici în Balcani și-n est, aici în post-tranziție.

Cum ne-am făcut o trupă...

Lumea nu mai e deloc la fel cu cea în care ne-am născut, noi generația care a copilărit în ultimii ani ai cortinei comuniste; aproape toate arhitecturile și-au schimbat semnificațiile. Bunăoară apartamentul de bloc, cadorisit de partid, nu mai are semnificația succesului, locul lui a fost luat de vilă, de apartamentele din dezvoltări rezidențiale, de casa din suburbie. Magazinele generice de odinioară au dispărut (pentru cei care-și mai amintesc magazine cu nume simple ca pâine, ferometal, electrocasnice sau articole menaj-sanitare), au apărut brandurile. Abia de mai vezi câte o blănărie, sau cojocărie, reparații de televizoare etc. Monumentele și locurile istorice și-au pierdut pionierii care depuneau jurăminte, muzeele sunt în falimente masive. Spațiile publice au cunoscut o dinamică spectaculoasă, de la formele cezarice destinate marșurilor muncitorești au ajuns locuri de entertainment, arene de concert. La urmă, toată cultura underground care s-a născut peste această lume în mutare a inventat locuri de întâlnire noi.

Some sort of weather forecast with extensive urban news.

Whenever I watch a weather forecast, I realize that I assign myself to those large cities whose name I see and I try to guess how their street looks like, how the economy, the new construction sites and new constructions are doing. Although weather seems the most common and standard aspect to be watched, we actually realized that we are facing a familiar, close or dear territory, the one we know, or the one we will work on soon. We have thus turned this observation into a larger action known as Urban Report.

We, the people in Bucharest, are separated by Belgrade or Sofia by one hour flight, but it took as a bit longer to get into this project. Either by chance or by need, or by coincidence, we have eventually found each other, the ones you will notice in this first issue for Urban Report. We have found a common set of practice, issues and dramas, a parallel world to the West, but very real and consistent, of which we are a part. The feeling that we need to condense the experience of our meetings, that we need to get a better world and that we are the pioneers of a new era have brought us at this point.

This is what we aimed for, an extended map of distinct cultures, languages and societies on which we highlight certain daily urban events. Just like the weather forecast, this Urban Report tells key things at this very moment. It is a quick mapping of ordinary facts influencing our actions, state of mind and plans for today and tomorrow. We aim for a forecast, we attempt to get the end of transition, and we try to understand how we could play a role in the Balkans and in the East, under the post-transition.

How we got a team...

The world is not at all the same as the one we were born in for us, the generation from the last years of the communist curtain, almost all types of architecture changed their meanings. For instance, the flat presented by the party has lost the connotation of success, its place was taken up by a villa, by the flats in residential areas. The ordinary types of shops are gone, for those still remembering shops such as the baker's, the hardware, electronics or plumbing fixtures), and the brands are up. We hardly see a furrier's, skinner's, TV maintenance etc. Historical monuments and places lost the pioneers making their vows, museums are massive failures. Public spaces have seen a spectacular dynamics, from Caesarean patterns of working class marches to entertainment and concert stages. After all, the whole underground world born on top of this changing universe invented new meeting places.

I think that the element of poetics came up in a moment of enthusiasm and warmth for our fates in a distinct world. Why and for whom such a poetics in transition, and for what reason such a fragmentary territory, island- and hysterically-shaped willing to believe in theories, strategies or

RO Cred că ideea cu poeticul ne-a venit într-un moment de entuziasm și căldură pentru destinele noastre, dintr-o lume aparte. De ce și pentru cine atâtă poetică în tranziție, de unde până unde un teritoriu ca acesta, fragmentar, insular și isteric, e gata să nădăjduiască la teorii, strategii sau chiar acțiuni comune, să creeze un start nou cultural, social și politic?

Prin toate canalele – de la website, dvd și un boogazine, vorbim de un teritoriu comun căruia îi căutăm un nume. Ne imaginăm existența lui nu doar virtual-digital, ci chiar fizic. L-am putea numi în glumă „podgoria” (are sens în toate limbile acestui proiect) și ne-am imaginat că aici ar trebui să se întelepe pe bază de viză. Pentru cei care înțeleg șarmul acestui loc, nebunia, nostalgia și tensiunile lui periculoase, vom introduce formulare speciale.

E ceva ce, pe noi, autorii acestui proiect, ne unește și pe care am încercat să-l capturăm aici, în această tentativă de istorie contemporană, în hermeneutica unui fenomen ce are loc odată cu noi și ne conține. Am încălcat desigur principiul martorilor externi ai unui fenomen și, fără pretenții de obiectivare totală, ne-am imersat în această misiune de observatori, critici, practicieni și polemisti ai imediatului.

Particularitatea acestui brand constă în faptul că fiecare din membrii lui funcționează electronic (ca orice om), dar, dincolo de id-urile digitale, suntem activiști și organizatori ai unor acțiuni concrete, suntem fiecare în felul lui un hub – un portal de relații și ansambluri de informații pe care le punem aici cap la cap. O mini-rețea de organizatori, de polenizatori, de diseminatori. Drept pentru care acest proiect își atinge maximul de intensitate în întâlnirile directe pe care le vom avea în 2011 cu oamenii pentru care a fost conceput. Urmează încă două volume Urban

EN even common action, to create a new cultural, social and political start?

In all the website channels, DVD and boogazine, we speak of a common territory we try to find a name for. We imagine its existence not only virtually-digitally, but physically as well. We could actually name it “podgoria” (meaningful in all the languages of this project) and we could imagine one should get it with a visa. For those able to grasp the charm of such a place, its madness, nostalgia, and dangerous tensions, we will produce special forms.

This is something to unite us, the authors of the project, in this attempt of contemporary history, the hermeneutics of a case contemporary with and containing us. We have of course breached the principle of the external witness to a case, and having no claims of total objectivity, we have immersed in the role of observers, critics, practitioners and polemicists of the immediate.

The specificity of that brand is that each of its members works electronically (as any human being), but, besides the virtual ids, we are activists and managers of real actions, and each of us is a hub of relationships and set of information we try to put together. A mini-network of organisers, inseminators and disseminators. That’s why the project gets its maximum focus via direct meetings to take place this year for the targeted audience. There are two more volumes of the Urban Report by the end of this year, and meetings in Belgrade, Sofia, Budapest and Bucharest. This is the tour we aim for the launch.

↓ ORGANIZAȚII PARTENERE / PARTNER ORGANIZATIONS

BINA – BEOGRADSKA INTERNACIONALNA NEDELJA ARHITEKTURE
WWW.BINA.RS

BINA – SĂPTĂMÂNA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECTURII LA BELGRAD ÎNCEPÂND DIN 2006, SĂPTĂMÂNA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECTURII LA BELGRAD ESTE O MANIFESTARE DESFĂȘURATĂ PE PARCURSUL A NOUĂ ZILE, CU SCOPUL DE A SUPUNE REFLECȚIEI CALITATEA MEDIULUI CONSTRUIT ȘI DE A OFERI UN STIMULENT PENTRU STABILIREA UNOR CRITERII CARE SĂ CONTRIBUIE LA ÎMBUNĂTĂȚIREA VIITOAREI PRODUCȚII ARHITECTURALE. PE PARCURSUL A CINCI ANI, BINA A PRODUS O SERIE DE EXPOZIȚII, CURSURI, ATELIERE, DEZBATERI, CONFERINȚE, TURURI GHIDATE ȘI PROIECȚII DE FILM LEGATE DE ARHITECTURA ȘI URBANISMUL CONTEMPORAN, DEOPOTRIVĂ DIN MEDIUL LOCAL ȘI INTERNAȚIONAL. EA A DEVENIT O PLATFORMĂ PENTRU SCHIMBUL UNOR PUNCTE DE VEDERE CRITICE ȘI UN PROMOTOR AL UNEI MAI BUNE ACCEPTĂRI A IDEILOR POZITIVE.

BINA – BELGRADE INTERNATIONAL ARCHITECTURE WEEK EVERY YEAR SINCE 2006, BELGRADE INTERNATIONAL ARCHITECTURE WEEK IS ORGANIZING A NINE-DAY MANIFESTATION TO REFLECT ABOUT THE QUALITY OF BUILT ENVIRONMENT AND TO PRESENT A STIMULUS FOR ESTABLISHING CRITERIA, WHICH WOULD CONTRIBUTE TO IMPROVING FUTURE ARCHITECTURAL PRODUCTION. DURING THE FIVE YEARS BINA HAVE PRODUCED A SERIES OF EXHIBITIONS, LECTURES, WORKSHOPS, DEBATES, CONFERENCES, GUIDED TOURS, AND FILM PROJECTIONS RELATED TO CONTEMPORARY ARCHITECTURE AND URBANISM BOTH ON LOCAL AND INTERNATIONAL SCENE. IT BECAME A PLATFORM FOR EXCHANGING CRITICAL STANDPOINTS AND A PROMOTOR FOR BETTER COMPREHENSION OF POSITIVE IDEAS.

KÉK – KORTÁRS ÉPÍTÉSZEI KÖZPONT
WWW.KEK.ORG.HU

KÉK – CENTRUL MAGHIAR DE ARHITECTURĂ CONTEMPORANĂ – ESTE O INSTITUȚIE CULTURALĂ INDEPENDENTĂ FONDATĂ ȘI CONDUSĂ DE TINERI

ARHITECȚI ȘI PROFESIONIȘTI. DE LA FONDAREA SA ÎN 2006, KÉK A FOST VÂRFUL DE LANCE AL DISCURSURILOR ARHITECTURALE ȘI URBANE CU PROGRAME INOVATIVE ȘI ORIENTATE CĂTRE REZOLVAREA PROBLEMELOR. PROIECTELE NOASTRE INCLUD EXPOZIȚII, CONFERINȚE, DEZBATERI, ATELIERE, ITINERARII DE ARHITECTURĂ ȘI FESTIVALURI. GESTIONĂM ÎNREGISTRĂRILE MAGHIARE ÎN BAZELE DE DATE INTERNAȚIONALE DE ARHITECTURĂ ȘI PARTICIPĂM LA PROGRAME DE EDUCAȚIE POST PROFESIONALĂ. KÉK ESTE CUNOSCUT ȘI CONECTAT LA SCENA PROFESIONALĂ INTERNAȚIONALĂ; DINTRE PARTENERI, MENȚIONĂM NAI – NETHERLANDS ARCHITECTURE INSTITUTE (INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ DIN OLANDA), ARCHITECTURAL REVIEW, DAZ – DEUTSCHES ARCHITEKTUR ZENTRUM, AZW – ARCHITEKTUR ZENTRUM WIEN SAU CCEA – CENTER FOR CENTRAL EUROPEAN ARCHITECTURE (CENTRUL PENTRU ARHITECTURĂ CENTRAL EUROPEANĂ).

KÉK – HUNGARIAN CONTEMPORARY ARCHITECTURE CENTRE – IS AN INDEPENDENT CULTURAL INSTITUTION FOUNDED AND OPERATED BY YOUNG ARCHITECTS AND PROFESSIONALS. SINCE ITS ESTABLISHMENT IN 2006, KÉK HAS BEEN SPEARHEADING ARCHITECTURAL AND URBAN DISCOURSES WITH INNOVATIVE AND PROBLEM-ORIENTED PROGRAMS. OUR PROJECTS INCLUDE EXHIBITIONS, CONFERENCES, DEBATES, WORKSHOPS, ARCHITECTURE TOURS AND FESTIVALS. WE CURATE HUNGARIAN ENTRIES TO INTERNATIONAL ARCHITECTURE DATABASES, AND PARTICIPATE IN POST PROFESSIONAL EDUCATION. KÉK IS WELL KNOWN AND CONNECTED IN THE INTERNATIONAL PROFESSIONAL SCENE; ITS PARTNERS INCLUDE THE NAI – NETHERLANDS ARCHITECTURE INSTITUTE, THE ARCHITECTURAL REVIEW, THE DAZ – DEUTSCHES ARCHITEKTUR ZENTRUM, THE AZW – ARCHITEKTUR ZENTRUM WIEN OR THE CCEA – CENTER FOR CENTRAL EUROPEAN ARCHITECTURE.

SAW – SOFIA ARCHITECTURE WEEK
WWW.SOFIAARCHITECTUREWEEK.COM

SAW – SĂPTĂMÂNA ARHITECTURII DE LA SOFIA – ESTE UN FESTIVAL INTERNAȚIONAL DE ARHITECTURĂ, ÎNȚIAT DE PUBLICAȚIA INDEPENDENTĂ

RO Report până la sfârșitul acestui an și întâlniri în Belgrad, Sofia, Budapesta și București. Cam acesta este turneul pe care ni-l propunem pentru lansare.

Diez 1.

Surfarea prin poetica tranziției în acest prim volum Urban Report pune în prim-plan conflictul generat de o lume a modernității venite peste noi, căreia, într-un fel sau altul, îi rezistăm. Modernitatea nu are de la sine înțeles o parte bună, atâta vreme cât nu este stăpânită în mod democratic și negociată, atâta vreme cât vocile liberale, critice, creative sunt încă periferic stabilite în ea, sau insuficiente. Așa cum rezultă din acest prim studiu, forțele care aduc modernitatea în orașele noastre sunt ingenue cultural, sunt violente și determinate, motiv pentru care provoacă în aceleași măsură lucruri bune, dar și haos, urătenie sau corupție. Ce lipsește din orașe, din arhitectura nouă încă? Plusvaloarea, o perspectivă coerentă în timp, **savoir faire** sau **savoir vivre**?

Numărul de față înregistrează în cele patru țări diverse tipuri de ciocniri, de căutări, de energii, de situații critice, dar a căror constante rămân nostalgia și umorul (chiar involuntar) care colorează rezultatele finale. De la arheologia urbană la Budapesta, sau evacuarea fantomei la București, spre multele studii venite din spațiul ex-iugoslav, care pun acut problema identității urbane din perspectivă culturală și politică, iar apoi, trecând la redescoperirea plăcerilor și a individualismului, ca în cazul materialelor din Bulgaria – totul este o interogare de fapte minore, alcătuind în același timp un glosar, o metodologie, și ceva istorie contemporană. **U**

EN Pitch 1.

Surfing through the poetics of transition in this first volume of Urban Report firstly focuses on the conflict generated by a world of modernity coming on us, and to whom we try to resist one way or the other. Modernity has no good connotation per se, as long as it is not mastered democratically and negotiated on, as long as liberal, critical or creative voices are still marginal or insufficient. The same way it results from this first survey, the forces to bring modernity in our cities are culturally genuine, violent and determined, a reason for which they generate good things to the same extent with chaos, ugliness or corruption. What is missing in those cities, from that new architecture? The added value, a coherent approach in time, a **savoir faire** or **savoir vivre**?

This issue records various types of clashes, re-search, critical stances in the four countries, whose common constant is the nostalgia and humour (be it involuntary) marking the final results. From the urban archeology in Budapest to the evacuation of the ghost in Bucharest, in the numerous materials coming from the ex-Yugoslav space which highlight sharply the urban identity in a cultural and political context, and then re-defining the pleasures and the individualism, as the case of the materials from Bulgaria, everything is a questioning of minor facts making up a glossary, a methodology, plus some contemporary history. **U**

5

SPISANIE 1 / ONE MAGAZINE. ORGANIZAT ANUAL ÎNCEPÂND DIN 2008, FESTIVALUL SE CONSTITUIE CA O PLATFORMĂ DE DIALOG ȘI SCHIMB DE IDEI ÎNTRE TOȚI CEI CARE SUNT IMPLICAȚI ACTIV ÎN PROBLEMELE MEDIULUI ÎN CARE TRĂIESC (ARHITECȚI, INVESTITORI, ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ, ORGANIZAȚII NON-GUVERNAMENTALE ETC.). PRIN CONFERINȚE, WORKSHOP-URI, DEZBATERI, EXPOZIȚII CU PARTICIPANȚI DIN BULGARIA ȘI DIN STRĂINĂTATE, SAW URMĂREȘTE SĂ PRODUCĂ ȘI SĂ PROMOVEZE SCENARIILE URBANE CARE SĂ GENEREZE PRACTICI SOCIALE ȘI ARHITECTURALE DE CEA MAI BUNĂ VALOARE.

SAW – SOFIA ARCHITECTURE WEEK – IS AN INTERNATIONAL ARCHITECTURE FESTIVAL, ORGANIZED BY THE INDEPENDENT MEDIUM SPISANIE 1 / ONE MAGAZINE. ORGANIZED EVERY YEAR STARTING WITH 2008, IT IS A PLATFORM FOR DIALOGUE AND EXCHANGE OF IDEAS BETWEEN PEOPLE WHO ARE ACTIVELY ENGAGED IN THE PROBLEMS OF THEIR ENVIRONMENT (ARCHITECTS, INVESTORS, PUBLIC ADMINISTRATION AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS ETC.) THE FESTIVAL'S AIM IS TO BUILD UP A CRITICAL MASS OF URBAN SCENARIOS WHICH GENERATE GOOD ARCHITECTURAL AND SOCIAL PRACTICES, THROUGH LECTURES, WORKSHOPS, DEBATES, EXHIBITIONS, PARTICIPANTS FROM BULGARIA AND ABROAD.

TRANSFORMATORI
[HTTP://TRANSFORMATORI.NET](http://transformatori.net)

ORGANIZAȚIA „TRANSFORMATORI” ARE MISIUNEA DE A REALIZA PROIECTE ȘI ÎNITIAȚIVE ÎN DOMENIUL URBAN, INTERACȚIONEAZĂ CU UNIVERSITĂȚI, CU ALTE INSTITUȚII CARE LUCREAZĂ CU ARHITECTURA ȘI PROIECTAREA URBANĂ, CU SCOPUL DE A CREȘTE NIVELUL DE CALITATE AL EDUCAȚIEI. DEASEMENEA, ORGANIZEAZĂ ACȚIUNI ÎN DOMENIILE PROBLEMATICE ALE ORAȘULUI ȘI COLABOREAZĂ LA ORGANIZAREA DIFERITELOR EVENIMENTE CULTURALE. ONG-UL A FOST ÎNFIINȚAT LA SFÂRȘITUL ANULUI 2009.

“TRANSFORMATORI” ORGANIZATION ACKNOWLEDGES ITS MISSION TO REALIZE PROJECTS AND INITIATIVES IN THE URBAN FIELD, INTERACTION WITH

UNIVERSITIES, OTHER INSTITUTIONS WORKING WITH ARCHITECTURE AND URBAN DESIGN, AIMING TO INCREASE THE LEVEL OF THE QUALITY OF EDUCATION. IT ALSO ORGANIZES ACTIONS IN PROBLEMATIC FIELDS IN THE CITY AND COOPERATE FOR DIFFERENT CULTURE EVENTS. THE NGO WAS FOUNDED AT THE END OF 2009.

ZEPPPELIN ASSOCIATION
WWW.E-ZEPPPELIN.RO

ASOCIAȚIA ZEPPPELIN ESTE O ORGANIZAȚIE NON-GUVERNAMENTALĂ FONDATĂ ÎN 2008 DE CĂTRE ARHITECȚII COSMINA GOAGEA, CONSTANTIN GOAGEA ȘI ȘTEFAN GHENCULESCU. ASOCIAȚIA DERULEAZĂ PROIECTE DE CERCETARE ÎN ARHITECTURĂ, URBANISM, ALTE INDUSTRII CREATIVE; ORGANIZEAZĂ CONFERINȚE, SEMINARII, ATELIERE, EXPOZIȚII DE ARHITECTURĂ, CONCURSURI PROFESIONALE. ACESTE ACTIVITĂȚI AU CA SCOP: PROMOVAREA PENTRU UN PUBLIC LARG A EXEMPLELOR DE PRACTICĂ PROFESIONALĂ DE CEA MAI BUNĂ CALITATE, DEZVOLTAREA COERENTĂ A ORAȘULUI, PĂSTRAREA ȘI PROTEJAREA PATRIMONIULUI ARHITECTURAL ȘI URBANISTIC CU VALOARE CULTURALĂ; STIMULAREA ACTIVĂ A REFLECȚIEI CRITICE ÎN DOMENIUL ARHITECTURII, DESIGNULUI, URBANISMULUI, CULTURII URBANE; SUSTINEREA INOVAȚIEI ȘI A ÎNVĂȚĂRII CONTINUE, CREAREA DE REȚELE PROFESIONALE INTERNAȚIONALE.

ZEPPPELIN ASSOCIATION IS AN NGO FOUNDED IN BUCHAREST IN 2008 BY THE ARCHITECTS COSMINA GOAGEA, CONSTANTIN GOAGEA AND ȘTEFAN GHENCULESCU. ITS MAIN OBJECTIVES ARE TO PROMOTE THE GOOD QUALITY OF ARCHITECTURAL PRACTICES, THE COHERENT DEVELOPMENT OF THE CITY, THE PRESERVATION AND PROTECTION OF THE ARCHITECTURAL AND URBAN HERITAGE; TO ACTIVELY STIMULATE THE CRITICAL REFLECTION IN THE FIELD OF ARCHITECTURE, DESIGN, URBANISM, URBAN CULTURE; TO SUPPORT RESEARCH AND TO ORGANIZE THE COLLABORATION ON AN INTERNATIONAL LEVEL, FOCUSING MAINLY ON EUROPE AND THE REGIONAL CONTEXT; TO CREATIVELY ACTIVATE THE CITY.

Modernizări nefinalizate: între utopie și pragmatism

Arhitectură și urbanism
în fosta Iugoslavie și
în statele care au urmat

6

TEXT:

Maroje Mrduljaš,
Vladimir Kulić

FOTO / PHOTO:

Wolfgang Thaler

Unfinished Modernizations: Between Utopia and Pragmatism

Architecture and Urban Planning
in Former Yugoslavia and Its
Successor States

RO Proiectul colaborativ **Modernizări nefinalizate** explorează dezvoltarea mediului construit în țările din fosta Iugoslavie și se concentrează pe conceptele de modernizare aflate în continuă transformare, considerate drept precondiție a unei societăți democratice în curs de emancipare. Modernizarea e un fenomen global, dar poate fi motivată prin argumente diferite, poate avea efecte diferite și poate fi folosită pentru diferite scopuri ideologice. Proiectul **Modernizările nefinalizate** explorează motivațiile pragmatice și ideologice pentru modernizare și efectele lor asupra mediului construit în două contexte socio-politice diferite: statul socialist și societățile de tranziție și post-tranziție care i-au urmat. El caută să descopere soarta proceselor de modernizare socialiste în perioada post-socialistă: continuitatea și transformarea lor în experiențe și practici afirmative, sau abandonul și deteriorarea spre diferite tendințe regresive.

Contextualizarea modernizării

Modernizarea rapidă a fost o parte intrinsecă a proiectului Iugoslaviei socialiste. Ținuturile slave de sud se diferențiau substanțial în sensul dezvoltării, însă, datorită poziției la periferia marilor imperii istorice, au rămas în urmă față de modernitatea Vestului. Pentru a construi socialismul, era necesară o modernizare a tuturor regiunilor Iugoslaviei și a segmentelor societății. Modelată inițial după Uniunea Sovietică, după despărțirea de Moscova din 1948, proiectul modernizării a fost redefinit pe bazele sistemului autogospodăririi muncitorilor, o interpretare originală a teoriei marxiste. Sistemul combina idealurile progresive de emancipare a muncitorilor/cetățenilor și participarea lor activă la conducere și guvernare, cu țelul descătușării potențialului creativ al indivizilor și a colectivității. În practică, Partidul Comunist – rebotezat după 1952 drept Liga Comuniștilor din Iugoslavia, pentru a evoca Liga Comunistă originală inițiată de Marx – rămânea singurul custode al puterii politice, dar era transformat într-o organizație de masă în locul unei mici grupări conspirative. În cultură, sistemul tolera pluralismul ideilor și expresiilor, în măsura în care puteau fi explicate conform conceptului de libertăți creative, și în care nu invadeau critic bazele platformelor politice și ideologice.

Succesul modernizării a fost critic pentru continuitatea statului federal iugoslav, în special pentru menținerea independenței sale. În primul deceniu al existenței Iugoslaviei socialiste, politica sa externă oscila substanțial între cei doi poli ai Războiului Rece, dar s-a plasat în cele din urmă la o echidistanță între Est și Vest, devenind în final un lider al mișcării nealiniate. Sistemul autogospodăririi muncitorilor era conceput ca o critică, atât a capitalismului și a socialismului de stat de tip sovietic, cât și a tendințelor „statice” din blocul estic; dar, mulțumită normalizării strategice a relațiilor cu superputerile, granițele țării au devenit poroase și au permis schimburi culturale intense. În același timp,

EN The collaborative project **Unfinished Modernizations** explores the construction of the built environments in the countries of former Yugoslavia. It focuses on the shifting concepts of modernization as a precondition for the development of a democratic and emancipating society. Modernization is a global phenomenon, but it can be motivated by different reasons, it can have different effects, and it can be used for different ideological purposes. **Unfinished Modernizations** explores the pragmatic and ideological motivations for modernization and their effects on the built environments in two different socio-political contexts: the socialist state and the transitional and post-transition societies that replaced it. It seeks to uncover the fate of socialist modernizing processes in the post-socialist period: their sustainment and transformation into affirmative experiences and practice; or their abandonment and deterioration into various regressive tendencies.

Contextualizing modernization

Rapid modernization was an inextricable part of the project of socialist Yugoslavia. South Slavic lands greatly differed in the degree of development, but due to their position at the periphery of large historical empires, they all lagged behind the heartlands of modernity in the West. In order to build socialism, it was necessary to also modernize all of Yugoslavia's regions and all segments of society. At first modeled after the Soviet Union, after the country's break from Moscow in 1948 the project of modernization was redefined on the basis of the system of workers' self-management, an original interpretation of Marxist theory. The system espoused the progressive ideals of emancipating workers/citizens and their active participation in management and government, with the goal to liberate the creative potential of individuals and the collective. In practice, the Communist Party – renamed in 1952 the League of Communists of Yugoslavia to evoke Marx's original Communist League – remained the sole custodian of political power, but it was transformed into as a mass organization, instead of a small conspiratorial clique. In culture, the system tolerated the pluralism of ideas and expressions as long as they could be explained through the concept of creative freedoms and as long as they did not critically encroach upon the foundations of the political and ideological platforms.

The success of modernization was critical for the sustainability of the Yugoslav federal state, especially for maintaining its independence. In the first decade of socialist Yugoslavia's existence, its foreign policy wildly oscillated between the two poles of the Cold War world, but eventually settled in equidistance from both the East and the West, ultimately becoming a leader of the non-aligned movement. The system of workers' self-management was conceived as criticism of both capitalism and of the Soviet-type state socialism and the related

RO nealinierea a deschis ușa cooperării economice cu lumea în curs de dezvoltare. Iugoslavia s-a aflat astfel nu doar în lumina actualității politice, ideologice, economice și culturale, ci și în postura unui mediator activ între așa-numitele lumi întâi, a doua și a treia.

Socialismul iugoslav a fost luminos nu doar spațial, ci și temporal, întrucât a continuat printr-o serie de revizuri succesive, chiar după transformările metodice provocate de despărțirea de Moscova în 1948. S-a aflat într-o continuă stare de reformă, reacționând internațional la tendințele economice și politice, iar pe plan intern, la diferite tensiuni ne-rezolvate, fie nou produse, fie moștenite din trecut. Aplicat pe larg prin metoda încercării și erorii, fără a avea predecesori clari, proiectul a devenit inevitabil un experiment.

Modernizare întruchipată

În paralel și în plus față de platforma teoretică și practică a socialismului autogovernat, proiectul modernizării a constituit o componentă vitală a progresului social imaginat. S-a pus un accent deosebit pe două aspecte „clasice” ale modernizării, industrializarea și urbanizarea, care erau considerate drept elemente **sine qua non** pentru dezvoltarea economică și socială a societății revoluționare. Procesele gemene ale industrializării și urbanizării au căpătat deci tonuri ideologice puternice, în special înainte de 1970. În sens operațional totuși, ele au hibridizat împrejurările și soluțiile locale cu tendințele și experiențele globale ale modernizării, ducând la un model iugoslav unic al socialismului.

Sub anumite aspecte, modernizarea socialistă iugoslavă a demonstrat o aparentă autonomie față de ideologia politică, ba chiar o anumită rezistență față de aceasta. Un exemplu a fost autonomia relativă a culturii moderniste care a lăsat unele rezultate interesante și autentice. Pe de altă parte, principiile de bază care au ghidat procesele specifice de modernizare nu au fost în mod deosebit inovative, nici aplicarea prea impresionantă, nereușind să sprijine viziunea teoretică progresistă a autogospodăririi socialiste. Aplicarea intențiilor progresiste a fost în final copleșită de tot felul de contradicții și tensiuni, atât din interiorul structurilor de putere, cât și în societate în general. Problema deosebită consta în discrepanța dintre o insistență continuă a conducerii monolitice a Ligii Comuniștilor, atât la nivel ideologic, cât și la nivel practic, față de proclamata, dar niciodată aplicata, democratizare a societății, și dorita „distanțare față de stat”.

Modernizarea în arhitectură și urbanism

Arhitectura și urbanismul au reinterpretat țelurile sociale progresiste ale modernismului, elaborate în perioada antebelică. În cazul managementului resurselor, un anumit nivel de egalitarism a fost atins în domenii cum ar fi distribuția locuințelor, în timp de principiile de planificare au fost aplicate strict de sus în jos și prin morfologiile locale și tipurile arhitecturale care

EN

“statist” tendencies in the Eastern bloc; but thanks to the strategic normalization of relations with the superpowers, the country’s borders became porous and allowed intense cultural exchange. At the same time, non-alignment opened the doors for economic cooperation with the developing world. Yugoslavia thus found itself not only in the position of ultimate political, ideological, economic, and cultural luminosity, but also as an active mediator between the so-called First, Second, and Third worlds.

Yugoslav socialism was luminal not only spatially, but also temporally, as it continued undergoing successive revisions, even after the thorough transformations caused by the 1948 rift with Moscow. It was in a perpetual state of reform, reacting internationally to political and economic trends and internally to various unresolved tensions, either newly produced or inherited from the past. Implemented largely through the method of trial and error and lacking any clear predecessors, the project was unavoidably an experiment.

Modernization embodied

Parallel with and supplementary to the theoretical and practical platform of self-managing socialism, the project of modernization was a crucial component of the imagined social progress. Special emphasis was placed on two “classical” aspects of modernization, industrialization and urbanization, which were understood as the **sine qua non** for economic and social development of a revolutionary society. The twin processes of industrialization and urbanization thus acquired strong ideological overtones, especially before the early 1970s. In the operational sense, however, they hybridized local circumstances and solutions with global modernizing trends and experiences, leading to a unique Yugoslav brand of socialism.

In certain aspects, Yugoslav socialist modernization demonstrated an apparent autonomy from and even resistance to political ideology. One example was the relative autonomy of modernist culture,

9

Arhitecții și urbanii s-au bucurat de o poziție socială și influență relativ mare, și de o libertate considerabilă în conceptualizarea producției mediului construit.

Architects and urban planners enjoyed a relatively high social position and influence, as well as considerable freedom in conceptualizing the production of the built environment.

nu erau esențial diferite de modele din Vest sau Est. Abordările experimentale sau utopice nu au fost aplicate, deoarece depășeau atât nevoile practice ale modernizării, cât și resursele disponibile. Agenda neoavangardistă de a construi medii de locuire avansate estetic în spiritul sintezei dintre artele plastice, care a atins punctul culminant la mijlocul anilor '50 a avut doar efecte practice limitate. Asemenea autogospodăririi muncitorilor, teoria era prea învechită pentru a penetra practica obișnuită. Etica umanistă modernă a fost recunoscută și aplicată ca o paradigmă compatibilă cu orizontul

which yielded some interesting and authentic results. On the other hand, the basic principles that guided the specific modernizing processes were not always particularly innovative, nor were their application always successful, thus failing to fully support the progressive theoretical vision of socialist self-management. The implementation of progressive intentions was ultimately plagued by all kinds of contradictions and tensions, both within the structures of authority and in the broader society. Particular problem was the discrepancy between a continuing insistence on a monolithic ideological

RO dezvoltării sociale. Din acest motiv, noile aşezări au fost construite conform unor standarde relativ ridicate, comparativ cu exemplele similare din Est, dar găzduind segmente mult mai largi de populaţie decât în Vest. Finanţarea şi producerea noilor locuinţe a fost scoasă de sub controlul direct al statului şi plasată pe o piaţă limitată, permiţând organizaţiilor care se autogospodăreau să aibă un anumit nivel de flexibilitate şi participare la oferirea locuinţelor către membrii lor. Această combinaţie aparte de împrejurări a contribuit la continuitatea socială a multor aşezări din perioada socialistă, chiar şi pe parcursul schimbărilor violente din ultimii douăzeci de ani.

Arhitecţii şi urbanişti s-au bucurat de o poziţie socială şi influenţă relativ mare, şi de o libertate considerabilă în conceptualizarea producţiei mediului construit. Exproprierea terenurilor private şi stabilirea proprietăţii sociale a permis intervenţii pe scară largă, iar statutul elitei culturale şi tehnice a permis arhitecţilor şi urbaniştilor o bună autonomie estetică. Pe de altă parte, aceşti profesionişti nu erau incluşi în mecanismele de decizie ale producţiei politice şi economice a mediului construit. În mod similar, managementul resurselor rămânea convenţional şi asemănător socialismului de stat; nici arhitecţii, nici industria construcţiilor nu erau integrate în sistemul comun. Arhitecţii şi urbanişti erau astfel responsabili de aplicarea modernizării culturale, iar industria construcţiilor avea rolul de aplicare a modernizării tehnologice; dar cele două rămăneau în mare parte separate una faţă de cealaltă. Invenţia modelelor experimentale de proiectare şi management a fost redusă la rezolvarea problemelor practice imediate, cum ar fi oferirea „dreptului la locuinţă”. Numai în unele cazuri, imaginaţia arhitecturală şi aplicarea sa operativă au reuşit să medieze între modernizările cultural-sociale şi cea tehnică. Un astfel de exemplu a fost cercetarea avansată în construcţiile prefabricate, în special pentru locuinţele de masă, care au ieşit din stereotipurile locuinţelor inflexibile funcţional, nereuşite estetic şi de slabă calitate materială.

O altă zonă în care modelele inovative s-au realizat a fost constituită de aşa-numitele „clădiri de standard social”. O anumită arhitectură a modernismului de apogeu, produsă generic, dar consistent, a fost cea mai bună contribuţie la îmbunătăţirea condiţiilor de locuire a populaţiei generale, acoperind întreaga gamă a confortului social (de la facilităţi educaţionale şi sanitare, la teatre) şi un întreg registru de mărimi (de la piese de mobilier, la vecinătăţi întregi urbane). La nivel local, modernismul de apogeu a căutat astfel să se identifice cu succesul socialismului iugoslav în obţinerea unei modernizări pentru toţi. La nivel internaţional, a devenit un semn vizual al independenţei Iugoslaviei faţă de influenţa sovietică, în special de lungul anilor '50 şi la începutul anilor '60 când s-a dovedit a fi în contrast evident cu ideile staliniste de frumuseţe. Însă, deşi tonurile populiste ale modernismului au rezonat cu ceea ce stilul avea în Vest, caracteristicile sale ideologice au fost ferm înrădăcinate într-un model colectivist al bunăstării.

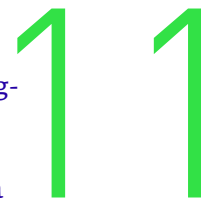
EN and practical leadership of the League of Communists and the proclaimed, but never truly implemented, democratization of society and the desired “withering away of the state”.

Modernization in architecture and urban planning

Architecture and urbanism reinterpreted the socially progressive goals of modernism, elaborated in the pre-war period. In the case of resource management, a certain level of egalitarianism was achieved in the areas such as the distribution of housing stock, while the planning principles were implemented strictly top-down and through the zoning morphologies and architectural types that were not essentially different from the Western or Eastern models. Experimental or utopian approaches were not implemented because they exceeded both the pragmatic needs of modernization and the available resources. The neo-avant-garde agenda to construct aesthetically advanced living environments in the spirit of the synthesis of plastic arts, which reached its peak in the mid 1950s, had only limited practical effects. Just like workers' self-management, the theory was slow to penetrate common practice.

Modern humanist ethics was recognized and applied as a paradigm compatible with the horizon of social development. For that reason, new settlements were constructed according to relatively high standards, compared to similar examples in the East, but accommodating for much broader segments of population than in the West. The financing and production of new housing was removed from the direct control of the state and placed on a limited market, allowing the self-managing organizations a certain level of flexibility and participation in providing residences for its members. This particular mix of circumstances contributed to the continuing social sustainability of many settlements from the socialist period, even in the face of violent social changes of the past twenty years.

Architects and urban planners enjoyed a relatively high social position and influence, as well as considerable freedom in conceptualizing the production of the built environment. Expropriation of private estates and the establishment of social ownership enabled large-scale interventions and the status of cultural and technical elite allowed architects and urban planners a great deal of aesthetic autonomy. On the other hand, these professionals were not included in decision-making mechanisms of the political and economic production of the built environment. Similarly, the management of resources remained conventional and similar to state socialism; neither architects nor construction industry was integrated into a common system. Architects and urban planners were thus in charge of implementing cultural modernization, and the construction industry was in charge of implementing technical modernization; but the two remained largely independent of each other. The invention of experimental models of design and management was reduced to resolving immediate pragmatic

RO Totuși, modernismul în arhitectură și urbanism nu s-a oprit la reproducerea modelelor generice moderniste. Au urmat curentele internaționale de explorare a tipologiilor și morfologiilor avansate, dar, pe parcursul transferului lor în Iugoslavia, aceste curente s-au transformat și adaptat inevitabil la condițiile locale, generând ocazional amestecuri unice și amalgamându-se într-o poetică arhitecturală caracterizată de idiosincrazii. Țara a dezvoltat astfel o cultură arhitecturală care a fost simultan autentică și în strânsă corespondență cu tendințele internaționale. Era în același timp și foarte diversă, deoarece fiecare din centrele regionale ale Iugoslaviei își cultiva propriile metodologii și estetici locale, focalizate pe propriile instituții de educație arhitecturală și pe propria viziune a culturii naționale/etnice. Această diversitate a fost atât o continuare naturală a tradițiilor arhitecturale, cât și mijlocul explicit de construire a identității. Fiecare din școlile locale a fost adeseori dominată de persoane carismatice care au generat o identitate particulară, întărind-o; dar toate au urmat de fapt aceeași direcție, determinată de sarcinile modernizării. Arhitectura modernă nu a ținut deci spre o nouă identitate pan-iugoslavă. În schimb, o astfel de identitate s-a format implicit și spontan, drept consecință a conceptului comun și condițiilor modernizării.

Cadrul interpretării

Harta internațională a modernizării e de parte de a fi completă. Mult timp privite dintr-o perspectivă vestică, practicile moderniste din societățile „marginale” au fost cu greu integrate în discursul narativ al culturii moderniste. Lipsa interpretării și evaluarea efectelor și rezultatelor modernizării conferă Estului fost socialist, în mare parte, un modernism internațional de tip **terra incognita**. Înaintea căderii zidului Berlinului, peisajele sociale și culturale din Est și Occident ofereau diferențe considerabile, din care multe supraviețuiesc încă și azi. Modernismul est european și motivațiile și efectele lui sociale nu pot fi deci interpretate în mod analog canonului occidental. Ceea ce era considerat în Vest drept producția culturală de bază, putea să devină în Est un ton subversiv. Pe de altă parte, ceea ce în Est era un produs direct al nevoilor sociale, în Vest putea să fie considerat drept diletantism estetic. În mod frecvent, interpretarea reciprocă a producției culturale a celor două părți s-a desfășurat cu o subiectivitate considerabilă, fiind în mare parte, dar nu întotdeauna conștient, motivată la nivel politic.

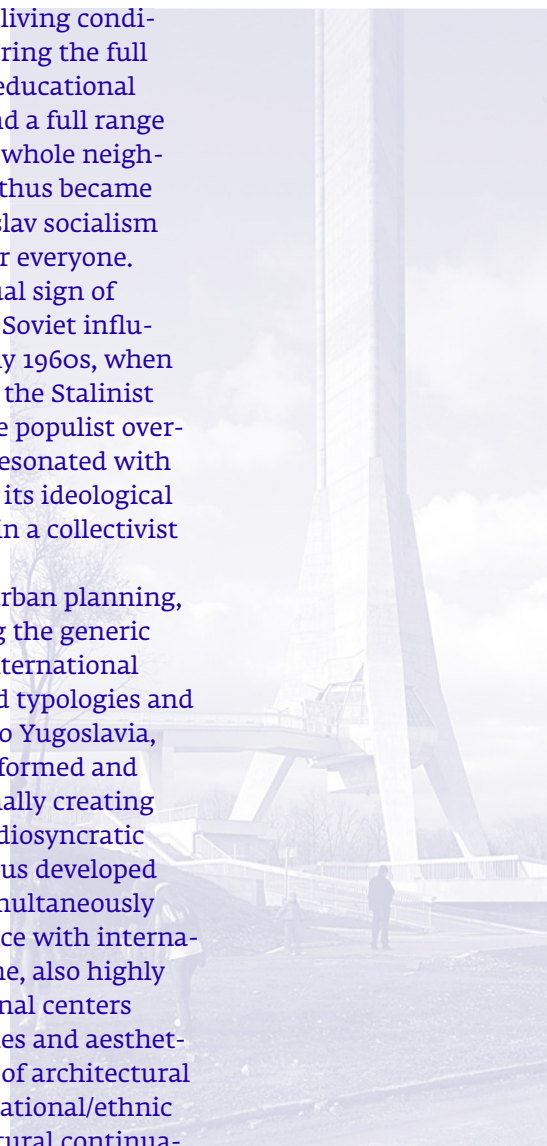
Cu granițele sale poroase spre Est și Vest, cu propriul sistem experimental și cu un întreg set de contradicții mai vechi sau mai noi, Iugoslavia socialistă a fost terenul fertil unde diferite experiențe și practici s-au suprapus, implicând ocazional metodologii și poetici autentice creative. Dar relația dintre ideologia dominantă, experimentul autogospodăririi socialiste și proiectul modernizării rămâne încă în mare măsură neexplorată. În domeniul arhitecturii și urbanismului, e deosebit de important să detectăm și să analizăm modelele progresive, ținând

EN

problems, like providing the “right to housing”. Only in some instances did architectural imagination and its operative application mediate between the cultural-social and technical modernizations. One such example was the advanced research in prefabricated construction, especially for mass housing, which greatly departed from the stereotypes of functionally inflexible, aesthetically deprived, and materially poor social housing.

Another area in which innovative models were realized was the so-called “buildings of social standard”. Somewhat generically but solidly produced architecture of high modernism made the greatest contribution to the improvement of living conditions of the general population, covering the full range of socialized amenities (from educational and health facilities to theaters) and a full range of scales (from pieces of furniture to whole neighborhoods). Locally, high modernism thus became the identifier of the success of Yugoslav socialism in achieving a just modernization for everyone. Internationally, it also became a visual sign of Yugoslavia’s independence from the Soviet influence, especially in the 1950s and early 1960s, when it provided an obvious contrast with the Stalinist ideals of beauty. But even though the populist overtones of Yugoslav high modernism resonated with those that the style had in the West, its ideological underpinnings were firmly planted in a collectivist model of welfare.

Modernism in architecture and urban planning, however, did not stop at reproducing the generic modernist models. It followed the international currents towards exploring advanced typologies and morphologies, but in their transfer to Yugoslavia, these currents were inevitably transformed and adapted to local conditions, occasionally creating unique hybrids and morphing into idiosyncratic architectural poetics. The country thus developed an architectural culture that was simultaneously authentic and in close correspondence with international trends. It was, at the same time, also highly diverse, as each of Yugoslavia’s regional centers cultivated its own local methodologies and aesthetics, centered on its own institutions of architectural education and on its own vision of national/ethnic culture. This diversity was both a natural continuation of local architectural traditions and an explicit means of identity-building. Each of the local schools

RO de sistemul social, mecanismele de decizie și modul de proiectare, în special în cazurile unde conceptul autogospodăririi a afectat semnificativ producția mediului construit. Toate aceste relații cer o analiză critică atentă, în special în ceea ce privește aspectul incomplet și eșecul de integrare a proceselor disparate de modernizare într-un sistem holistic și funcțional de producere a orașului, beneficiind pe deplin de ideea proprietății sociale.

Se poate argumenta că Iugoslavia socialistă a avut condițiile necesare politice și culturale de dezvoltare medii construite armonioase, echilibrate social și stimulative. De ce, atunci, a rămas neatins orizontul utopic al modernismului? Potențialul a fost realizat doar în intervenții urbane izolate, cu precădere pentru a demonstra puterea considerabilă de aplicare a proiectelor pe scară extinsă. Însă forma orașelor a rămas asemănătoare celei cunoscute în capitalism sau socialismul de stat, diferențe comparative apărând doar în momentul focalizării analizei la nivel micro. Exploatarea treptată a spiritului revoluționar, dificultățile și iraționalismele economice, dar și tensiunile interne în creștere au rigidizat aplicarea ideilor progresiste.

Ceea ce în Est era un produs direct al nevoilor sociale, în Vest putea să fie considerat drept diletantism estetic.

What in the East was a straightforward product of social needs, in the West could have been misread as aesthetic diletantism.

Întrebări și perspective deschise

Putem identifica ce tip de progres cultural și social a avut loc în Iugoslavia socialistă? Care erau caracteristicile sale? Cât de autonome erau realizările culturale și cât se bazează pe sistemul social? În ce măsură și în ce cazuri s-au stabilit relații progresiste între resursele disponibile, mecanismele de management, ideile din arhitectură și nevoile cetățenilor? În ce cazuri au ajutat arhitectura și urbanismul cetățenii în direcția emancipării și dezvoltării proprii lor creativități și autocunoașteri? Care au fost elementele care nu au permis orașului să fie un organism colectiv complex? Este posibilă conturarea aspectelor de bază ale modernizării urbane socialiste și trăsăturilor sau caracteristicilor sale?

Aceste întrebări pun un anumit accent pe condițiile actuale ale tranziției post-socialiste

EN was often dominated by charismatic individuals that generated significant following, further strengthening each particular identity; but they all ultimately followed the same direction, determined by the tasks of modernization. Modern architecture thus never aimed at creating a new pan-Yugoslav identity. Instead, such an identity formed implicitly and spontaneously, as the consequence of a common concept and conditions of modernization.

Contours of interpretation

The international map of modernization is far from complete. Long viewed from a predominantly Western perspective, modernist practices in “peripheral” and “marginal” societies have hardly been integrated into the international narrative of modernist culture. The lack of interpretation and assessment of the effects and achievements of modernization renders the former socialist East largely a **terra incognita** of international modernism. Before the fall of the Berlin Wall, the social and cultural landscapes in the East and the West displayed considerable differences, many of which still survive even today. East European modernism and its social motivations and effects thus cannot be interpreted as directly analogous to the Western canon. What in the West was considered mainstream cultural production, in the East could have acquired a subversive overtone. On the other hand, what in the East was a straightforward product of social needs, in the West could have been misread as aesthetic diletantism. Both sides thus frequently interpreted each other’s cultural production with considerable bias, which was largely, although not always consciously, politically motivated.

With its porous borders towards the East and the West, with its own experimental system, and with a host of inherited and new contradictions, socialist Yugoslavia was a fertile ground where various experiences and practices overlapped, occasionally resulting in authentic creative methodologies and poetics. But the relationship between dominant ideology, the experiment of socialist self-management, and the project of modernization remains largely unexplored. In the field of architecture and urban planning, it is particularly important to detect and analyze the progressive models that related the social system, decision-making mechanisms, and design practices, especially in the cases where the concept of self-management significantly affected the production of the built environment. All these relationships require careful critical analysis, particularly with respect to their incompleteness and failures in integrating the disparate modernization processes into a holistic and functional system of the production of the city, while taking full advantage of the idea of social ownership.

It may be argued that socialist Yugoslavia had the necessary political and cultural preconditions to develop harmonious, socially balanced, and stimulating built environments. Why, then, did modernism’s utopian horizon remain out of reach? The potentials were realized only in isolated urban interventions,

13

**Iugoslavia socialistă a avut
precondițiile politice și culturale
necesare pentru a dezvolta
medii construite armonioase,
echilibrate social și stimulative.**

Yugoslavia had the necessary
political and cultural
preconditions to develop
harmonious, socially balanced,
and stimulating built
environments.

și pe contextul post-traziție. În ciuda stabilirii democrațiilor de tip occidental în regiune, noile valori nu au reușit să înlocuiască sistemul de valori socialist, antrenând creativitatea colectivă, responsabilizarea cetățenilor și emanciparea indivizilor și a grupurilor. Valorile clare lipsesc în toate domeniile: de la politică, căreia îi lipsește legitimitatea morală la fel de mult ca orice fundație teoretică sau

mostly by demonstrating the considerable power to implement projects on a large-scale. But forms of cities remained similar to those known from capitalism or state socialism and comparative differences emerge only when focusing the analysis on a micro-scale. The gradual exhaustion of the revolutionary spirit, economic difficulties and irrationalities, and the increasing internal tensions further stifled the implementation of progressive ideas.

Open questions and perspectives

Can we identify what kind of cultural and social progress was made in socialist Yugoslavia? What were its specificities? How autonomous were cultural achievements and how much did they rely on the social system? To what extent and in which instances were progressive relations established between the available resources, mechanisms of management, architectural ideas, and the needs of citizens? In which cases did architecture and urban planning help citizens emancipate and develop their creativity and self-awareness? Which were the ones that inhibited or impoverished the city as a complex collective organism? Is it possible to outline the basic contours of socialist urban modernization and its specificities or singularities?

RO ideologică, până la viața culturală și civică căreia îi lipsește sentimentul solidarității civice și care e înclinată spre retrădționalizare și regresie. Inițiativele civice și neguvernamentale se intensifică, dar nu au crescut ca o forță semnificativă în procesele sociale generale, activitățile lor rămânând concentrate pe operații individuale și tactice, în locul planurilor strategice.

În contextul „dispersiei de gândire” și a trivializării vieții publice care întărește ordinea neo-colonială, este necesar să analizăm critic modernizarea socialistă nefinalizată ca pe o întărire a autocunoașterii și a afirmării identității locale. Trăsăturile fizice omniprezente ale modernizării socialiste, de neevitat în regiune, constituie nu doar un segment important al moștenirii culturale, dar pot servi drept contrapuncte evidente pentru o metodă speculativă de construire a orașului în neoliberală „societate a controlului” din zilele noastre. Mediul construit și artefactele arhitecturale moștenite din perioada modernizării intense din socialismul autogovernant sunt în mare parte superioare situației generale, practic antimoderne, pe care o întâlnim astăzi în majoritatea țărilor din Europa de Sud-Est și Balcanii de Vest. Deși viitorul va fi literal construit pe ruinele unui experiment întrerupt, nostalgia față de orizonturile utopice pierdute nu constituie o poziție productivă. Este necesar în schimb să se folosească tradițiile progresive de gândire pentru a explora direcțiile noi, revizuite, de modernizare, dacă regiunea urmează să fie integrată în comunitatea internațională, fără a deveni încă o dată vasală și colonială. Regiunea poate scăpa de soarta sa de „alt” ținut al Europei reprimat în permanență doar dacă își construiește experiențele proprii autentice de modernizare și își exploatează creativ propria poziție influentă, cu granițe culturale poroase. Situația socială actuală cu greu oferă vreo speranță de reafirmare a experiențelor autogospodăririi socialiste în direcția construirii unei democrații sociale. Rămâne însă la latitudinea intelectualilor explorarea potențialului modernizărilor nefinalizate din regiune și încercarea de revizuire a acestora și de adaptare la momentul prezent. 🍷

IULIE 2010

Mediul construit din perioada socialismului autogovernant este în mare parte superior situației generale, practic antimoderne, pe care o întâlnim astăzi.

The built environments from the period of self-managing socialism are largely superior to the general, basically anti-modern, situation we encounter today.

EN These questions have special urgency in the current conditions of post-socialist transition and the post-transitional context. Despite the establishment of Western-style democracies in the region, new values have largely failed in replacing the collapsed socialist value system, thus stifling collective creativity, the participative empowerment of citizens, and the emancipation of individuals and the collective. Clear values are missing in every field: from politics, which lacks moral legitimacy as much as any recognizable theoretical or ideological foundation, to general culture and civic life, which lack a sense of civic solidarity and are prone to re-traditionalization and regression. Civic and non-governmental initiatives are gaining momentum, but they have not grown to a significant force in general social processes and their activities remain focused on individual and tactical operations, rather than strategic plans.

In the context of the “dispersion of thought” and the trivialization of public life, which reinforce the neo-colonial order, it is necessary to critically analyze the unfinished socialist modernization as a way of strengthening self-awareness and reinforcing local identity. The omnipresent physical traces of socialist modernization, inescapable throughout the region, constitute not only an important segment of cultural heritage, but can potentially serve as obvious counterpoints to the speculative method of the construction of the city in the current neo-liberal “society of control”. The built environments and individual architectural artifacts inherited from the period of intense modernization under self-managing socialism are largely superior to the general, basically anti-modern, situation we encounter today in most of the countries of South-Eastern Europe and Western Balkans. Although the future will be built literally on the ruins of an interrupted experiment, nostalgia towards the lost utopian horizons is not a productive position. Instead, it will be necessary to use the local traditions of socially progressive thought to explore new, revised, directions of modernization if the region is to be integrated into the international community without being once again vassal and colonial. The region can escape its fate of Europe’s permanently repressed “Other” only by building on its own authentic experiences of modernization and by creatively exploiting its own luminal position with porous cultural borders. The current social situation hardly offers any hope of re-affirming the experiences of socialist self-management towards the construction of social democracy. But it is up to intellectuals to explore the potentials of the region’s unfinished modernizations and to try to revise and adjust them to the contemporary moment. 🍷

JULY 2010

15

Arheologie urbană contemporană

16

TEXT:

Miklós Rácz, Balázs Bodó

FOTO / PHOTO:

Tamás Budha, Miklós Rácz,
András Tábori

#1

Contemporary Urban Archeology

Realizată de către Tamás Budha, András Tábori și Miklós Rác, expoziția „Arheologie metropolitană” a fost deschisă publicului la Galeria Holdudvar în perioada iunie – iulie 2010. L-am întâlnit pe Miklós Rác, un membru al echipei de arheologi, care ne-a vorbit despre proiect. Interviewul include fotografii din expoziție.

Doi artiști și un arheolog decid să se documenteze asupra orașului... Ce face un arheolog în cultura contemporană?

MR: Arheologia în context larg înseamnă să cauți, să găsești, să numești, să păstrezi și să reinterpretezi pentru societatea contemporană lucruri care, aflate la o anumită distanță în cultura noastră, și-au pierdut complet funcția și sensul dintr-un motiv sau altul. Când scurtăm distanța dintre cele două puncte din istoria culturală, adică cel care realizează analiza arheologică și celălalt care este obiectul analizei, privim de fapt propriile noastre vieți dintr-o perspectivă arheologică. Aceasta joacă parțial rolul de reflecție a metodelor noastre arheologice (de ce, și în ce măsură este legitim să privim obiectele noastre de analiză arheologică generală drept străine sau distante), iar parțial este o reflecție asupra vârstei noastre (cum ne abandonăm și uităm lucrurile în lumea înconjurătoare de obiecte și cum asta povestește despre noi, stilul de viață și timpul nostru).

Cum începi să citești un oraș atunci când îl privești ca un arheolog? Toate subculturile și grupurile sensibile la specificul spațiului urban au propriile metode de a găsi ceea ce caută, gândiți-vă la artiștii graffiti, rolleri sau ecologiști. Cum poate cineva cu ambiții arheologice să iasă pe stradă, să privească și să găsească lucruri? Ce e banal și ce merită observat? Cum privesc și selectează?

The exhibition entitled “Metropolitan archeology” by Tamás Budha, András Tábori and Miklós Rác was on show at the Holdudvar gallery from mid June to mid July 2010. We met with Miklós Rác, the archeologist team member to talk about the project. The interview features photos from the exhibition.

Two artists and an archeologist decide to document the city... what does an archeologist do in contemporary culture?

MR: Archeology in a wider context means searching, identifying, naming, preserving and interpreting for contemporary society things which at some distant point in our culture have completely lost their function and meaning for some reason or another. When we narrow the gap between the two points in cultural history, that is, the one performing the archeological analysis and the other being the object of this analysis, we are looking at our own lives from an archeological perspective. This partly acts as a reflection on our archeological methods (why and to what degree is it legitimate to regard our objects of general archeological analysis as alien or distant at all) and partly as a reflection on our age (how we abandon and forget things in our surrounding world of objects and how this tells about ourselves, our lifestyles and our time).

How do you start to read a city when you look at it as an archeologist? All subcultures and groups sensitive to the specificities of urban space have their own methods to find what they are looking for, think graffiti artists, skateboarders or preservationists. How does a person with archeologist's ambitions go out on the street, look for and find things? What is noise and what is noteworthy? How do they filter and select?

MR: Ideea arheologiei metropolitane ne-a venit la sfârșitul anului 2008, când ne plimbam într-o zonă din gara Nyugati și am găsit diverse lucruri pe străzi cărora le-am putut asocia o interpretare comună, inițiind teme unei cercetări. Impulsul decisiv l-a constituit un semn ruginit de pe care încercam să descifrăm cu dificultate scrisul vizibil dinainte de a fi revopsit. L-am fotografiat, și, când am început să căutăm detaliile, am descoperit că semnul montat sus pe un calcan, care la prima vedere părea acoperit complet de rugină, fusese plasat cu mult timp în urmă pe o stradă la granița dintre Ungaria și Cehoslovacia transcarpatică (între 1920 și 1938). Cum ajunsese acolo, cum devenise un indicator pe un calcan în Budapesta? Descoperirea a constituit o revelație surprinzătoare asupra profunzimilor ce pot sta în spatele acestor fenomene, și astfel am început să strângem observații și să le interpretăm mult mai serios. Conceptul colecției a prins contur la scurt timp după acest moment.

Cum au devenit doi artiști urbani și un arheolog membri ai unei echipe?

MR: Eu am fost prezent de la început în conturarea conceptului. Am petrecut câțiva ani cu András la ÁMRK (acum MNM-NÖK, Unitatea de depozitare centrală, arhivă și procesare a Muzeului Național al Ungariei) la departamentul de cercetare a clădirilor, unde am lucrat la documentarea clădirilor protejate și a arheologiei construcțiilor, el ca desenator, iar eu în calitate de cercetător. În ceea ce privește practica arheologiei construcțiilor, am învățat de la András, care nu era legat strict de activitatea de conservare, o anumită măsură a autorefecției și ironiei. Micile etichete care însoțesc descoperirile arheologice apar plasate la întâmplare pe pereții biroului nostru.

Am avut o perspectivă diferită asupra mediului, în afara celei arheologice, deoarece am absolvit facultatea arhitectură la Universitatea politehnică Ybl Miklós, pe care am urmat-o în paralel cu studiile de arheologie medievală și modernă timpurie la ELTE. Ceea ce mă interesează cel mai mult e cercetarea ruinelor și a clădirilor (și a altor chestiuni practice cum ar fi conservarea clădirilor).

EN MR: We came up with the idea of metropolitan archeology at the end of 2008 when we walked through an area by the Nyugati railway station and found several things on the streets for which we could find a shared interpretation and which started to outline the themes of a research. The final impulse was a rusty sign on which we were trying to read the barely legible script from before its repaint. We photographed it and when we started looking for the details we found out that the sign high up on the firewall, which at first glance is completely covered in rust, had once actually been standing beside a road on the border of Hungary and the Czechoslovakian Transcarpathia (between 1920 and 1938). How could it end up here, how did it become an advertising signpost on a firewall in Budapest? This discovery was a striking revelation of the depths to be found behind these phenomena and thus we started to take observations and possible interpretations much more seriously. The concept of the collection came together shortly after this.

RO Dincolo de pietrele din spațiul străzii, totul este efemer. Cum alegeți în acest spațiu efemer?

MR: În faza de formulare a ideii de colecționare și expunere, am găsit temele proprii care au asigurat un mediu favorabil conceptual, structurându-ne observarea și procesul de clasificare a fenomenelor din spațiul urban. În cursul observării și documentării, actul analizei și procesele din context ne-au motivat; am așteptat de la noi înșine, dar și de la ceilalți, o parcurgere a celor mai profunde interpretări. Aspectul cheie al selecției a fost gradul în care îi puteam asigura procesului analizat o împărtășire a interpretării și limpezimea recunoașterii contextului cultural generator al unei noi constelații de obiecte.

Constituie un contrast destul de evident faptul că expoziția nu prea conține astfel de interpretări, deși aproape toate și fiecare din cele 100 de fotografii ar putea deveni o carte. De ce ați ales să nu fiți prezent la conturarea contextului, în afara acțiunilor de colectare și selectare?

MR: Actuala lipsă a unei interpretări arheologice profunde și a explicării materialului expus se datorează în mare parte termenelor strânse ale expoziției. De această dată, am reușit să prezentăm fenomenele arheologice care altminteri nu sunt observate ca atare și să sugerăm posibilitățile de interpretare arheologică. Singura documentație specifică, pe termen lung și focalizată, privește transformările din zona urbană.

EN How did two artists active in street art and an archeologist come together to form a team?

MR: I had been present from the beginning in shaping the concept. We spent some years together with András at the ÁMRK (presently MNM-NÖK, the Central Storage, Archive and Processing facilities of the Hungarian National Museum) at the Department of Building Research where we worked on documenting protected buildings and building archeology, him as a draughtsman and myself as a researcher. Regarding the practice of building archeology I have learnt from him, as someone not strictly within the preservationist profession, a degree of self reflection and irony. The small printed labels denoting archeological findings sometimes appeared randomly placed on the walls of our office.

I also had another perspective on the environment besides that of archeology as I have a degree in architecture from the Ybl Miklós Polytechnic which I obtained parallel with my studies in Medieval and Early Modern archeology at ELTE Humanities. What mostly interests me is the research of ruins and buildings (and other, more practical matters as well, such as building preservation.)

Everything beyond the stones forming the space of the street is ephemeral. How do you select from this ephemeral world?

MR: At the phase of formulating the concept of collecting and the exhibition we came up with

EN themes for ourselves which created a conceptual background, structuring our focus and our classification process of phenomena in urban space. On observing and documenting the act of analysis and the background processes also motivated us; we expected from ourselves and the others as well to go to the utmost depths of interpretation. The key aspect of selection was the degree to which we could attach a shared interpretation to the captured process and how clearly the cultural context creating the given constellation of objects was recognizable.

Ce părți din acest material le considerați proprii? Pot fi obiectele însușite? Vedeți vârsta obiectelor ca pe cea proprie? Pot fi strada sau istoria însușite?

MR: Sigur că le văd vârsta ca pe cea proprie. Apropo, nu pentru fenomene și străzi, deși le consider adeseori prezența ca fiind foarte importantă, esențială în sensul de a mă face să mă simt acasă, aici și acum.

Păstrarea artefactelor poate să devină un țel, pentru a le extrage din trecerea timpului, din decădere?

MR: În unele cazuri, aceasta poate fi foarte importantă, dar necesită alegerea unor anumite categorii drept extrase inevitabile. Indicatoarele de magazine și etichetele, de exemplu, dar și conceptele arhitecturale sau urbane pot fi întărite de conservarea conștientă a anumitor contexte sau amplasamente, sau a aplicațiilor mai focalizate, tematice, legate de estetica la modă preocupată însă de ea însăși, într-un fel, și de arhitectura barurilor ruinate din spațiile publice (baruri situate în zonele centrale rezidențiale aflate în stare de degradare). Ca să vă ofer un exemplu: pavajul original al străzii romane către Érd, vechi de aproape două milenii, aflat aproape în stare perfectă, este actualmente expus sub formă de petice în străzi cu trafic scăzut, la același nivel cu suprafața asfaltului. În contrast, pavajul rafinat fin-de-siècle din Budapesta a dispărut sub asfalt, iar păstrarea detaliilor nu apare deloc ca o idee potrivită, deoarece nu se încadrează în rutina spațiilor publice. Materialul original este totuși acolo, iar în unele amplasamente, zece metri de pavaj vechi de o sută de ani ar putea ajuta la demolirea traficului. 🇵🇪

EN It is quite a contrast then that the exhibition contained almost no such interpretations, though almost any and all of the nearly 100 photos could obviously be turned into a book. Why did you choose not to be present in drawing up the context beyond the actions of collecting and selecting?

MR: The current lack of in-depth archeological interpretation and explanation of the material on show is largely due to the tight deadlines of this exhibition. This time we could mainly aim for presenting as archeological phenomena things that otherwise are not seen as such and suggest the possibilities of archeological interpretation. The only specific, long term and targeted documentation analyzed the transformations of an urban pathway.

What parts do you feel your own from this material? Can objects be appropriated? Do you see the age where these artifacts come from as yours? Can the street or its history be appropriated?

MR: I certainly see the age as mine. The phenomena and the streets by the way I don't, but most of the time I regard their presence very important, they are instrumental in making me feel at home here and now.

Can the preservation of the artifacts be a goal, to extract them from the passing of time, from decay?

MR: In some cases this can be very important, but it necessitates choosing certain categories as inevitable extracts. Painted shop signs and labels, for instance, but even architectural or urban design concepts can be reinforced by consciously preserving certain contexts or sites or the more reflected and focused, thematic applications of the trendy but somewhat self-absorbed aesthetic and architecture of ruin bars (bars in abandoned downtown tenement buildings) in public spaces. Just to give you an example: the original pavement of the close to two thousand years old Roman road to Érd is in almost perfect condition and is now shown exposed as patches in the current low-traffic road on the same level with the asphalt surface. In contrast, the often very exquisite fin-de-siècle cobble stone pavements in Budapest largely disappeared under the asphalt; preserving their details does not even come by as an idea because it does not fit in the routine of dealing with public spaces. The original material is still there though and in certain locations ten meters of a hundred-year-old stone pavement could even serve to calm down the traffic. 🇵🇪

23

Oraşul epuizat

RO

24

TEXT:
Milica Topalović

#1

Exhausted City

EN

↑ BRANISLAV JOVIN ȘI STOJAN MAKSIMOVIĆ,
PRIMĂRIA NOULUI BELGRAD, 1971 (FOTO:
BAS PRINCEN, 2001)

↑ BRANISLAV JOVIN AND STOJAN
MAKSIMOVIĆ, MUNICIPALITY OF NEW
BELGRADE, 1971 (PHOTO: BAS PRINCEN, 2001)

25

Noul Belgrad de azi reprezintă Serbia post-tranziție în multe feluri, cu caracterul său marcat de creșterea diferențelor sociale și a comercializării, dar și de lipsa dialogului politic public care să îndrume direcția schimbărilor, precum și de o anumită slăbiciune a arhitecturii și urbanismului drept practici vitale care să modeleze spațiul capitalei. În spatele paradigmei actuale a dezvoltării urbane a Noului Belgrad se află o transformare instituțională și legală incompletă, caracterizată de un amestec de neoliberalism economic și protecționism socialist, elemente care se regăsesc în majoritatea orașelor post-socialiste.¹ În Belgrad, acest cadru a promovat un model elitist al distribuției puterii: un model în care doar actorii politici și economici au o influență directă asupra dezvoltării urbane, în timp ce poziția celorlalți actori – urbanisti și arhitecți, pe de o parte, cetățenii, pe de altă parte – rămâne marginală.²

În timpul revitalizării instituționale parțiale din 2000, zona centrală a Noului Belgrad a fost identificată atât de administrația orașului, cât și de „Planul Urbanistic al Belgradului până în 2021” drept primul amplasament strategic al dezvoltării capitalei într-un centru comercial prin investiții private, datorită infrastructurii de calitate și unei comunități rezidențiale considerabile.³ Drept consecință, oficialii au estimat că potențialul Noului Belgrad „va fi complet epuizat în următorii doi sau trei ani”, după care atenția politică va fi transferată către alte amplasamente atractive ale orașului.⁴ Această abordare a fost intens criticată pentru semnele de corupție și favorizarea intereselor private, precum și pentru ezitarea de a promova transformarea legală și instituțională de dragul menținerii puterii politice. Din perspectiva urbanistică, dezvoltarea Noului Belgrad și a altor părți ale orașului a avut loc în afara planurilor urbanistice; pierzând sprijinul politic și statutul de funcție socială importantă, profesia de

En many ways, New Belgrade today embodies post-transitional Serbia, with its character marked by increasing social differences and commercialization, and also, by the lack of public political dialogue guiding the direction of its changes, and a weakness of architecture and urbanism as critical practices shaping the city's space. Behind this current paradigm of New Belgrade's urban development is an incomplete institutional and legal transformation, characterized by a mix of economic neoliberalism and socialist protectionism, elements of which are found in most post-socialist cities.¹ In Belgrade, this framework has promoted an elitist model of power distribution: a model in which only political and economic actors have a direct influence on urban development, with the position of other key actors – planners and architects on the one hand, citizens on the other hand – remaining marginal.²

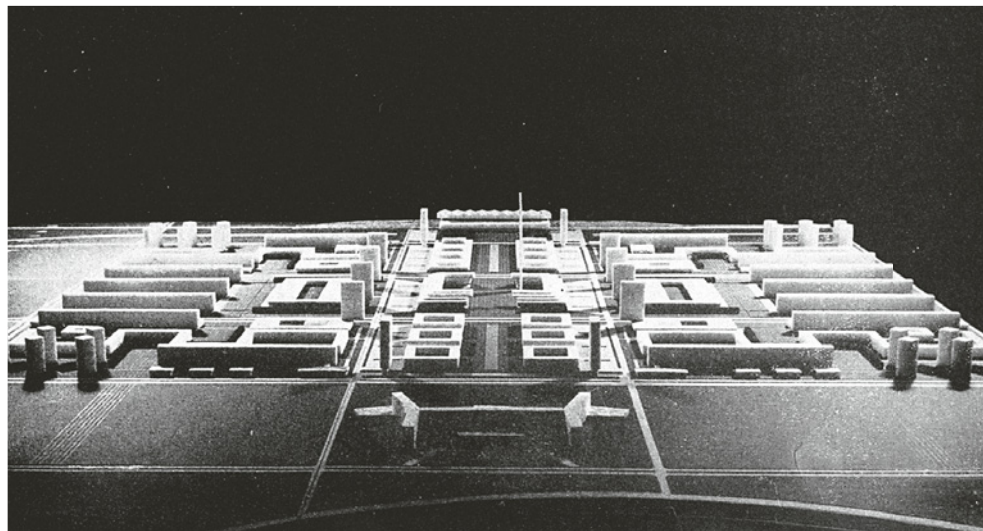
Within the partial institutional recovery since 2000, New Belgrade's central zone was identified both by the city government and the “Masterplan of Belgrade to 2021” as the first strategic location in the capital's expansion into a commercial hub through private investment, owing to its high quality infrastructure and large residential community.³ As a consequence, city officials have estimated that New Belgrade's potential “will be completely exhausted within the next two to three years”, after which political attention will be transferred to other attractive locations in the city.⁴ This approach has been widely criticized for displaying signs of corruption and a favoring of private interests, as well as a hesitation to promote legal and institutional transformation, for the sake of preserving political power. From the urban planning perspective, the development of New Belgrade and other parts of the city has been carried out outside of plans; having lost political support and status as an important social function, the

↓ PROIECTUL PENTRU NOUL BELGRAD,
MACHETĂ (FOTOGRAFIE DE EPOCĂ)

↓ NEW BELGRADE PROJECT, MODEL (PERIOD
PHOTO)

Privatizarea și marketizarea fără discriminare a urbanismului și a arhitecturii le-au distrus rolul critic în oraș; acestea au încetat să mai fie subiectul constitutiv și scopul lor ca profesii.

Urban planning and architecture have followed a process of indiscriminate privatization and marketization; losing their critical role in the city, they have lost the city as the constitutive subject and purpose of the professions.

↑ ZONA CENTRALĂ A NOULUI BELGRAD (FOTO: BAS PRINCEN, 2006)

↑ NEW BELGRADE'S CENTRAL ZONE, (PHOTO: BAS PRINCEN, 2006)

urbanist a fost practic redusă la o validare tehnică formală a deciziilor luate la nivel mai înalt.⁵ Influența cetățenilor asupra dezvoltării urbane a fost aproape neglijabilă; tendința de a recurge la construcții improvizate poate fi înțeleasă ca o reflecție directă a încrederii pierdute față de instituții, împreună cu lipsa experienței de organizare colectivă și civică – dar și ca o formă directă de rezistență la politica de dezvoltare oficială.⁶

Discuțiile continue despre dezvoltarea urbană din Belgrad și alte foste orașe iugoslave cu experiențe similare au înregistrat regulat absența consensului în jurul chestiunilor de „interes public”; în Belgrad, a devenit clar că soluțiile nu pot fi lăsate la îndemâna organelor guvernamentale care tind să rămână în afara domeniului public și să scape controlului democratic. O chestiune relevantă în acest context privește posibilele strategii critice pe care arhitectura și urbanismul le au la dispoziție pentru reconstituirea angajamentului lor pierdut față de oraș.

urban planning profession has been nearly reduced to a technical-formal validation of decisions carried out at a higher level.⁵ The influence of citizens on urban development has been equally negligible; the tendency to resort to informal construction can be understood as a direct reflection of lost trust in institutions together with a lack of experience in collective and civic organizing – and as a direct form of resistance to official developmental politics.⁶

The ongoing discussions of urban development in Belgrade and other ex-Yugoslav cities with similar experiences have consistently underscored the absence of consensus around the question of “public interest”; in Belgrade it has become clear that solutions cannot be arrived at through the government organs which tend to remain outside the public realm and evade democratic control. A relevant question in this context concerns the possible critical strategies available to architecture and urbanism for reconstituting their lost engagement with the city.

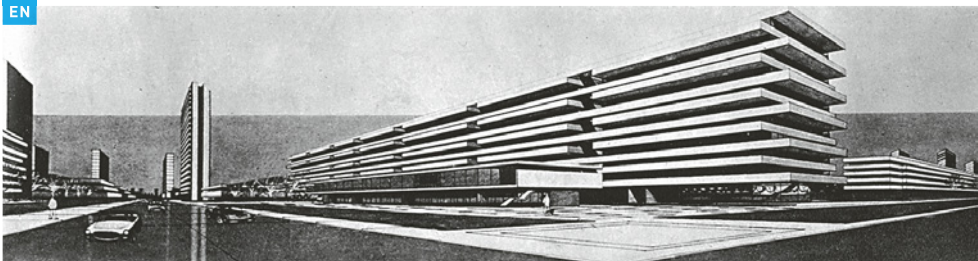
↓ NOUL BELGRAD,
INSULA 21, TURNUL
UŠĆE ÎN FUNDAL
(FOTO: PETAR STE-
LKIC, 2009)

↓ NEW BELGRADE'S
BLOCK 21, UŠĆE
TOWER IN THE BACK-
GROUND (PHOTO:
PETAR STELKIC,
2009)

Continuitatea protagoniștilor locali

Fenomenul continuității elitelor sociale – legătura dintre elitele epocii socialiste și cele care conduc tranziția către capitalismul liberal – a fost pe larg observată în societățile post-iugoslave. Atât în timpul epocii Milošević în anii '90, cât și după 2000, strategia comună pentru transformările instituționale a implicat o „reconstrucție adaptabilă” la vechile instituții, astfel încât actorii socialiști semnificativi au reușit să-și extindă influența politică și economică în condițiile economiei de piață.⁷ După cum este evident în zona centrală a Noului Belgrad, în sfera dezvoltării urbane acest proces a produs un monopol efectiv al fostelor corporații și conglomerate deținute de stat, acum privatizate. Întreprinderile de vârf active în Noul Belgrad, de exemplu Napred, Energoprojekt și Komgrap au fost înființate în anii '50 și '60 de către stat și ministerul apărării, având ca principală misiune dezvoltarea orașului; în anii '70 și '80 ele au devenit mai stabile și competitive pe plan internațional, mai ales în țările nealinate și socialiste. După privatizare, influența acestor întreprinderi în Noul Belgrad a continuat, datorită mai ales extinderii „dreptului de a folosi” terenul alocat de stat. Atât timp cât regimul folosirii terenurilor rămâne neclar și insuficient definit, există o slabă motivație de a promova reforma, de vreme de situația curentă e favorabilă diferitor părți implicate.⁸ Asemenea împrejurări, guvernate de reguli netransparente, au făcut ca influența investițiilor străine din zonă să rămână redusă sau să aibă loc printr-o alianță clandestină cu partenerii locali. În condițiile unei astfel

↑ PROIECTUL PENTRU NOUL BELGRAD,
PERSPECTIVĂ

↑ NEW BELGRADE PROJECT, PERSPECTIVE

A continuity of local protagonists

The phenomenon of continuity of social elites – the link between the elites of the socialist period and the ones leading the transition to liberal capitalism – has been widely observed in post-Yugoslav societies. Both during the Milošević period in the 1990s and after 2000, the common strategy for institutional transformation involved an “adaptive reconstruction” of old institutions, in a manner ensuring that significant socialist actors could continue or expand their political and economic influence under market economy conditions.⁷ As evident in the central zone of New Belgrade, in the urban development sphere this process produced an effective monopoly by a few formerly state-owned, now privatized corporations and conglomerates. The leading enterprises active in New Belgrade, such as Napred, Energoprojekt, and Komgrap, were set up in the 1950s and 1960s by the state and the defense ministry, when their main task was to develop the new city; during the 1970s and 1980s they became more firmly established and competitive abroad, chiefly in non-aligned and socialist countries. Following privatization, the influence of these enterprises in New Belgrade has persisted, mainly owing to the extension of the “right to use” land awarded by the state. And as long as the regimes of land use and land tenure remain unclear and inadequately defined, there is little motivation to promote reform, as the ongoing situation is favorable for the different parties involved.⁸ Such circumstances, governed by non-transparent rules, have contributed to the influence of foreign investment in the area actually remaining low, or taking place through covert alliance with local partners. Within such a practice, both the debate over public interests and the design and development processes have effectively been privatized; its impact not only manifest in the commercial appropriation of urban space and increasing social disparities but in the creation of a professional environment rendering urban planning superfluous while promoting insular corporate architecture and urbanism as a professional standard.

City without a plan

In the post-Yugoslav context, the urban-planning sector may represent the social subsystem that has disintegrated most fully. The result of the decades-long decline of planning institutions

RO de practici, atât dezbaterea intereselor publice cât și procesele de planificare și dezvoltare au fost efectiv privatizate; impactul se manifestă nu doar în însușirea comercială a spațiului urban și în creșterea diferențierilor sociale, dar și în crearea unui mediu profesional ce afirmă inutilitatea urbanizării planificate, în timp ce promovarea arhitecturii și urbanismului de tip corporatist și îngust sunt privite drept standard profesional.

Oraș fără plan

În contextual post-iugoslav, sectorul urbanistic reprezintă subsistemul social cu cea mai ridicată rată de dezintegrare. Rezultatul declinului de decenii al instituțiilor și organizațiilor responsabile cu planificarea, urmat de o revenire parțială după 2000, a reprezentat incapacitatea de a reacționa la transformările spațiale și sociale, împreună cu scăderea capacității profesionale și reacția la condițiile în schimbare, odată cu sentimentul deziluziei și al pasivității: o gamă de simptome profesionale adeseori atribuite regimurilor neoliberale.⁹ În Noul Belgrad, epoca Milošević a fost marcată de transformare prin intervenția directă a statului; după 2000, stratul politic a continuat să rămână dincolo de influența practicii de planificare. În legislația post-2000, noi tipuri de jucători politici cu spirit antreprenorial apăruti atât la nivelul statului și al orașului (în roluri cum ar fi Managerul Capitalei și Arhitectul Capitalei) au fost capabili să schimbe agenda urbană către promovarea atractivității Belgradului pentru investitori, prin, de exemplu, îmbunătățiri ale infrastructurii și prin proiecte individuale foarte vizibile (de exemplu „cea mai înaltă clădire de birouri”, „cea mai mare arenă” și „cel mai mare mall comercial”) care au fost plasate în mod regulat în afara sau în opoziție cu planurile urbanistice.¹⁰ În acest context, nu au apărut nici o planificare critică sau strategii noi; în schimb, capacitatea planurilor urbanistice de a modela orașul a fost înlocuită cu un accent pus pe amplasamentele și proiectele individuale. Această practică s-a formalizat în ceea ce a devenit acum regulă de intervenție: alterarea parametrilor planului general prin planuri la scară inferioară, reprezentând decizii pe termen scurt. Acestea au dus la situația în care, după cuvintele unui urbanist belgrădean, „îngrijorările normative despre binele public apar în documentele de planificare, în timp ce dispar din contractele de leasing pentru proprietățile pentru construcție”¹¹ Ierarhia fixată în acest proces de luare a deciziilor centrat pe investiții – așa-numitul „urbanism al investitorilor” – începe cu investitorul privat și se deplasează către politician, apoi către urbanist, de dragul obținerii unui amendament urbanistic și a unei autorizații de construcție. Cu alte cuvinte, interesul privat domină mediul belgrădean în timp ce politicienii au cea mai mare influență asupra planificării.¹² Odată cu această traiectorie problematică, chiar strategiile potențial vitale – mai ales concursurile publice ce au avut o mare tradiție în planificarea Noului Belgrad – au fost reduse la proceduri formale. Privatizarea și marketizarea fără

EN and organizations, followed by only partial recovery after 2000, has been an inability to react to spatial and social transformation, together with a lowering of professional capacity and a response to changing conditions with a sense of disillusionment and passivity: a range of professional symptoms often attributed to neoliberal regimes.⁹ In New Belgrade, the Milošević period was marked by transformation through direct state intervention; after 2000, the political stratum continued to remain beyond the influence of the planning practice. In the post-2000 legislation, new types of entrepreneurially oriented political players, emerging on both the state and city level (in capacities such as City Manager and City Architect), have been able to shift urban agendas toward a promotion of

Pentru a ieși din pasivitate și deziluzionare, arhitecții și urbanistii Belgradului pot explora potențialul radical al acestui nou rol, devenind voci active și critice la nivelul orașului.

As a replacement for passivity and disillusionment, Belgrade's architects and urbanists can explore the radical potential of this new role, becoming active and critical voices within the city.

Belgrade's attractiveness to investors, through for example infrastructural improvements and highly visible individual projects (e.g. “the highest office tower”, “the largest arena”, and “the biggest shopping mall”) that were regularly positioned outside or in opposition to plans.¹⁰ Within this context, no critical planning or design strategies have been created; instead, the capacity of urban plans to shape the city has been replaced with a focus on individual sites and projects. This practice has been formalized in a now standard accommodation of short-term decisions regarding investment initiatives through an alteration of the masterplan's parameters in favor of lower-level regulatory plans. This amounts to a situation where, in the words of a Belgrade planner, “normative concerns about the public good appear in planning documents, while they disappear in leasing contracts for properties for construction”.¹¹ The established hierarchy in this process of investment-centered decision-making – so called “investors urbanism” – begins with the private investor and moves down to the politician, then to the planner, for the sake of acquiring a planning

RO discriminare a urbanismului și a arhitecturii le-au distrus rolul critic în oraș; acesta a încetat să mai fie subiectul constitutiv și scopul lor ca profesii.

„Politica reprezintă o serie de alegeri. Cel care alege în cele din urmă imaginea unui oraș nu este orașul însuși – ci întotdeauna, și numai prin, instituțiile sale politice. Să spui că această alegere e indiferentă reprezintă o simplificare banală a problemei. Nu este indiferentă: Atena, Roma și Parisul sunt forma propriilor politici, semnele voinței colective.”¹³ Încă o dată, perspectiva lui Aldo Rossi e relevantă în conturarea chestiunii actuale, persistente, privind relația dintre politică și dezvoltarea orașului. Într-un mediu în care sferele politic și urban sunt separate, politica văzută drept facultatea luării deciziilor față de interesul public și binele comun, potențând modul în care indivizii și diferite grupuri de persoane pot trăi împreună, apare doar la un orizont foarte îndepărtat.¹⁴

După cum s-a argumentat mai devreme în volumul de față,¹⁵ urbanismul și-a pierdut rolul de modelare a viitorului Belgrad, luând în schimb un rol similar celui al presei – adică, al unui organ dedicat comentării caracterului dezvoltării urbane democratice a societății. Pare rezonabil să sugerăm că, pentru a ieși din pasivitate și deziluzionare, arhitecții și urbanistii Belgradului pot explora potențialul radical al acestui nou rol, devenind voci active și critice la nivelul orașului. Un astfel de rol critic nu va mai servi drept o extindere a instituțiilor statale și guvernamentale, ci ar fi neapărat plasat în sfera publică – o sferă în care pot fi generate și susținute motivele și sprijinul atât pentru transformarea practicii arhitecturale, cât și a angajamentului său cu orașul.

În mod remarcabil, au trecut aproape cincizeci de ani de la ultimele planuri și concepte urbanistice complete. Între acel moment și prezent, zona s-a dezvoltat haotic, trecând de la o paradigmă urbană instabilă la următoarea. Această mutare a produs un spațiu și comunități urbane doar superficial legate de etosul modern care a reprezentat începutul lor. În timp ce planificarea inițială a determinat anumite calități spațiale ce mai pot fi promovate și astăzi (în cea mai mare parte), dezvoltări mai recente necesită o evaluare precisă a rezultatelor și, mai ales, un nou set de concepte urbanistice. Ar putea fi acele calități moderne ale orașului întărite și rafinate de un oraș contemporan, dincolo de indiferența irațională la moștenirea socialistă și cea actuală? Ar putea fi inițiat un dialog politic public asupra viitorului Noului Belgrad printr-o focalizare precisă pe temele sale prioritare în sfera spațială și urbană, în afara modelelor dominante folosite?

Scara cercetării și proiectării în cadrul căreia pot fi integrate și adresate astfel de întrebări nu este cea a unei abordări de tip master plan cu rezultat deschis, nici cea a concentrării egoiste asupra clădirilor individuale și a complexelor dezvoltărilor. Este, mai degrabă, scara la care Noul Belgrad a fost conceput și planificat – un câmp de acțiune produs de către suprapunerea disciplinelor arhitecturii și urbanismului și care a ajuns să fie cunoscut

EN amendment and the building license. In other words, private interest dominates Belgrade's development while politicians have the greatest influence on its planning.¹² Along this problematic trajectory, even potentially crucial strategies – especially the public competitions with their great tradition in New Belgrade's planning – have been reduced to decorative procedures. In such position, Belgrade's urban planning and architecture have followed a process of indiscriminate privatization and marketization; losing their critical role in the city, they have lost the city as the constitutive subject and purpose of the professions.

“Politics constitutes a problem of choices. Who ultimately chooses the image of a city is not the city itself – and always and only through its political institutions. To say that this choice is indifferent is a banal simplification of the problem. It is not indifferent: Athens, Rome and Paris are the form of their politics, the signs of their collective will.”¹³ Once again, Aldo Rossi's view has relevance in helping to frame contemporary architecture's recurrent question regarding the relationship between politics and city-making. In an environment where the political and urban spheres are separate, politics as a decision-making faculty aimed at the public interest and common good, at potentiating the ways individuals and different groups of people can live together, appears only on a distant horizon.¹⁴

As argued at an earlier point in this book,¹⁵ urban planning has lost its role in shaping Belgrade's future, instead taking on a role close to that of the press – that is, of an organ, devoted to commenting on the character of a democratic society's urban development. It seems reasonable to suggest that as a replacement for passivity and disillusionment, Belgrade's architects and urbanists can explore the radical potential of this new role, becoming active and critical voices within the city. Such a critical role would no longer serve as an extension of state and governmental institutions but would necessarily be located in the public sphere – a sphere in which motives and support for both transformation of architectural practice and its vital engagement with the city can be generated and sustained.

Remarkably, nearly fifty years have passed since the last overarching urban plans and concepts for New Belgrade were created. Between that time and the present, the area has developed erratically, shifting from one unstable urban paradigm to the next. This movement has produced an urban space and communities now only superficially tied to the modernist ethos that was their beginning. While the plans formulated along those early lines introduced a range of spatial qualities that can to large extent still be promoted, more recent developments call for a precise evaluation of outcomes and, above all, a set of new urbanistic concepts. Could those modern city qualities be reinforced and refined in a contemporary city, beyond the irrational indifference regarding both the socialist and modern inheritance? Could a public political dialogue on New Belgrade's future be initiated through a precise

RO la mijlocul anilor '50 drept „design urban”. Această scară oferă posibilitatea dezvoltării atât a pozițiilor teoretice, cât și a propunerilor de design; în plus, are potențialul de a fi relevantă drept cadru de bază pentru crearea ideilor alternative de oraș. Cazul Noului Belgrad ridică întrebarea dacă e posibil să se construiască o agendă modernă pentru „proiectarea urbană” ca un exercițiu de design proactiv care să poată reprezenta clar și inteligibil realitățile sociale, culturale și politice ale orașului.¹⁶ Prin urmare, nu este vorba despre o căutare a unui nou model urban universal, ci mai degrabă a unui proiect urban cu un tip de operare tangibilă și specifică, plasat în limitele definite de continuitatea trăsăturilor sale istorice, sociale și morfologice.¹⁷ Un astfel de plan nu ar reprezenta un teren de manifestare a activității economice, ci o încercare de a constitui platforma publică și politică pentru un angajament reînnoit față de oraș.

EN focus on its urgent themes in spheres of the spatial and the urban, outside what have been dominant patterns?

The scale of design investigation within which such questions can be integrated and addressed is not that of open-ended master-planning approach, nor that of self-absorbed attention to individual buildings and developers' complexes. Rather, it is the scale in which New Belgrade was originally planned and designed – a field comprised of the overlapping disciplines of architecture and urbanism that came to be known in the mid-1950s as “urban design”. This scale offers a possibility for developing both theoretical positions and design proposals; potentially, it could acquire new relevance as a basic frame for creating alternative ideas of the city. The case of New Belgrade raises the question of whether it is possible to construct a contemporary agenda for “urban design”, as a proactive design exercise that can clearly and intelligibly represent the city's social, cultural and political realities.¹⁶ Consequently this is not a search for yet another universalist urban model, but rather for an urban project with a tangible and specific field of operation, positioned within territorial limits defined by a continuity of historical, social, and morphological features.¹⁷ Such a plan would not represent one more staging ground for economic activity, but an attempt to constitute a contemporary public and political platform for a renewed commitment to the city.

31

ACEST TEXT ESTE UN FRAGMENT DIN ESEUL LUI MILICA TOPALOVIĆ „NOUL BELGRAD: PARADIGMELE INSTABILE ALE ORAȘULUI MODERN” („NEW BELGRADE: THE MODERN CITY'S UNSTABLE PARADIGMS”), APĂRUT ÎN „BELGRAD. FORMAL/ INFORMAL: O CERCETARE A TRANSFORMĂRII URBANE” („BELGRADE. FORMAL / INFORMAL: A RESEARCH ON URBAN TRANSFORMATION.”). VOLUMUL A FOST ÎNIIAT ÎN 2006 ȘI PRODUS DE ETH STUDIO BASEL CONTEMPORARY CITY INSTITUTE ȘI PUBLICAT ÎN 2011 DE VERLAG SCHEIDEGGER & SPIESS, ZÜRICH.

THIS TEXT IS AN EXCERPT FROM AN ESSAY “NEW BELGRADE: THE MODERN CITY'S UNSTABLE PARADIGMS” BY MILICA TOPALOVIĆ IN “BELGRADE. FORMAL / INFORMAL: A RESEARCH ON URBAN TRANSFORMATION.” THE BOOK WAS INITIATED IN 2006 AND PRODUCED BY THE ETH STUDIO BASEL CONTEMPORARY CITY INSTITUTE AND PUBLISHED IN 2011 BY VERLAG SCHEIDEGGER & SPIESS FROM ZÜRICH.

REFERINTE

- ¹ SRETEN VUJOVIĆ, MINA PETROVIĆ, „BELGRADE'S POST-SOCIALIST URBAN EVOLUTION: REFLECTIONS BY THE ACTORS IN THE DEVELOPMENT PROCESS”, ÎN: *THE POST-SOCIALIST CITY*, ED. KIRIL STANILOV, (VIENNA-NEW YORK: SPRINGER, 2007), PP. 379-380.
- ² *IBID.*, P. 361.
- ³ *IBID.*, PP. 366-7.
- ⁴ ĐORĐE BOBIĆ, „ILLEGAL CONSTRUCTION TO BE TORN DOWN”, INTERVIU, *ECONOMIST* (BELGRAD), EDIȚIE SPECIALĂ (2007), P.10.
- ⁵ VUJOVIĆ, PETROVIĆ, „BELGRADE'S POST-SOCIALIST URBAN EVOLUTION”, P. 374.
- ⁶ *IBID.*, PP. 361, 378.
- ⁷ *IBID.*, P. 371.
- ⁸ *IBID.*, P. 379.
- ⁹ *IBID.*, PP. 374, 379.
- ¹⁰ *IBID.*, PP. 370-373.
- ¹¹ *IBID.*, P. 375.
- ¹² *IBID.*
- ¹³ ALDO ROSSI, *THE ARCHITECTURE OF THE CITY* (1966, CAMBRIDGE MASS: MIT PRESS, 1982), P. 162.
- ¹⁴ PIER VITTORIO AURELI, „TOWARD THE ARCHIPELAGO: DEFINING THE POLITICAL AND THE FORMAL IN ARCHITECTURE”, *LOG* (NEW YORK), NO. 11 (2008).
- ¹⁵ ROGER DIENER ET AL., *BELGRADE. FORMAL / INFORMAL: A RESEARCH ON URBAN TRANSFORMATION*, (ZÜRICH: VERLAG SCHEIDEGGER & SPIESS, 2011).
- ¹⁶ PIER VITTORIO AURELI, „ARCHITECTURE AFTER LIBERALISM: TOWARDS THE FORM OF THE EUROPEAN CAPITAL CITY”, ÎN: *BRUSSEL – A MANIFESTO TOWARDS THE CAPITAL OF EUROPE*, ED. AURELI ET AL., (ROTTERDAM: NAI PUBLISHERS, 2007), PP. 195, 197.
- ¹⁷ ROSSI, *THE ARCHITECTURE OF THE CITY*, PP. 63-64.

REFERINTE

- ¹ SRETEN VUJOVIĆ, MINA PETROVIĆ, „BELGRADE'S POST-SOCIALIST URBAN EVOLUTION: REFLECTIONS BY THE ACTORS IN THE DEVELOPMENT PROCESS”, ÎN: *THE POST-SOCIALIST CITY*, ED. KIRIL STANILOV, (VIENNA-NEW YORK: SPRINGER, 2007), PP. 379-380.
- ² *IBID.*, P. 361.
- ³ *IBID.*, PP. 366-7.
- ⁴ ĐORĐE BOBIĆ, „ILLEGAL CONSTRUCTION TO BE TORN DOWN”, INTERVIU, *ECONOMIST* (BELGRADE), SPECIAL EDITION (2007), P.10.
- ⁵ VUJOVIĆ, PETROVIĆ, „BELGRADE'S POST-SOCIALIST URBAN EVOLUTION”, P. 374.
- ⁶ *IBID.*, PP. 361, 378.
- ⁷ *IBID.*, P. 371.
- ⁸ *IBID.*, P. 379.
- ⁹ *IBID.*, PP. 374, 379.
- ¹⁰ *IBID.*, PP. 370-373.
- ¹¹ *IBID.*, P. 375.
- ¹² *IBID.*
- ¹³ ALDO ROSSI, *THE ARCHITECTURE OF THE CITY* (1966, CAMBRIDGE MASS: MIT PRESS, 1982), P. 162.
- ¹⁴ PIER VITTORIO AURELI, „TOWARD THE ARCHIPELAGO: DEFINING THE POLITICAL AND THE FORMAL IN ARCHITECTURE”, *LOG* (NEW YORK), NO. 11 (2008).
- ¹⁵ ROGER DIENER ET AL., *BELGRADE. FORMAL / INFORMAL: A RESEARCH ON URBAN TRANSFORMATION*, (ZÜRICH: VERLAG SCHEIDEGGER & SPIESS, 2011).
- ¹⁶ PIER VITTORIO AURELI, „ARCHITECTURE AFTER LIBERALISM: TOWARDS THE FORM OF THE EUROPEAN CAPITAL CITY”, ÎN: *BRUSSEL – A MANIFESTO TOWARDS THE CAPITAL OF EUROPE*, ED. AURELI ET AL., (ROTTERDAM: NAI PUBLISHERS, 2007), PP. 195, 197.
- ¹⁷ ROSSI, *THE ARCHITECTURE OF THE CITY*, PP. 63-64.

Națiuni și regiuni

Transilvania ca studiu de caz pentru arhitectura ca element al unei construcții identitare

Nations and Regions

Transylvania as a study case for an architecture part of the identity construction

32

TEXT:
Miklós Péterffy

#1

RO Acest articol nu are pretenția absurdă de a condensa o sută și ceva de ani de istorie arhitecturală a unei regiuni. Pur și simplu, am considerat că pentru a putea înțelege complexitatea unui fenomen arhitectural care încearcă să afirme cu putere o identitate, este esențial să aruncăm o privire în urmă. Poate astfel reușim să depășim decupajele tradiționale – arhitectură maghiară, arhitectură românească și chiar arhitectură modernă vs. „tradițională” și „cu specific național” – și să citim ceva mai ușor continuitățile și discontinuitățile unui proces istoric.

În macroregiunea Transilvania, coexistența diferitelor etnii are o tradiție venerabilă. În discursurile istorice și identitare (de multe ori, diametral opuse), s-a pus în general accentul pe diferențe, pe caracteristici proprii, în sensul cel mai larg, pe granițe culturale. Observând însă cu atenție diferitele microregiuni, remarcăm nu doar o existență în paralel a variatelor culturi, ci și o foarte bogată și frumoasă interferență a acestora. Să ne gândim, de exemplu, la muzica și dansul populare din regiunea podișului Transilvaniei, unde aceleași tarafe de muzicieni cântau pentru maghiari, sași, români, evrei, armeni sau romi.

Unul dintre cele mai importante suporturi identitare este bazat pe decupajele regionale. În consecință, o autodefinire culturală în ziua de astăzi, pornind de la regiuni, este cât se poate de justificată. Însă relația între această construcție culturală și formele tradiționale, mai degrabă spontane, nu pare întotdeauna coerentă. De fapt, trebuie să ne punem întrebarea în ce măsură factori diferiți de cultura vernaculară au contribuit la dezvoltarea acestor identități regionale?

Religia, probabil cel mai influent mediu de autodefinire și de transmitere a unor valori în cadrul societății tradiționale, a fost unul dintre acești factori. Comunitățile religioase au generat o confluință coerentă și valoroasă a culturilor vernaculare regionale și microregionale. În domeniul spațiului construit, peisajul a fost definit în mod esențial de religie, nu numai în sate, ci și în orașe. Este destul să ne gândim la turnurile bisericilor reformate sau ale bisericilor ortodoxe și greco-catolice din lemn, din regiunea nord-vestică a Ardealului. Diferitele microregiuni cu caractere foarte particulare au definit în final o macroregiune a Transilvaniei cu un caracter cultural conglomerant. Peste acest ansamblu complex de decupaje și interferențe, s-a suprapus construcția unor organizări politice din care regiunea a făcut parte. E vorba mai întâi de regatul maghiar (de la colonizarea cu etnici germani și până la construirea de castele, cetăți etc.), și mai apoi de

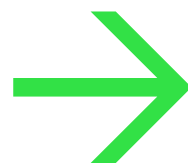
EN This text does not absurdly pretend to condense over one hundred years of architectural history of a whole region. We have simply thought that, to be able to understand the complexity of an architectural movement attempting to strongly stand up for a certain identity, it is vital to look back. We may thus manage to outrun traditional clichés – Hungarian architecture, Romanian Architecture and even modern versus “traditional” or allegedly “national” architecture and read easier the continuities and discontinuities of a historical process.

In the great region of Transylvania, the coexistence of various minorities has a long tradition. In historical and identity discourses (often, completely opposite), the focus is on differences, specific features – widely speaking, on cultural borders. But, while noticing carefully the various micro-regions, we remark not only a parallel existence of local cultures, but also a rich and great fusion of those. Let's think, for instance, at the folk music and dance specific to the Transylvanian plateau, where the same bands of musicians used to play for Hungarian, Saxons, Romanians, Jews, Armenians or Roma.

One of the key identity elements relies on the regional features. Therefore, a cultural self-definition today, starting with the regions, is as justified as possible. Yet, the relation between this cultural constructions and traditional forms, rather spontaneous, does not always seem coherent. We actually need to ask the question to what extent various factors in the vernacular culture contributed to the development of those regional identities?

Religion, probably the best context for self-definition and the spread of values in a traditional society, was one of those factors. Religious communities generated a coherent and valuable blend of the regional and micro-regional vernacular cultures. In the area of built space, the background was vitally defined by religion, not only in villages, but also in towns. It is sufficient to consider the towers of the reformed churches, for instance, or those of Orthodox and Greek-Catholic ones in the North-Western area of Transylvania. Various micro-regions with very specific characteristics finally defined a wider region in Transylvania, with a rather mixing type of cultural character. Over this complex set of layers and fusion, certain political types of organization of which the region was part of took place. First, the Hungarian kingdom (from the colonization of German population up to building castles, fortresses etc.) and later by the Habsburg empire (in its various forms, but always in the spirit of unification and spreading of models to the borders).

33

RO Imperiul habsburgic (în ipostaze diferite, însă întotdeauna într-un spirit de unificare și de răspândire a modelelor din centru către periferie).

După mijlocul secolului al XIX-lea, în arhitectura Imperiului austro-ungar se creează un stil de tip Sezession, cu coloraturi naționale, corespunzătoare unei dorințe de autodefinire a diferitelor comunități religioase și etnice. Acest curent se împotriva eclectismului și romantismului național de început de secol și corespundea și dorinței noii burghezii de a-și găsi o formă de exprimare diferită de cea a aristocrației și a elitelor administrative chezero-crăiești.

În spațiul cultural maghiar, Ödön Lechner este primul mare reprezentant al Secesiunii maghiare în arhitectură, el și urmașii săi definind prima generație a stilului național. Văzut încă drept o expresie proprie în cadrul curentului general Sezession, noul stil se baza atât pe acceptarea unora dintre cuceririle revoluției industriale (structuri prefabricate din oțel sau fontă, sticla, betonul armat etc.) cât și pe cercetările recent începute de folcloriști. Creșterea economică a determinat construirea de școli, centre culturale, hoteluri, gări, bănci, universități, biblioteci, noul stil arhitectural devenind din ce în ce mai cunoscut și cerut de către clienți.

EN After the middle of the 19th century, the architecture of the Austro-Hungarian Empire indicates a trend to set a type of Secession architecture, with national features, matching the intention of self-definition of the various ethnic and religious communities. This trend was against eclecticism and national Romanticism at the start of the century, and indicated the willingness of the new bourgeoisie to find a way of expression different from that of the aristocracy or the royal administrative elites.

In the Hungarian cultural space, Ödön Lechner is the first great representative of the Hungarian Secession in architecture, he and his followers defining the first generation of the national style. Seen as a self-expression in the general Secession trend, the new style relied on both the acceptance of some of the discoveries of the industrial revolution (steel or cast iron prefabric structures, glass, reinforced concrete etc.), as well as the research recently initiated by the folk experts. The economic growth allowed building of schools, cultural centres, hotels, stations, banks, universities, libraries, the new architectural style becoming increasingly known and demanded by the customers.

The second generation of the national style was produced by those architects who did not focus

← ARH. NICOLAE PORUMBESCU, CENTRUL CIVIC, SATU MARE, ANII '70. SOCIALISM, FUNCȚIONALISM LIRIC, INCORPORAREA ELEMENTELOR „CU SPECIFIC NAȚIONAL” (FOTO: PLANWERK CLUJ)

← ARCH. NICOLAE PORUMBESCU, CIVIC CENTER, SATU MARE, THE 70S. SOCIALISM, LYRICAL FUNCTIONALISM, „NATIONAL” ELEMENTS (PHOTO: PLANWERK CLUJ)

↓ ARH. KÁROLY KÓS, MUZEUL NAȚIONAL SECUIESC, SF. GHEORGHE (FOTO: ÁRON TÖRÖK)

↓ ARCH. KÁROLY KÓS, NATIONAL SZEKLER MUSEUM, SF. GHEORGHE (PHOTO: ÁRON TÖRÖK)

RO A doua generație a stilului național a fost generată de către arhitecți care nu s-au rezumat la integrarea unor cercetări etnografice, ci au realizat și apoi editat relevee pe întreg teritoriul Imperiului, inclusiv în Transilvania. Astfel, și-au însușit specificitățile arhitecturii maghiare din diferite regiuni și microregiuni chiar în timpul studiilor universitare. Arhitectul originar din Ardeal, Károly Kós, a fost cel mai marcant reprezentant al acestei tinere generații, care promova principii asemănătoare cu cele ale prerafaeliștilor englezi, ale mișcării Arts and Crafts și ale arhitecților finlandezi din jurul lui Axeli Gallen Kallela. Kós respingea stilul imperial cu centrul la Viena și dorea să descopere rădăcinile veritabile ale arhitecturii maghiare, renunțând la orice prelucrare în spiritul Sezession sau al eclectismului conservator. Împreună cu alți tineri arhitecți (Jánszky, Torockay, Kozma și alții), Kós propunea o arhitectură nouă care să pornească de la tradiția construită reală a unei națiuni, inclusiv de la particularități regionale. Devenit în foarte scurt timp un arhitect renumit, realizează numeroase clădiri, atât la Budapesta, cât și în Ardeal, revenind după 1920 la Cluj, de data această într-o Transilvanie făcând parte din statul român.

O arhitectură cultă de sfârșit de secol, de inspirație românească a lipsit până în perioada de dinainte de Primul Război Mondial. După 1918 însă, dorința de recuperare și de marcarea identitară puternică a dus la un val de construcții în așa-numitul stil neoromânesc. Cel mai important program a fost cel al noilor catedrale și biserici. De obicei, aceste construcții nu au încercat să reinterpreteze tradițiile constructive ale populației românești din Transilvania, ci au produs clădiri într-un stil neobizantin și la o scară mai mare decât existase vreodată chiar și în România de dinainte de 1918.

În mod logic, acest fenomen a generat în cadrul minorității maghiare reacția de accentuare a unui caracter național (și mai puțin regional sau microregional) în arhitectură. Mai ales în orașe, dezbaterile animau atât burghezia și nobilimea, cât și intelectualitatea; erau exprimate în reviste culturale, cum ar fi Pásztortűz („Foc de păstori”, cu orientare de dreapta), Helikon (fondată de către Kós), Korunk („Epoca noastră”, de stânga). Elitele sociale încă aveau fonduri pentru a sprijini cultura; astfel, baronul Kemény a organizat un fel de Academie a culturii maghiare din Transilvania (Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság), în care erau primiți și arhitecții.

În discuția acerbă asupra felului în care ar fi trebuit gândită o arhitectură maghiară, exista la una din extreme poziția unui formalism ușor naiv, cum era cel exprimat de către arhitectul Lajos Csiszár în textul „Declarația pietrelor de construcție” (Épületkövek vallomása) din revista Pásztortűz (nr.7/1930). László Debreczeni, arhitect-șef al episcopiei bisericii reformate, se demarca net de anacronismul poziției lui Csiszár și apăra importanța unei analize a arhitecturii vernaculare, așa cum fusese începută de către Lechner și Kós: „Pentru că STILUL nu este definit de forme conceptuale, rigide, orientate într-un singur sens; dimpotrivă, acesta se naște, se autodeduce dintr-o cultură comună unitară care pătrunde în toate sufețele.” Modul de viață al unei

EN solely on integrating ethnographic research, but also mapped vernacular architecture from the whole territory of the empire, including Transylvania. They have thus learned the features of the Hungarian architecture in various regions and micro-regions while still completing their degree. Károly Kós, the architect born in Transylvania, was the most known member of that young generation promoting principles similar to those of the British pre-Raphaelites, the Arts and Crafts and the Finnish architects around Axeli Gallen Kallela. Kós rejected the empirical style emerging from Vienna and wanted to go back to the genuine roots of the Hungarian architecture, while giving up any interpretations in a Secession work or conservative eclectic manner. Together with other young architects (Jánszky, Torockay, Kozma and others), Kós promoted a new architecture meant to start from the real built tradition of a nation, including the regional specific. Soon turned into a famous architect, he produces numerous buildings, both in Budapest, as well as in Transylvania, going back to Cluj after 1920, this time in a Transylvania part of the Romanian state.

A cultivated turn of the century architecture of Romanian inspiration was missing, until before the first world war. After 1918 though, the wish to recover and to build-up a strong identity imprint generated a whole trend of constructions in the so-called new-Romanian style. The most important programme was that of the new cathedrals and churches. Usually, such constructions would not attempt to reinterpret the constructive traditions of the Romanian population in Transylvania, but rather produced buildings in the new-Byzantine style and to a wider scale than ever before in Romania before 1918.

Logically, this situation generated in the Hungarian minority a more intense emphasizing of national identity (and less regional or micro-regional) in architecture. Mostly in towns, debates were animating both the bourgeoisie and the aristocracy, and the intellectuals and were expressed in cultural magazines such as Pásztortűz (“Shepherd fire”, right wing), Helikon (founded by Kós), Korunk (“Our era”, left wing). Social elites still had funding to support culture: thus, Baron Kemény organized an Academy of the Hungarian culture in Transylvania (Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság) in which architects could be members.

In the hot discussion on the way a Hungarian architecture should design a Hungarian architecture, one of the extremes included the position of a slightly naive formalism, such as that expressed by architect Lajos Csiszár in Pásztortűz (nr.7/1930) under the heading “The declaration of the construction stones” (Épületkövek vallomása). László Debreczeni, chief-architect of office of the reformed bishop, clearly expressed his position against the anachronist approach of Csiszár and defended the importance of surveying the vernacular architecture in the way started by Lechner și Kós: “since the STYLE is not defined by conceptual, rigid, one-direction shapes; on the contrary, it is born, self-defines and emerges from a common unitary culture which

RO comunități și condițiile locale determină până la urmă decizii foarte pragmatice ale meșterilor care, în timp, creează caracterul regional al acestei arhitecturi.

Iar Károly Kós? În perioada interbelică continua să proiecteze, să facă literatură și grafică, fonda editura Helikon, mai sus amintită, și devenea unul din principalii protagoniști ai mișcării Transilvanismului. În condițiile politice de atunci, Transilvanismul însemna o posibilitate de preservare a unei comunități devenite brusc o minoritate. Însă implicațiile depășesc acest nivel: ocrotirea și dezvoltarea unei culturi transilvănene implica tocmai valorizarea coexistenței de care vorbeam la începutul acestui articol; iar în arhitectură, accentul se deplasa de la formularea pur națională la cea macroregională.

În raportul său privind expoziția celui de-al XX-lea Congres Internațional de Arhitectură de la Budapesta, Kós constata că „...acest nou stil nu își caută expresia în noi ornamente, ci, înainte de orice, își dorește să-și asume, să cristalizeze, să simplifice și să raționalizeze, să adapteze mediului și vieții arhitectura unui popor”.

Kós scrie și despre arhitectura modernă a diferitelor națiuni care au participat la expoziție, de fiecare dată prin prisma exprimării unui „geniu național”. Îi aplaudă pe olandezi, de exemplu, însă consideră că noua arhitectură maghiară este corectă, însă nu spune nimic din punct de vedere al acestui geniu național. Ajungând acasă, la Cluj, construiește una din ultimele sale clădiri, Galeria de artă din Parcul Central, o încercare de domesticire a modernismului internațional.

Între stilul național (sau regional) maghiar și cel neoromănesc, modernismul își câștigă propriul loc în arhitectura transilvană; pe de o parte, pe filieră bucureșteană, un stil internațional adaptat și cumințit și care a generat unele realizări remarcabile, iar pe de altă parte, la arhitecții maghiari, prin racordarea la modelele central-europene. Studiile de la Bauhaus ale lui László Moholy Nagy sunt publicate la Cluj de către revista Korunk. Biserica unitariană din Brașov (arh. Kálmán Halász, fratele celebrului fotograf Brassai) rămâne până astăzi una dintre cele mai radicale moderne clădiri de cult din România. La Cluj, Ferenc Deák proiectează ansamblul parohiei unitariene din centrul orașului, tot într-un limbaj modernist fără compromisuri. Discuțiile publice în jurul acestui tip de arhitectură nu vor fi însă de loc comparabile cu cele iscate de modul de dezvoltare al unui stil național.

Perioada comunistă a însemnat în primele decenii o raliere la dogmele realismului socialist și apoi ale funcționalismului, în care, cel puțin din vedere oficial, problema unei identități naționale nu se punea. În anii '70 și '80, radicalizarea regimului și o politică naționalistă din ce în ce mai virulentă au dus și la cererea explicită de creare a unei arhitecturi cu specific românesc, ducând de cele mai multe ori la grefarea unor ornamente inspirate de cele populare pe clădiri mai mult sau mai puțin în spirit funcționalist.

După 1989, competiția identitară a reînceput. Nu doar programele specifice unei societăți

EN penetrates all souls.” The way of living of a certain community and the local conditions eventually influence truly pragmatic decisions of craftsmen who will design, in time, the regional character of that architecture.

What about Károly Kós? In the inter-war era, he continues to design, write literature and draw, becomes the founder of the Helikon publishing house mentioned earlier and turns into one of the key protagonists of Transilvanism. In the radically different political situation after 1918, Transilvanism was another opportunity to preserve a community suddenly turned into a minority. Yet the implications go beyond that level: the protection and the development of a Transylvanian culture was right about valuing the coexistence mentioned at the beginning of this article; and in architecture, the focus was going from the national expression to the macro-regional one.

In his report on the exhibition on the 20th international Architecture Congress in Budapest, Kós concluded that “... this new style does not find its expression in new ornaments, but, first of all, it aims to assume, crystallize, simplify and rationalize, adjust the architecture of one people to the environment and the life.”

Kós also writes about the modern architecture of various nations taking part in the exhibition, each time asserting their works according to their expression of a “national genius”. He applauds the Dutch, thinks that the new Hungarian architecture is correct, but fails to speak in real national terms. Getting back at home, in Cluj, he builds one of his last buildings, the Art Gallery in the Central Park of the city, an attempt to tame international modernism.

Between the national (or regional) Hungarian or Romanian style, modernism earns its own place in the Transylvanian culture; on the one side, via the Bucharest approach, an international style adapted and tempered, generating certain remarkable achievements; on the other, at the Hungarian architects, by connecting to the Central-European models. László Moholy Nagy's Bauhaus studies are published at Cluj by Korunk magazine. The unitarian church in Brasov (architect Kálmán Halász, the brother of the famous Brassai photographer) stands up until now as one of the most modern religious buildings in Romania. In Cluj, Ferenc Deák designs the complex of the unitarian church in the centre of the city, in a similar modernist language with no compromises. Yet, public debates around this type of architecture are not at all comparable with those arisen by the way of developing a national style.

The communist era meant in the first decades an acceptance of the dogma of the socialist realism and then of the functionalism which, at least officially, didn't even discuss the issue of the national identity. In the 70s and 80s, the radicalization of the regime and an increasingly virulent nationalistic policy led to an explicit demand of a Romanian-like architecture, generating most often the application of certain ornaments inspired by the folk ones on buildings with a higher or lower functionalist character.

RO capitaliste – birouri, locuințe individuale, complexe comerciale etc. – au explodat, ci și arhitectura religioasă, aproape inexistentă în perioada comunistă. Complexitatea motivațiilor este mult prea importantă pentru a fi tratată în cadrul acestui scurt articol: putem însă spune fără a exagera prea tare că majoritatea acestor construcții, indiferent de confesiune și apartenență etnică, se preiau în mod explicit modelele istorice și că scara este de multe ori mai importantă decât înscrierea într-un context cultural și arhitectural al locului.

În ceea ce privește în mod particular discursul arhitectural din cadrul comunității maghiare, focarul principal nu mai pare a fi Clujul, ca în perioada 1900–1940, ci Ținutul Secuiesc. Aflat în centrul României și în partea sud-estică a Ardealului, acesta este o microregiune cu o omogenitate etnică pronunțată (minoritatea este aici majoritară), și cu o cultură regională valoroasă (care a și constituit, de altfel, una din principalele surse de inspirație ale lui Kós).

În mod firesc, această (re)construire identitară a început printr-o deschidere spre arhitectura Ungariei. Cea mai vizibilă este influența arhitecturii organice (cea mai renumită la acea vreme în Ungaria), mai ales a operelor fondatorului acesteia, Imre Makovecz. Maestrul însuși realizează lucrări în regiune, iar arhitecți maghiari sunt invitați să studieze la Școala de maiștri fondată de acesta (a nu se confunda cu Școala Asociației Maiștrilor Arhitecți din Budapesta). Pe lângă acest curent, care privilegiază o identitate națională acoperitoare (de altfel, extrem de disputată astăzi în Ungaria), arhitectura ținutului oferă mult mai multe nuanțe decât ar părea la o primă vedere: există o arhitectură tradițională în adevăratul sens al cuvântului, o arhitectură pragmatică cu tendințe minimalistă dar și tendințe către contextualism și către un regionalism critic. Despre acestea însă, și despre felul în care se încadrează în contextul general al Transilvaniei ultimilor douăzeci de ani, va fi vorba în articolul următor din acest număr.

EN After 1989, the identity competition restarted. Not only the specific programmes of a capitalist society – offices, housings, commercial buildings etc. – exploded, but also the religious architecture, almost invisible in the communist era. The complexity of motivations is too important to be analyzed in such a short material: we can say though, without exaggerating a lot, that most of those constructions, no matter the confessional or the ethnical background, are taking over explicitly historical models and that the scale is often more important than the continuation of the cultural and architectural character of a certain place.

For the specific architectural discourse in the Hungarian community, the key focus seems to move away from Cluj, as in the 1900–1940 era, and goes to the Szekler County. Located in the heart of Romania and in the South-Eastern side of Transylvania, this micro-region has a pronounced clear ethnic homogeneity (the minority is the majority in this case) and a valuable regional culture (which also was one of the key sources of inspiration for Kós).

Quite naturally, this identity (re)construction started with an opening to the architecture of Hungary. The most visible is the influence of the organic architecture (the most known then in Hungary), especially the works of its founder, Imre Makovecz. The master himself produces works in the area, and Hungarian architects are invited to study at the Craft School founded by him (not to be taken for the School of the Association of the Master Architects in Budapest). Beside this trend, which privileges a national comprehensive identity (actually highly disputed today in Hungary), the architecture of the area provides more nuances that at a first sight: there is a traditional architecture in the true sense of the word, a pragmatic one with minimalist features and certain trends to contextualism and a critical regionalism. About those, and the way they go in the general background of the Transylvania in the last two decades, the discussion will be continued in the following article in this issue.

După 1989, competiția identitară a reînceput și în arhitectură, exprimată mai ales prin preluarea explicită a unor modele istorice și prin exacerbară scării obiectelor.

After 1989, the identity competition restarted, including in architecture. It usually features the explicit takeover of historical models and an inflated scale.

→ CATEDRALA ORTODOXĂ, CLUJ (PERIOADA INTERBELICĂ). ÎN PRIM PLAN, STATUIA CONTESTATĂ A LUI AVRAM IANCU AMPLASATĂ ÎN ANII '90. (FOTO: DACIAN GROZA)

→ ORTHODOX CATHEDRAL, CLUJ (INTERWAR PERIOD). IN THE FOREFRONT, THE EXTREMELY CONTROVERSIAL STATUE OF THE ROMANIAN NATIONAL HERO, AVRAM IANCU, PLACED DURING THE 90S. (PHOTO: DACIAN GROZA)

37

Către un regionalism critic?

Contexte și suprapuneri în arhitectura transilvăneană recentă

38

TEXT:
Ștefan Chenciulescu

Heading towards critical regionalism?

Contexts and superpositions in recent
Transylvanian architecture

RO Am fost contactat recent de un cercetător care scrie studii și face expoziții despre regionalismul critic de astăzi. Era foarte interesat de România și mă întreba cum arată lucrurile pe aici. I-am trimis câteva materiale care, în opinia mea, corespundeau cumva acestui spirit, însă cu acest prilej a trebuit să mă gândesc pentru prima oară în mod serios dacă putem să vorbim despre așa ceva la noi.

O mișcare structurată, o școală (în sensul mai larg) cu lideri, un program clar afirmat și un număr de trăsături comune clare nu există. Asta nu ar fi neapărat o problemă: de cele mai multe ori e vorba de jobul criticilor de-a da nume și a desluși coerența. Iar termenul propriu-zis acoperă fenomene foarte diferite, și care au ajuns să depășească definițiile clasice. Acest nume foarte abuzat spune însă foarte mult. Regionalismul critic e până la urmă o stare de spirit și o metodă, și ține, cred, de cel puțin două elemente esențiale: pe de o parte, de o definire teritorial-culturală care nu este cea a națiunii, pe de alta, de o atitudine dinăuntrul modernității, care opune însă universalismului și utopiei o reinterpretare și o reinventare a unor trăsături fundamentale. Fără aceste două elemente avem de-a face doar cu un tradiționalism mai mult sau mai puțin temperat, sau cu pur și simplu cu atitudini contextualiste.

Or, în România (și, de fapt, în această parte de lume) regiunea nu a fost aproape niciodată temă

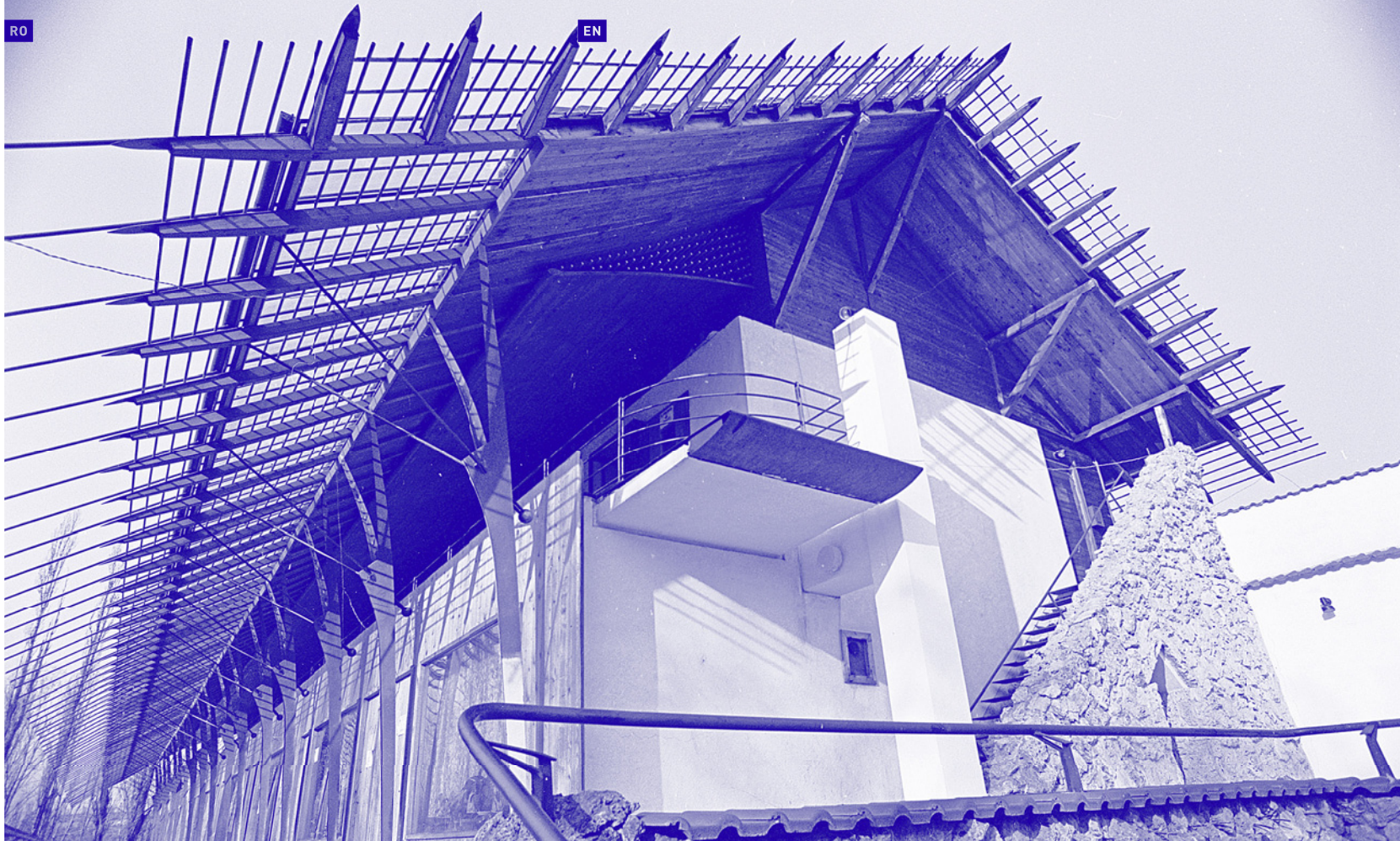
EN have been recently contacted by a researcher who writes studies and organizes exhibitions on today's critical regionalism. He is very interested in Romania and he asked me about the state of things here. I sent him a few materials that in my opinion could be somehow associated to this spirit, but on this occasion I had to seriously consider for the first time whether we can talk about critical regionalism in Romania.

A structured movement, a school (in the broader meaning of the word) involving leaders, a clearly stated programme and a number of common features are clearly absent. This would not necessarily be a problem: more often than not it is the critics' job to come up with names and to bring a coherent structure to the surface. And the term itself covers very different phenomena which came to extend beyond the classic definitions. However this highly overused name is very relevant. Critical regionalism is in the end a state of mind and a method which in my opinion involves at least two essential elements: on the one hand, a territorial-cultural definition which is not that of the nation and on the other, an attitude located inside modernity which counteracts universality and utopia with a reinterpretation and reinvention of a number of fundamental features. Without these two elements what we have is a more or less moderate traditionalism or simply a contextualist attitude.

↓ RADU MIHĂILESCU: CASA
HERCZEG, TIMIȘOARA, 2000
(FOTO: IOSIF KIRALY)

↓ RADU MIHĂILESCU: HERCZEG
HOUSE, TIMIȘOARA, 2000 (PHOTO:
IOSIF KIRALY)

↑ ȘERBAN STURDZA, DOINA STURDZA, CAMELIA COVACI, MIHAIL ZEGREA (PRODIG): EXTINDERE ORFELINAT, TIMIȘOARA, 1991 (FOTO: MIHAI BOTESCU)

↑ ȘERBAN STURDZA, DOINA STURDZA, CAMELIA COVACI, MIHAIL ZEGREA (PRODIG): ORPHANAGE EXTENSION, TIMIȘOARA, 1991 (PHOTO: MIHAI BOTESCU)

41

de discuție arhitecturală. Națiunea a fost dintotdeauna cea cu adevărat importantă, iar discursurile tradiționaliste au accentuat tocmai acele elemente considerate reprezentative pentru un stil național. E, cred, una din diferențele fundamentale între stilul neo-românesc și stilul național elvețian, german sau austriac, de pildă, care se opuneau în mod feroce academismului și apoi modernismului, însă celebrau în același timp diferențele dintre părțile acestor țări.

După 1989, arhitectura românească decentă, dincolo de orice afiliere ideologică, este atât de nesemnificativă în raport cu producția de masă, încât astfel de discuții pot părea chiar ușor caraghioase. Însă valul de distrugeri și conservatismul cultural general au generat cu atâta insistență o cerere de „arhitectură cu specific”, căreia i s-a răspuns de obicei cu un amalgam bizar de motive stilistice sau cu un tradiționalism înghețat, încât orice tendință, oricât de fragilă, de a concilia modernitatea cu un spirit al locului, și de a ieși din disputa sterilă dintre național și internațional mi se pare binevenită.

Arhitecți pentru care contextul este important se găsesc împrăștiati prin toată România. Totuși, singurul loc în care cred că se poate vorbi, nu despre un regionalism critic puternic și definit, ci mai curând despre tendințe în acest sens și, mai ales, de decupaje regionale, este partea de vest a țării, Transilvania, la care se adaugă provincia istorică a Banatului. Motivele istorice ale acestui fapt și o oarecare tradiție a oscilației între repere naționale (și

However, in Romania (and in fact everywhere in this corner of the world) the region has almost never been a topic of architectural debate. The nation has always been considered important and all traditionalist speeches have emphasized precisely those elements considered as representative for the national style. This is, I believe, one of the fundamental differences between the Neo-Romanian style and the national Swiss, German or Austrian style for example, which fervently opposed academism and later modernism, celebrating however at the same time the differences between the various parts of these countries.

After 1989 decent Romanian architecture is, beyond any ideological affinities, so insignificant in relation to mass production that even debating these issues can seem slightly ridiculous. However, the wave of destruction and the general cultural conservatism have continued to generate a demand for “a specific type of architecture” which was generally met with a strange mixture of stylistic motives or with a frozen traditionalism so that any tendency, however frail, to reconcile modernity and the local spirit and to overcome the sterile opposition between national and international is more than welcome in my opinion.

Architects who value context are spread all over Romania. Yet, the only place which can be associated not to a strong, well defined critical regionalism, but at least with tendencies in this direction and moreover, with regional accents is the Western part

RO discursuri cu sens complet opus) și identități regionale au fost discutate de către Miklós Péterffy în articolul său din acest număr despre Transilvania. Mă voi rezuma de aceea doar la o foarte sumară trecere în revistă a fenomenelor.

42
Și trebuie să încep cu arhitectura timișoreană care, pur și simplu, a explodat după 1989. Ieșiți dintr-un context cultural general al interferențelor, toleranței și al deschiderii către exterior absolut remarcabile, arhitecții timișoreni nu s-au revendicat de la nici un fel de ideologie regională explicită – cel mult de la o anumită tradiție locală și de la o demarcare destul de explicită față de centrul covârșitor pe care l-a reprezentat întotdeauna Bucureștiul. Personalități extrem de diferite aveau în comun o atenție față de context, modele arhitecturale care mergeau de la istoria locală, la fenomenele din Europa centrală sau la opera lui Carlo Scarpa, și o obsesie pentru detaliu și articulare cu privire la toate scările posibile, la relația cu orașul și la descompunerea și recompunerea elementelor arhitecturale. Casa Herczeg a lui Radu Mihăilescu și extinderea orfelinatului proiectată de către Prodid, biroul organizat în jurul personalității lui Șerban Sturdza sunt, cred, reprezentative pentru fenomenul timișorean. Între timp, tinerii de atunci au ajuns arhitecți de prestigiu, cu premii și lucrări mari, iar unii dintre ei au ajuns să lucreze și în afara Banatului (Șerban Sturdza s-a și întors de fapt în București, orașul său natal). Identitatea locală este poate mai puțin evidentă astăzi, însă Timișoara rămâne unul din centrele importante de arhitectură din România.

O zonă de care, până de curând, nu se știa prea multe a fost cea Ținutului Secuiesc, cu care Miklós și-a încheiat articolul. Într-un anumit sens, situația

EN of the country, Transylvania, and the historic province of Banat. The historic reasons behind this and a certain traditional oscillation between national landmarks (as well as contradictory approaches) were tackled by Miklós Péterffy in the his article on Transylvania in this issue. I will only limit myself to a very brief presentation of the phenomena in case.

And I have to start with Timisoara architecture which simply blossomed after 1989. Having a general cultural background characterized by interferences, tolerance and openness towards the exterior, which are quite remarkable, Timisoara architects have not advocated any explicit regional ideology – but perhaps at the most a certain local tradition and a fairly explicit delimitation from the overwhelming center always represented by Bucharest. Extremely different personalities, they shared the same focus on the context, architectural models ranging from the local history to the central Europe phenomena or the work of Carlo Scarpa and an obsession for details and articulation at all possible scales, from the buildings' relation with the city to the disassembling and reassembling of architectural elements. Herczeg House built by Radu Mihailescu and the extension of the orphanage designed by Prodid, the office organized around the personality of Serban Sturdza are, I believe, representative for the Timisoara phenomenon. In the mean time, the young people back then grew up to be famous architects, who won awards and created big works, some of them came even to work outside the Banat area (Serban Sturdza actually returned to Bucharest, his native city). The local identity is perhaps less obvious today, but Timisoara still remains one of the most important architectural centers of Romania.

An area which has until recently been pretty obscure is the Szekler County, with which Miklós's article ends. On the one hand, this place seems to

← KÖLLÖ MIKLÓS:
CLOPOTNIȚĂ,
DITRĂU, JUD.
HARGHITA, 2010

← KÖLLÖ MIKLÓS:
BELL TOWER,
DITRĂU, HARGHITA
COUNTY, 2010

← ZSOLT TÖVISSI:
CLOPOTNIȚĂ,
GHEORGHENI, JUD.
HARGHITA, 2004

← KÖLLÖ MIKLÓS:
BELL TOWER, ZSOLT
TÖVISSI: BELL TOWER,
GHEORGHENI,
JUD. HARGHITA, 2004

RO acestui loc mi se pare a avea poate cel mai mare potențial pentru o evoluție în spiritul unui regionalism critic veritabil, oarecum înrudit cu cel al arhitecturii elvețiene din Grizoni sau al celei din Vorarlbergul austriac: un caracter cultural clar definit (între altele, o arhitectură populară excepțională) și o identitate regională puternică, o istorie remarcabilă și o tradiție venerabilă (și vie) a construcțiilor din lemn. De altfel, arhitecții de aici se și organizează, discută și construiesc expoziții și publicații în care subiectul explicit este regiunea. Însă, în spatele unui discurs comun, se ascund abordări extrem de diferite, de la dorința de reînviere a unei identități arhitecturale maghiare pure, sau de la un tradiționalism modernizat, la diverse reinterpretări. Cred că o creștere economică mai puternică și depășirea unui conservatism destul de accentuat vor duce la dezvoltarea mai intensă a unui regionalism critic. Până atunci, cele mai interesante mi se par operele în care tradiția este reinterpretată într-un mod mai relaxat (însă la fel de respectuos), și în care construcția, nu stilul, devine elementul fundamental al proiectului. Am ales două opere foarte mici, aparținând aceluiași program: clopotnița lui Zsolt Tövissi ne duce cu gândul la o clădire cât se poate de tradițională, dar suspendată jucăuș, în timp ce aceea a lui Miklós Köllö reușește să fie în același timp un simbol epurat și un rezultat al unei logici constructive implacabile.

Un exemplu care arată cât de greu e să operezi cu termenul de regionalism critic în acest context este proiectul câștigător al concursului pentru un centru comunitar al satului Ghețari (comuna Gârda, județul Alba). Echipa ABRUPTARHITECTURA nu era din regiune, ci din București. Regionalism critic de imigrație? Mai degrabă regiunea ca determinant și un discurs original și poetic asupra unui loc și al unei comunități; proiectul nu este atât de mult contextualist în sensul unei inserții respectuoase, cât o reinventare a unor forme arhetipale – o congregație de acoperișuri înalte, precum cele din zonă, care adăpostește un spațiu de întâlnire.

Unul din centrele majore de artă contemporană încă din anii '90, Clujul a redevenit în ultimii ani și un focar de arhitectură. Foarte reprezentativ pentru acest fenomen a fost biroul SKBD, care, în mai puțin de șase ani, a reușit să devină unul dintre cele mai publicate și premiate din România. Poate că, dintre

EN have perhaps the greatest potential for an evolution in the spirit of true critical regionalism, somehow related to that promoted by the Swiss architecture of Grizoni or that characteristic of the Austrian Vorarlberg: a clearly defined cultural character (among other things by an exceptional popular architecture) and a strong regional identity, a remarkable history and a venerable (and very much alive) tradition of wooden constructions. In fact the architects living here organize their activity, they meet to debate, develop exhibitions and they publish materials explicitly focused on the region. But the common discourse hides extremely different approaches, from the desire to revive a pure Hungarian architectural identity to a modernized traditionalism open to various reinterpretations. I believe that a more pronounced economic development and going beyond the quite strong conservatory tendencies will result in the more intense development of critical regionalism. Until then, I believe that the works in which tradition is reinterpreted in a more relaxed (yet no less respectful) manner and in which the construction and not the style is the essential element of the project remain the most interesting. I have selected two very small works belonging to the same programme: the bell tower made by Zsolt Tövissi resembles a quite traditional building, but one playfully suspended, while that of Miklós Köllö manages to be at the same time a distilled symbol and the result of an impeccable construction logic.

An example which demonstrates how hard it is to operate with the term critical regionalism in this context is the project that won the contest organized for the community center of Ghetari village (Garda commune, Alba county). The team ABRUPTARHITECTURA were not from the local area, but from Bucharest. Is it a case of immigrated critical regionalism? Maybe, rather a case in which the region was the decisive factor which resulted in an original poetic discourse focused on a place and a community; the project is not very context-based so as to mean a respectful insertion but it is more like a reinvention of an archetypal formula – a congregation of tall roofs, similar to those specific to this area, under which a meeting space is created.

One of the major contemporary art centers even since the 90s, the city of Cluj has become once more an architectural hotspot in the past few years. The

43

← ELIZAVETA CIUPERCA, CRISTINA CONSTANTIN, COSMIN PAVEL (ABRUPTARHITECTURA): CENTRU COMUNITAR, SATUL GHEȚARI, CONCURS, 2008

← ELIZAVETA CIUPERCA, CRISTINA CONSTANTIN, COSMIN PAVEL (ABRUPTARHITECTURA): COMMUNITY CENTER, VILLAGE OF GHETARI, COMPETITION, 2008

44

→ ATTILA KIM,
TIBERIU BUCȘA,
ADRIANA DIACONU
(SKBD): CASA MEDA,
COMUNA FELEACU,
JUDEȚUL CLUJ.
(FOTO: DACIAN
GROZA)

→ ATTILA KIM,
TIBERIU BUCȘA,
ADRIANA DIACONU
(SKBD): MEDA
HOUSE, FELEACU
VILLAGE, CLUJ
COUNTY. (PHOTO:
DACIAN GROZA)

→ SKBD: PENSIUNE,
SUB PIATRA,
JUDEȚUL ALBA,
2006 – 2008 (FOTO:
ZOLTANIA)

→ SKBD: BOARDING
HOUSE, SUB PIATRA
VILLAGE, ALBA
COUNTY, 2006 – 2008
(PHOTO: ZOLTANIA)

RO toți cei enumerați aici, cei trei membri ai grupului sunt cel mai puțin înclinați să-și definească opera dintr-o perspectivă regională. Vorbesc întotdeauna de operele realizate împreună sau cu alți parteneri în termeni de activare a unor locuri, de modernitate, de răspuns la un context social sau de hibridizare cu designul. Contextul internațional, concentrarea și așezarea delicată par mai importante decât orice specific (auto)impus, iar problemele stilistice practic nu intră în discuție.

Chiar și prin intermediul acestei selecții sumare și probabil nedrepte, putem observa că în Transilvania și Banat există un limitat de arhitecți și lucrări care s-ar încadra în obiectul discuției și, chiar și în aceste condiții, o complexitate de tendințe și repere foarte diferite – de la contextualism și poetica articulării la reinventarea tradiției, recursul la arhetipuri și modernitatea relaxată și responsabilă. Într-un context al distrugerilor patrimoniale și al unei dezvoltări anarhice, și într-o regiune a Europei în care identitățile și expresiile arhitecturale ale acestora au ținut de prea multe ori de o logică a coliziunii, nu mi se pare o alternativă atât de rea.

Poate că, mai degrabă decât un regionalism critic propriu-zis, există șansa unui „transilvanism” critic și non-discursiv: nu o mișcare, în nici un caz o organizație, ci mai degrabă o mentalitate, un firesc al confluențelor, suprapunerilor și granițelor ambigue.

EN SKBD office, which managed in less than six years to become one of the most published and awarded architecture offices in Romania, is very representative for this phenomenon. Perhaps, out of all the architects mentioned here, the three members of the group were always the least inclined to define their work from a regional perspective. They always talk about the works created together or in collaboration with other partners in terms of activating certain places, of modernity, of a response to the social context or of design hybridization. The international context, the concentration and the delicate arrangement seem more important than any (self) imposed specific characteristic and the stylistic issues are practically non-existent.

Even based on this brief and probably unfair selection we can see that there is a limited number of architects and works in Transylvania and Banat that could fit the topic at hand but even so, a complex network of tendencies and very different points of reference – from contextualism and the poetics of articulation to the reinvention of tradition, archetypes and a relaxed and responsible modernity. In a context of patrimonial destruction and anarchic development and in a part of Europe where identities and their architectural expressions were too often associated to a logic of collision, this does not seem such a bad alternative, after all.

And rather than a case of critical regionalism per se there is a chance for a critical and non-discursive “Transylvanianism”: not a movement and certainly not an organization, but rather a state of mind, a natural result of confluent trends, superpositions and ambiguous borders.

45

RO

SPRE VEST!

Bulevardul visurilor
spulberate

буле
ТОДОР АЛЕ
Bul. TODOR A

46

TEXT:
Valeri Gyurov,
Transformatori association
FOTO / PHOTO:
Valeri Gyurov

#1

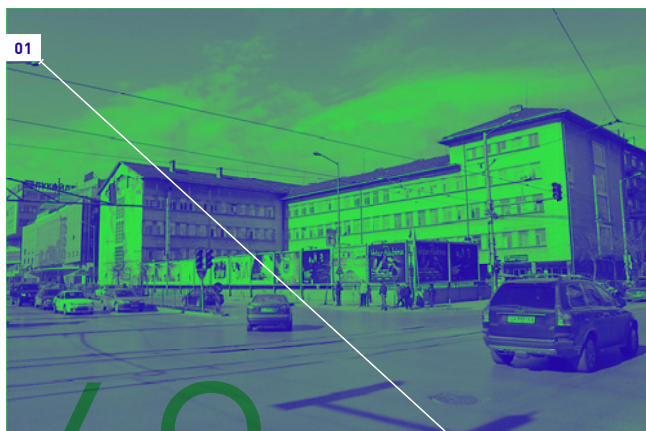
^{EN} GO WEST!

Boulevard of broken
dreams

Варг
КСАНДРОВ
LEKSANDROV

RO Personajul principal al poveștii pe care vreau să v-o spun este un bulevard din Sofia, un martor viu al tranziției din Bulgaria după 1989. Bulevardul poartă numele lui Todor Alexandrov (1881-1924) – un cunoscut revoluționar bulgar de la începutul secolului al XX-lea și a fost construit în forma curentă la începutul anilor '90. Modernul bulevard este urmașul străzii Nișka, iar continuarea sa – Bulevardul Țarina Ioana – leagă spre vest centrul capitalei cu unul din cartierele „dormitor” de la marginea orașului – Liulin, cu o populație de aproximativ 300 000 de oameni.

Îmi amintesc plimbările împreună cu colegii de clasă prin 1997-1998 din jurul liceului nostru și de cartierul pitoresc, dar fantomatic, parte din vechea Sofia, care urma să dispară din fața noastră

48

pe parcursul următorilor ani. În locul unde acum începe bulevardul, se afla un pod metalic de pe care te bucurai de priveliștea unui complex inimaginabil de barăci și străzi înguste, moștenire de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Cele câteva cafenele și ateliere rămase arătau adormite și creau o atmosferă tip western cu singura diferență că ne aflam la sfârșit de mileniu.

Cam în această perioadă a fost demolată o parte a școlii, pentru că stătea în calea extinderii bulevardului. Nu îmi puteam închipui că aceasta avea să devină o metaforă a proceselor din Bulgaria după 1989, întrucât nu am auzit de o nicio școală nouă construită de atunci. Progresul cere sacrificii – într-o continuitate perfectă cu spiritul socialismului de care am scăpat recent.

EN The main character in the story that I am going to tell you is a boulevard in Sofia that is a living witness of the transitions in Bulgaria after 1989. The boulevard is named after Todor Alexandrov (1881-1924) – a famous Bulgarian revolutionary from the beginning of the 20th century and is built in its current state in the beginning of the 90-ies. The modern boulevard is the successor of Nishka street and through its continuation – the Tzaritza Yoanna (Queen Yoanna) Boulevard – connects to the West the top centre of the capital city with one of the “bedroom” – districts in the outskirts of the city – Lyulin with a population of about 300 000 people.

I clearly remember walking around the surroundings of our high school together with my classmates back in 1997-1998 and coming across an enchanting but yet ghostly neighborhood, part of Old Sofia, that was going to disappear in front of us as the years went by. On the spot where now the boulevard starts there used to be a metal bridge from which one could enjoy the view of an unimaginable ensemble of shacks and tiny streets, legacy from the end of the 19th and beginning of the 20th century. The few remaining cafés and workshops looked like asleep and created a western movie atmosphere with the only difference that it was the end of the Millennium.

RO Bulevardul începe de la piața emblematică Largo („Nezavisimost” sau Piața Independenței) definită de către un ansamblu de clădiri impozante din epoca socialistă – Magazinul Central (TZUM), fostul hotel Balkan, acum Hotel Sheraton și vechiul sediu al Partidului Comunist, plasate simetric față de axa centrală a bulevardului. Curând după schimbarea de regim, a fost finalizată o altă clădire emblematică – Bulbank. „Întoarcerea clătitei” a cauzat o serie de procese – îndepărtarea stelei roșii de pe vârful sediului Partidului, demolarea statuii lui Lenin și demararea unui nou început spre Vest, plin de speranțe.

O plimbare de-a lungul Bulevardului Todor Alexandrov ne poate povesti despre aproape orice proces tipic pentru dezvoltarea țării noastre după 1989. Să-l urmărim, deci!

La începutul bulevardului se află statuia Sfintei Sofia, operă a renumitului artist bulgar Gheorghe Ciapkanov – Ciapa. Este interesant că, în planul inițial, urma să fie plasată în locul stelei rubinii impozante din vârful sediului Partidului care a fost dezasamblată în 1990. În cele din urmă, statuia a preluat locul bustului lui Lenin de dinainte de 1989. Figura provocativ dezgolită își arată cumva simbolic spatele spre Vest, privind în gol cu ochii spre Largo în direcția est.

EN Around this time a part of a school wing was destroyed as it was laying in the way of the boulevard that was already planned for an extension. I wouldn't even imagine that this would become a metaphor for the processes in Bulgaria after 1989, as I haven't heard about a newly built school building ever since that time. Totally in the spirit of socialism, of which we have just recently escaped, there had to be sacrifices made in the name of progress.

The boulevard starts from the emblematic square of the Largo (“Nezavisimost” or Independence Square) – an ensemble of imposing buildings, built in socialist times – the Central Department Store (TZUM), the former Balkan Hotel, now Sheraton Hotel, and the former Communist party head office, symmetrically situated in relation to the central axe of the boulevard. Shortly after the changes another emblematic building was finished – the Bulbank building. The “turning of the pancake” caused a series of processes – the removal of the huge red star on top of the Party head office, dismantling the statue of Lenin and the setting of a new beginning heading West and full with hopes.

A walk along the Todor Alexandrov Boulevard can tell us about almost any typical process in our country from the past 20 years. So, let's do that!

RO La dreapta statuii se află singurele clădiri rămase din piața deceniului 3. Lângă ele se află catedrala catolică, construită la sfârșitul anilor 90 în locul celei vechi care a fost distrusă de bombardamentele din 1944. Astăzi, catedrala este o componentă unică a „crucii toleranței” – un pătrat format de templele a patru culte – o sinagogă, o catedrală ortodoxă, o moschee și o catedrală catolică – plasate pe doar un kilometru pătrat.

Drumul spre Vest de-a lungul bulevardului e plin de impresii vizuale și mentale – țesutul orașului e extrem de colorat și divers. Clădiri administrative și hoteluri se află în vecinătatea unor maghernițe cu un etaj și a unor curți abandonate. La câțiva pași de pământ, se pot vedea vehicule luxoase care ar putea fi invidiate de o persoană înstărită din Vest, dar și un cal care paște sau o căruță, de exemplu. Pe câteva din porțiunile mai lungi și înguste de-a lungul bulevardului se află showroom-uri și spălătorii auto, garaje sau stații de benzină.

Chiar și un ochi neantrenat poate percepe lipsa totală a planificării urbane, atât de tipică nu doar pentru Sofia, ci pentru întreaga Bulgaria în ultimii 20 de ani. Chiar și noile clădiri nu urmează nici un cadru logic. O serie de clădiri abandonate sau deteriorate oferă cazare pentru săracii care par să fi devenit „proprietarii” terenurilor adiacente celui mai aglomerat bulevard al orașului de aproape două milioane de locuitori.

50 Dacă există ceva care să însumeze caracteristicile Bulevardului Todor Alexandrov, ar fi fără îndoială termenul „contrast”. Indiferent de direcția în care îți arunci ochii, există o paletă extrem de bogată de culori, materiale și identități.

Chiar înainte de a se termina, bulevardul traversează piața Dimitar Petkov. Aceasta a rămas, alături de renumita „Piața a Femeilor” din centrul orașului, una din puținele mari piețe în aer liber din Europa, încă funcțională. Oamenii de acolo sunt absorbiți de lupta zilnică de supraviețuire și par oarecum indiferenți la viața orașului care se scurge pe lângă ei.

EN In the very beginning of the boulevard stands the statue of St. Sofia, made by the famous Bulgarian artist Georgi Chapkanov – Chapa. It is an interesting fact that according to the initial plan it was supposed to be put in the place of the imposing ruby star on top of the Party head office that was dismantled in 1990. Ultimately the statue took the place where the Lenin bust used to be until 1989. The provocatively uncovered figure is somehow symbolically turning her back on the West and looking with emptiness in her eyes towards the Largo in the East direction.

To the right side of the statue are located the only remaining buildings from the old 30-es square. Next to them is the Catholic church that was built in the end of the 90-ies on the place of the old one that was destroyed in the bombings in Sofia in 1994. Today this church is a part of the unique “tolerance cross” – a square formed by the temples of 4 religions – a synagogue, an orthodox church, a mosque and a catholic church – located within only 1 sq.km.

The way to the West along the boulevard is full with visual and mental impressions – the city fabric is extremely colorful and diverse. Contemporary administrative buildings and hotels are neighboring on one storey shacks and abandoned yards. A few steps away from each other one can see luxurious

vehicles, which could make a well-to-do person from the West envy, and a grazing horse or a cart for instance. On some of the problematic long and narrow lots alongside the boulevard there are temporary functioning car dealers, car washes, garages or petrol stations.

Even with an unaided eye one can feel the total lack of urban planning that is so typical not only for Sofia but for the whole of Bulgaria in the last 20 years. Even the new buildings don't follow any logical frame. A series of abandoned or crumbling buildings provide accommodation for extremely poor citizens that appear to be “owners” of terrains next to one of the most communicative boulevard of the city with nearly 2 millions inhabitants.

EN If there is something to sum up the features of Todor Alexandrov Boulevard it would undoubtedly be the word “contrast”. No matter in which direction one would lay an eye there is an extremely rich palette of colors, materials and spirits.

Just before its ending the boulevard crosses also the Dimitar Petkov market, one of the few still functioning open air markets in Europe along with the famous Female market in Sofia. The people there are absorbed in their daily struggle to survive and look somehow indifferently as the city life goes by.

In its millennial history Sofia existed and kept its importance due to its key situation on the diagonal way that connects Europe and Asia. Today the Trans-European corridor on this axe still passes through the successor of the town of Serdika. The Todor Alexandrov Boulevard drifts slightly from the main street Decumanus Principalis that used to connect the Eastern and the Western Gates of the ancient Roman town from the time of Constantine the Great. The same way the current boulevard has the role of a bridge between two worlds – the world of the Asian East and the one of the European West. The unique thing about it is that just within a few kilometers along the boulevard and the adjoining streets and districts one can enjoy the extraordinary cultural and social diversity, touch the distant past or head to the unknown future.

Pe parcursul istoriei sale milenare, Sofia a existat și și-a păstrat importanța datorită situației cheie pe diagonala care leagă Europa și Asia. Astăzi, coridorul trans-european al axei trece încă prin urmașul orașului Serdika. Bulevardul Todor Alexandrov deviază ușor de la strada Decumanus Principalis a orașului roman din timpul lui Constantin cel Mare. Și actualul bulevard are rolul unei punți între cele două lumi – lumea răsăritului asiatic și cea a Vestului european. Ceea ce îi dă un caracter unic este faptul că, pe o porțiune de doar câțiva km de-a lungul său și pe străzile și în cartierele din vecinătate, te poți bucura de o diversitate culturală și socială extraordinară, și poți atinge trecutul îndepărtat sau să te îndrepti spre viitorul necunoscut.

51

Școala studiilor lipsă

52

TEXT:
Srdjan Jovanović Weiss

School of Missing Studies

RO Așa cum societățile se adună din ce în ce în și între orașe pentru a locui „coridoarele” (făcându-le pe unele prea goale și pe altele prea pline), „coridoarele” și orașele devin din ce în ce mai importante, depășind națiunile în interesele, puterea și sensul lor. Chiar și când sunt abandonate – după cum e cazul pentru unele orașe post-ideologice și post-industriale din Germania, Rusia și vestul mijlociu al Statelor Unite – orașele rămân sub lupă, asemenea deținuților eliberați condiționat, puși sub acuzare pentru decădere socială.

Conștiința arhitecturii și artei se află acum în joc. Conștiința e indispensabilă azi conceperii instrumentelor unei practici contemporane. Educația profesională este citată drept contextul prin care o astfel de conștientizare are loc. Dar, ceea ce adeseori nu se ia în considerare este faptul că orașele înseși acumulează cunoștințe independent de felul în care au fost create sau chiar de motivul creării lor. În orașele în care tranziția – de un tip sau altul – a avut un impact imediat (cum ar fi războiul, sărăcia bruscă, lovituri de stat spontane, independență politică neașteptată sau bogăție instantanee), tremurăm în fața efectelor fundamentale care se petrec. Unde sunt cunoștințele care să lege tranziția abruptă de orașe ca obiecte complexe care scapă unei definiții clare? Cum sau de ce să definim „evaziunea” în acest context? Ce poate antrena la nivel mod pozitiv lipsa de cunoștințe în țesătura culturală?

54 Pot orașele să „cunoască” lucrurile? Cum pot fi cunoștințele finale stocate? Ce organizare are o astfel de stocare? Depinde aceasta de anumite tipare ale organizării cunoscute, sau de un limbaj de recuperare? Există unul sau multe sisteme de stocare funcționale? Sunt conectate? Este cunoașterea anticipativă sau e rezultatul unei întârzieri nostalgice?

Descriind relațiile reciproce dintre cunoaștere și acțiune, Yehuda Safran rescrie minunat o cunoscută ghicitoare: „Ce se întâmplă când ajungem să cunoaștem cunoștințele unui limbaj? În ce relație se află arhitectura [orașului] cu o cultură dată?”

Învățând din relațiile între formă și devenire, din conflictele și eșecurile nostalgiei și solidificării memoriei care au marcat secolul al XX-lea, singurul răspuns la prima întrebare a ghicitorii este: zero.¹

Însă a doua întrebare a ghicitorii leagă spațiile amenajate de o cultură construită și se deschide către un teatru misterios al analogiei. Ce-ar fi dacă orașele ar juca rolul unei „cunoașteri” care ar fi fost într-un anumit sens suprimată sau chiar oprimată sub asediul „culturii”? În acest teatru, rolul culturii ar fi în mod natural jucat de către limbaj, principalul „opresor”.

Cele două proiecte de cercetare care urmează au fost realizate pornind de la rețeaua „Școlii Studiilor Pierdute”² și par să își tragă seva din această analogie teatrală. New York-ul și Belgradul, două orașe distincte, de mărimi diferite, variind dramatic ca

EN As societies flock more and more in and between cities to inhabit “corridors” (making some too empty and some too full), “corridors” and cities are of ever-increasing importance and are regularly exceeding nations in their interests, power and meaning. Even if they are abandoned – as is the case in some post-ideological and post-industrial cities in Germany, Russia or the US Midwest – cities remain under scrutiny, like convicts on parole, charged with social decay.

The conscience of architecture and art is now at stake. This conscience is indispensable for designing tools to practice today. Professional education is cited as the context through which such awareness takes place. But what is often missed is that cities themselves accumulate knowledge independent of how they were created or indeed why. In cities where transition – of one sort or another – has had a momentous impact (such as warfare, sudden poverty, abrupt political coup, unexpected political independence or instantaneous wealth), we tremble at the fundamental effects incurred. Where is the knowledge that links abrupt transition to cities as complex objects that escape clear definition? How or why to define “evasiveness” in this context? What can embed the lack of knowledge positively into the cultural fabric?

Can cities “know” things? How could the eventual knowledge be stored? What is an organisation of that storage? Does it depend on any patterns of known organisation or any language of retrieval? Are there one or many storage systems at work? Are they networked? Is the knowledge anticipatory or a result of a nostalgic delay?

Describing mutual relationships between knowing and doing, Yehuda Safran beautifully re-writes a known riddle: “Just what is it that we come to know with the knowledge of a language? In what relation does the architecture [of the city] stand to a given culture?”

Learning from the relationships between forms and becoming, the conflicts and shortcomings of nostalgic yearning and solidification of memory that marked the 20th century, the only response to the riddle’s first question is: zero.¹

But the second question in the riddle relates arranged space to constructed culture. It opens up for an elusive theatre of analogy. What if cities were to act as “knowledge” that was in a sense suppressed or, even, oppressed under the siege of “culture”? In this theatre, culture would naturally be played by language, the main “oppressor”.

The two following research projects conducted around the School of Missing Studies (SMS)² network seem to dwell on this theatrical analogy. New York and Belgrade, two very distinct cities and different sizes, varying dramatically in history, were put under scrutiny. Each city became an object of

de cercetare rapidă nu este
căutarea lucrurilor care
generează urbanitatea, ci
procesul de citire a
orașului în suși.

Am privit orașele drept
mediul cultural pentru
dorințe, ca și pentru
efectele acestor dorințe.
În felul acestei metodologii

We looked at cities as
harvesting media for desire
as well as the fallout of
such desire. The goal of a
quick-search methodology

is not a search for the
things that generate
urbanity, but the process of
reading the city itself.

În căutarea lui octombrie (ICO): senzurile moderne ale eliberării

Inițierea acestei cercetări a apărut când s-a anunțat că Belgradul va abolii sărbătoarea care marca eliberarea de Germania în cel de-al Doilea Război Mondial, datorată partizanilor lui Tito, și asta la cinci decenii după ce această eliberare avusese loc. Pe 20 octombrie 1944, partizanii lui Tito – cu sprijinul trupelor rusești – au cucerit orașul din mâinile ocupanților germani. Următoarele patru decenii au aparținut noilor eliberatori care au construit orașul după propriile impulsuri, numindu-l Noul Belgrad. În numirea noilor instituții construite, cuvântul „octombrie” a fost păstrat sus pe lista apelativelor posibile, ceea ce includea școli, săli de cinema, fabrici și premii pentru artă și arhitectură.

EN speculation, a site for scouting and detecting missing knowledge and phenomena that swarm around their nuclei. The premise is not the usual “cities as laboratories for social experimentations”. Rather, we looked at cities as harvesting media for desire as well as the fallouts of such desire. By this we mean that the goal of a quick-search methodology is not a search for the things that generate urbanity, but the process of reading the city itself. The search itself is meant to serve as a “can opener” of reality.

Unrecorded abundance is another way of making things go missing. Belgrade's flirts with various identities have produced an abundance of multiple claims on its own authenticity and origins. Before WWII, national identity was constructed by borrowing from both history (Roman/ Byzantium/ Ottoman) and modernity (Communism). Between the two there was a short period of alignment with Stalin and Social Realism. Identity was built-up as Social Realist buildings aped and purified from already stripped neo-classical sources – Stalin's favourite style. After the break with Stalin, the new "liberal" forces of Communism forged national identity by importing the European "International Style". Four decades later, during the recent wars in the Balkans, national identity returned to a hybrid of neo-traditional,

RO participanți mai tineri, care nu au fost supuși îndocrinării socialiste. Crescând cu Milošević în orașul construit de Tito, această generație era menită să preia redefinirea Belgradului.

Să luăm ca exemplu „Școala Elementară 20 octombrie” aflată în blocul nr. 70 din Noul Belgrad. A fost construită în anii '70 ca o arhitectură „brutalistă” exemplară, apărând în multe filme finanțate de stat despre controversele socialismului liberal. Astăzi, după sfârșitul socialismului liberal și al statutului bisericii ortodoxe, școala e un loc al metamorfozei. Un mozaic vibrant al patronului Serbiei, Sfântul Sava, însoțește acum o frescă a celor cinci eliberatori ai Belgradului din epoci diferite: la 1806, 1815, 1918 și 1944. După cum o spune un elev, sfântul e respectat fiindcă „a ajutat mulți oameni să construiască școli”. Pare doar o chestiune de timp până când clădirea brutalistă va fi rebotezată pentru a-l comemora pe Sfântul Sava. Ce vor înțelege din această golire de conținut generațiile următoare ce vor învăța acolo?

Toată lumea, măcar o dată în viață, și-a dorit un alt nume. Procesul de eliberare nu constă doar în îndepărtarea unei puteri opresive, ci și în asumarea acestei situații și modelarea propriei identități într-un mediu schimbat. Ca și în alte părți, mulți evrei din Belgrad și-au schimbat numele pentru a evita deportarea și violența criminală. Totuși, acest lucru a reprezentat un moment de libertate pentru construirea unei noi personalități, un prilej care nu

EN neo-national mix of styles combined with an image of high technology. And now, Belgrade is still undecided as to what its next identity should become.

The trigger for this research came when it was announced that Belgrade would abolish the holiday celebrating Tito's Partisan liberation from Germany in World War II, five decades after the liberation took place. On October 20th 1944, Tito's partisans – with the help of Russian troops – seized the city from the German occupiers. The next four decades belonged to the new liberators, who built the city to their whim, calling it New Belgrade. In naming any new built institutions, the word “October” was kept high on the list of possible appellations. This included schools, cinemas, factories and distinguished art and architecture prizes.

During the 1990s, world media intensely covered the crisis of liberating Yugoslavia from socialism. Milošević's trial at the Hague neatly embodied the collapse. Another form of liberation became evident, both from Milošević as well as from Communism. SMS decided to be light about it and investigate related topics with younger participants who had not been subjected to socialist indoctrination. Growing up with Milošević in the city built by Tito, this generation were set to take over in redefining Belgrade themselves.

Take “October the 20th Elementary School” located in the 70th housing block in New Belgrade. It was built in the 1970s as an exemplary “Brutalist” architecture, and had featured in state supported film dramas about the controversies of liberal socialism. Today, with the demise of liberal socialism and of the Orthodox Church's status, the school is a place of metamorphosis. A bright mosaic of the patron saint of Serbia, Saint Sava, now accompanies a fresco of five Belgrade liberators of different eras: from 1806, 1815, 1867, 1918, and 1944. As one interviewed pupil put it, the saint is revered because he “helped many people by building schools”. It seems only a matter of time until the Brutalist building is renamed to commemorate Saint Sava. What will subsequent generations that attend lessons there come to make of this draining of content?

Everyone at least once in their lives wished for another name. The process of liberation does not only consist of removing an oppressive power but also of internalising this situation and forging one's own identity in a changed environment. Like elsewhere, many Jews in Belgrade changed their names to avoid deportation and murderous violence. However, this presented a moment of freedom to construct a new persona, an opportunity that does not usually exist. For some, this changing of names may have become an alluring new start, but for Moritz Levi, whom we interviewed, it was simply a temporary “freedom” that lasted only for the five years of liberation. For this period he chose the pure Christian imagery of the angel for both his first and

neo-national mix of styles combined with an image of high technology.

During the recent wars in the Balkans, national identity returned to a hybrid of neo-traditional,

hibrid neo-tradițional, neo-național de stiluri combinate cu imaginea tehnologilor avansate

În cursul recentelor conflicte din Balcani, identitatea națională a revenit la amestecul

RO există de obicei. Pentru unii, această schimbare a numelor a fost poate prilejul atractiv pentru un nou început, dar pentru Moritz Levi, pe care l-am intervievat, a fost pur și simplu o „libertate” temporară care a durat doar cinci ani. În această perioadă, a ales imaginea pur creștină a îngerului, atât pentru nume, cât și pentru prenume: Andjelko Andjelković. Nu putea să fi sunat mai inocent executorilor săi potențiali. Această strategie de supraviețuire s-a deplasat odată cu eliberarea de ocupația germană – și el și-a schimbat numele – o libertate născută din necesitate – pentru o eliberare politică. Odată cu eliberarea din 1944, a decis să-și reia numele ebraic și făcând asta, a modificat originalul pentru a-l face să sune mai bine.

Acesta e momentul când decizii vitale despre identitate sunt practicate ca o „practică misterioasă a cotidianului”. După cum apare în film, trei participanți la cercetare par să viseze cu ochii deschiși. Ei glumesc despre propria lor dorință de a avea alt nume:

GROZDANA: Ivan, ți-ar plăcea să ai alt nume?

IVAN: Mm, nu, sunt destul de mulțumit de numele meu.

IRINA: Mi-ar plăcea să mă cheme Ana.

Dubravka: Angelina, după bunica mea.

JELENA: Mina, Mina Apostolović, e posibil.

Grozdana: Marija, asta vreau pentru mine...Marija.

ANDREJA: Când eram un băiețel, voiam să mă cheme Sebastian.³

Schimbarea numelor care să indice apartenența, ca și re-însușirea numelor după eliberare, se aplică străzilor și clădirilor, dar și indivizilor. După 20 octombrie 1944, sute de străzi care fuseseră numite după regii serbi au fost rebotezate după partizani comuniști sau idei revoluționare. Acest proces de redenumire a reușit să fie acceptat după decenii și chiar s-a accelerat astfel încât, cu fiecare schimbare, cetățenii și decidenții anticipau viitoare schimbări. Numele străzilor – asemănătoare naturii temporare a carierelor politicienilor din oraș – sunt văzute drept efemere. Uneori, schimbările nu sunt duse la capăt; indicatoarele stradale care ar trebui să se înlocuiască reciproc apar drept nume compuse. De exemplu, numele Mareșalului Tolbuhin (un general din al Doilea Război Mondial, care a murit într-un accident aviatic aproape de Belgrad, în timp ce zbura pentru a sărbători a douăzecea aniversare a eliberării de la 20 octombrie) a fost suprapus peste fostul nume de stradă Mackenzie (un general scoțian din primul război mondial). Orașul a pus apoi noi indicatoare pe străzi, care arată o notare cronologică a datelor fiecărui nume. Aceasta sprijină livrările poștale și aduce libertatea alegerii și amestecului numelor străzilor. Un video ICO a simulat această suprapunere, animând rapid caracterele chirilice ale vechilor și noilor nume de străzi amalgamate într-un hibrid al numelor și sensurilor. Brusc, ficționala stradă Mackenzie sau strada Mackbuhin au devenit locuri-nume, repetându-se. Aceasta ține străzile libere de rebotezare succesivă și permite oricui să le

EN last names: Andjelko Andjelković. He could not have sounded more innocent to his potential executioners. This strategy of survival shifted with the liberation from the German occupation, and he exchanged his personal renaming – a freedom born of necessity – for political liberation. Once the liberation came in 1944, he decided to take his Jewish name back and in doing so, he altered the original to make it sound a little better.

This is the moment when essential decisions about identity are practiced as an “elusive practice of the everyday”. Documented in the project film, three participants of the research are seen to be daydreaming. They make fun about their own desire to be called something else:

GROZDANA: Ivan, would you like to be called something else?

IVAN: Well no, I am really satisfied with my name.

IRINA: Would love to be called Ana.

DUBRAVKA: Angelina, after my grandma.

JELENA: Mina, Mina Apostolović, it is possible.

GROZDANA: Marija that is what I want for myself... Marija.

ANDREJA: When I was I little boy I wanted to call myself Sebastian.³

The alteration of names to indicate belonging, as well as the re-appropriation of names after the liberation, applies to streets and buildings as well as to individuals. After October 20th 1944, hundreds of streets that had been named for Serbian kings were renamed as Communist partisan liberators, and revolutionary ideas. This process of renaming has come to be accepted over the decades and has even gathered speed so that with each change the citizens and powers-that-be already anticipate future changes. The names of streets – analogous to the temporary nature of politicians’ careers in the city – are seen as fleeting. Sometimes, changes are not always carried through fully; street plaques that should replace each other instead appear as compounds. For instance, the name of Marshal Tolbuhin (a WWII general who died in a plane crash near Belgrade while flying to celebrate the twentieth anniversary of the October 20th liberation) was superimposed over the former name of Mackenzie Street (a Scottish WWI General). The city then mounted new plaques on the streets, which show a timeline noting the dates of each of the names. This helps postal delivery and also brings freedom to choose and mix street names. One LFO video simulated this overlaying, by quickly animating Cyrillic letters of old and new street names merging in a hybrid of names and meanings. Suddenly, fictional “Marshesie’s Street”, or “Mackbuhin Street” became place-names, and much iteration in between. This keeps the streets liberated from repeated renaming and lets everyone give their own names to the streets. A new fictitious toponymy of the city of the future was simulated imagining how the street would be known as: “Zapatista! Street”, “Madonna Street”, or even deeper in the future “@@^%\$\$ street”.

57

RO numească după cum dorește. O nouă toponomie fictivă a orașului viitorului a fost simulată, imaginându-ne cum ar fi cunoscută strada drept „strada Zapatista!”, „strada Madonna” sau chiar „strada @@^%\$\$”.

O altă descoperire izbitoare a venit din interviurile cu unul din supraviețuitorii eliberatori și nepotul său. O reconstituire video a experienței lor din Belgradul contemporan ne-a adus mai aproape de viața lor trecută și de viitoarele lor dorințe. În timp ce eliberatorul respinge schimbarea timpului, noul activist „eliberează” un flux de produse de consum în supermarketurile locale din etichetele mărcilor, într-o serie de acte subversive. Deschiderea, brutalitatea naturalizată a acestui oraș corbusierist semi-decadent construit pentru eliberatori devine cheia diferențelor în practicarea eliberării care se întinde peste trei generații. Singura șansă pentru orașele moderne care nu mai sunt la modă este să se schimbe și să se adapteze.

Eliberarea străzilor orașului duce la practica eliberării vechilor sensuri și încărcarea cu altele noi. Oricum, reziduurile din îndepărtarea sistemului anterior încă rămân și sunt încă vizibile pe cuprinsul orașului, conducătorii săi ce vin și pleacă reușind doar parțial să-și instaleze propria retorică. Această acumulare de praf și murdărie amestecate împiedică încercările de a stabili sau reveni la o identitate specifică și deschide, de fapt, posibilitatea de a trăi într-un amalgam de amintiri istorice.

Memoria eliberării trăiește într-o colecție a indicatoarelor, busturilor și monumentelor. Odată ce ideologia colectivă e ridicată din poziția sa ancorată, eroii încarnați prin busturi sunt împinși înapoi în anonimitate. Mulți sunt încorporați în magazine, saloane și săli de joc. Alții sunt lăsați să naturalizeze cu elementele de amenajare urbană și ajung aproape de nedistins față de mobilierul stradal. Cel mai elocvent exemplu este bustul de beton fără cap al partizanei Nada Purić care se află în fața unui complex tipic de clădire multifuncțională din anii '60. ICO a observat că și manechinele din magazinul de modă din spatele bustului sunt și ele decapitate. Placa de la baza betonului pe spune cine a fost Nada Purić. După cum au observat participanții ICO, cum o fi arătat ne rămâne să hotărâm: trebuie să îi reconstituim fața mental.

EN Another striking discovery came from interviews with one of the surviving liberators and his grandson. A video re-enactment of their experience in contemporary New Belgrade brought us closer to their life of past and future desires. While the liberator rejects the change of time, the young activist “liberates” a flood of new consumer products in local supermarkets from their brand labels in a series of subversive acts. The openness, naturalized brutality of this semi-decaying Corbusier city built for liberators provides clues for differences in practicing liberation spanning three generations. The only chance for Modern cities which are no longer state-of-the-art is to alter and adapt.

Liberating the streets of a city leads to the practice of discharging old and loading new meanings. However, residue from the removal of the previous systems lingers and still remains visible around the city as leaderships come and go, only partially installing their rhetoric. This accumulation of mingled dust and dirt obscures attempts to pin down or return to a specific identity, and in fact opens up a possibility to live in a swarm of historical memories.

The memory of liberation lives on in an array of plaques, busts and monuments. Once the collective ideology is lifted from its moored position, heroes embodied as busts are pushed back into anonymity. Many are incorporated into street shops, parlours and betting places. Others are left to naturalize with the hard-scaping and are nearly indistinguishable from street furniture. The most telling case is the beheaded concrete bust of partisan Nada Purić standing in front of a typical mixed-use building complex from the 1960s. LFO observed that the dolls in the women's fashion store behind the bust are equally beheaded. The plaque on the surviving concrete base tells us who Nada Purić was. As LFO participants observed, how she may have looked like is left entirely up to us: we have to make her face up in our minds.

School of Missing Studies records participants imagining the unimaginable. This brings lighter questions to the surface. As Ivo Hasanovic gave a tour of the beheaded bust sitting in front of a few remaining state department stores for women's work fashion, the group shifts from facts to detection:

Ivo: She was a brunette. She had short hair, was but chunky, with a round face, high forehead and smaller eyes.

DUBRAVKA: Well I think she was not like a teacher! Teachers have soft faces and she probably had a harsh look, as she was trying to be equal to men. She was probably suppressing her feminine side, and she was simply pushing forward that solid look.⁴

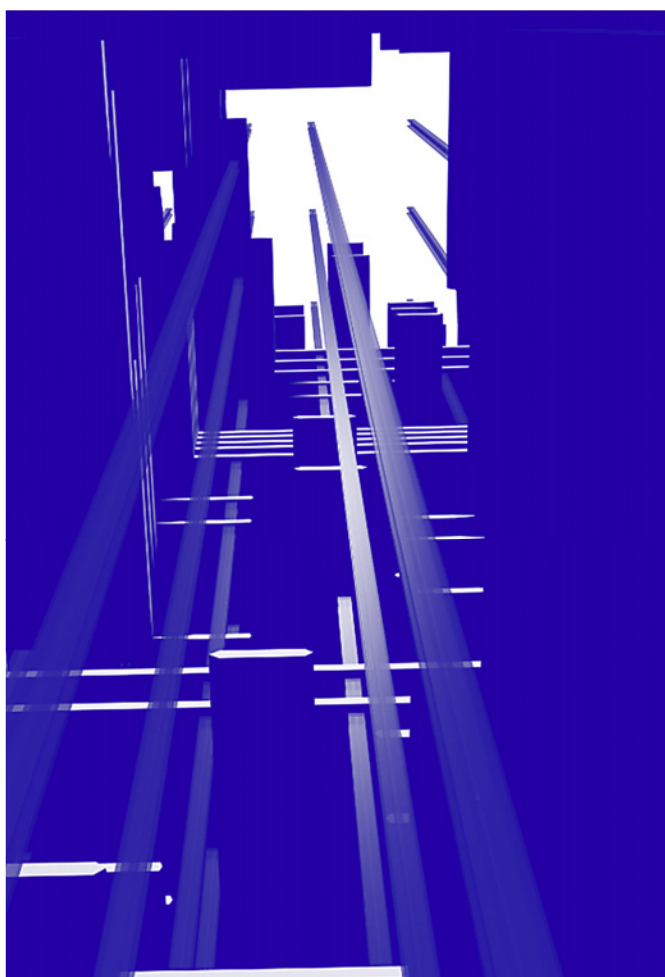
The reversal of roles between the beheaded bust and headless, identity-less dolls becomes a catalyst for a surprising speculation on how the partisan hero would turn to urban civilian today.

RO Școala Studiilor Lipsă studiază modurile în care participanții își imaginează neimaginabilul. Aceasta aduce la suprafață întrebări mai ușoare. După ce Ivo Hasanovic a înconjurat bustul decapitat din fața câtorva magazine de stat pentru modă feminină, grupul trece de la fapte la presupuneri:

IVO: Era brunetă. Avea păr scurt, era solidă, cu o față rotundă, fruntea înaltă și ochii mici.

DUBRAVKA: Eu cred că nu arăta ca o profesoară! Profesorii au fețe blânde, dar ea avea probabil o privire dură, serioasă, încercând să fie egală bărbaților. Trebuie să-și fi suprimat latura feminină și să fi subliniat acea înfățișare solidă.⁴

Schimbul de roluri între bustul decapitat și mașinile fără cap, fără identitate devine un catalist pentru o speculație surprinzătoare a felului în care eroina partizană ar reveni astăzi ca un civil urban.

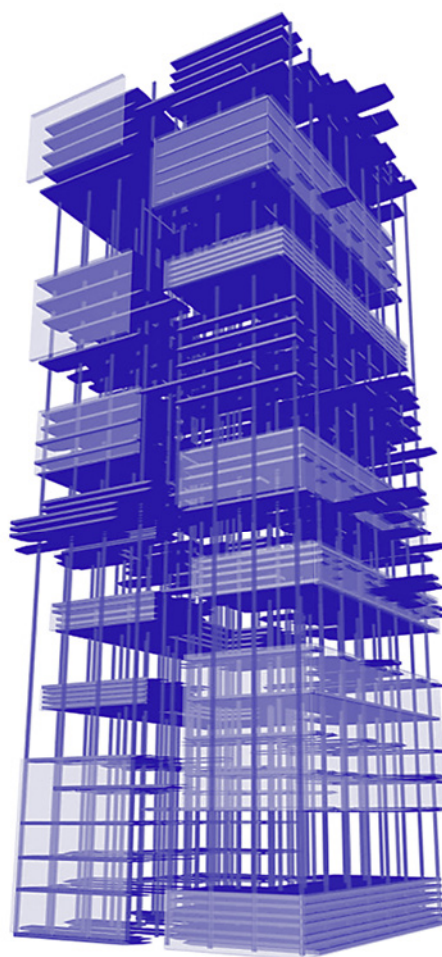

↑ BALKANISE DEUTSCHE BANK, IVO HASANOVIĆ

EN

Balkanise Deutsche Bank, New York

Should we be stunned by the positive views on “Balkanisation’s” potential for democracy?⁵ Perhaps, because the term “Balkanisation” originally emerged in response to small-scale independence movements in the Balkans, that describes a process of geopolitical fragmentation. It is now used more to depict political dissolution across the world: not in order to fight, but in order to sustain the difference. But the term still has negative standing as a metaphor. Balkanisation (when not related to the territory of the Balkans) still connotes a

59

Balkanizarea Deutsche Bank, New York

Să fim surprinși de perspectivele pozitive asupra potențialului balcanizării pentru democrație?⁵ Poate, fiindcă termenul „balcanizare” a apărut inițial ca reacție la mișcările de independență la scară mică din Balcani și descrie un proces de fragmentare geopolitică. Astăzi, el este folosit mai mult pentru a descrie dezintegrarea politică peste tot în lume: nu pentru a lupta, ci pentru a susține diferența. Ca metaforă

varied tableau of scenarios involving fragmentation, such as “the Balkanisation of the Internet” or “the Balkanisation of America”. Most recently, one read about the “Balkanisation of Iraq” referring to the attempt to instil democracy in and amidst the ethnic difference. Common to all these definitions are the description of an elusive division between self-propelled, self-managed fragmentation and the imposed democratic order both in the virtual and actual politics of inhabitation. If globalisation is the increasing interconnectedness of peoples and places

RO Însă, dar termenul are încă conotații negative. Balcanizarea (când nu are legătură cu teritoriul Balcanilor) indică încă un tablou variat al scenariilor care implică fragmentare, sum ar fi „balcanizarea internetului” sau „balcanizarea Americii”. Mai recent, se poate citi despre „balcanizarea Irakului”, cu referire la încercarea de impunere a democrației în contextul diferențelor etnice. Aspectul comun acestor definiții este descrierea unei împărțiri subtile între fragmentarea auto-inițiată și auto-condusă, și ordinea democratică impusă atât în politici virtuale cât și în ceale curente ale locuirii. Dacă globalizarea reprezintă interconexiunea crescândă a oamenilor și locurilor prin procese convergente de schimbare economică, politică și culturală, balcanizarea a ajuns să contraatace integrarea și efectele omogenizatoare ale globalizării de sus în jos. Ceea ce înseamnă efectiv abolirea elementului local în schimbul „balcanizării” care deplasează sensul termenului inițial negativ și ostil al balcanizării și avansează, în același timp, spre cuprinderea termenului de „local”.

Folosirea noțiunii de balcanizare a traversat granițele academice spre domenii cum ar fi matematica, dreptul internațional, dar și domenii digitale, cum ar fi programarea, ca un instrument de îngrădire a codurilor de soft esențiale în funcționarea per ansamblu a internetului.

Este o ipoteză a acestei cercetări că forțele balcanizării s-au revelat dincolo de topografia Balcanilor și dincolo de negativism. În sine, balcanizarea poate fi cercetată mai mult decât un simplu studiu de caz: este un model de diversitate extinsă, de la scara arhitecturii, la o scară și relații geopolitice mult mai largi. Arhitectura balcanizării e reprezentată de clădirile care au avansat inițiativa privată în exemple colective de arhitectură, nu neapărat conectate la regiunea Balcanilor, ci mai degrabă la metoda fragmentării pe care experiența balcanică o poate oferi. Distincția între Balcani, ca metaforă, și balcanizarea, ca strategie, se referă la scopul, intenția și țelul arhitecturii, care avansează din zona de supraviețuire personală spre identitatea statală sau națională. Atunci când strategia „personală” auto-coordonată devine „colectivă”, balcanizarea devine o formă a globalizării, și poate fi în măsură să-și modeleze propriile forțe.

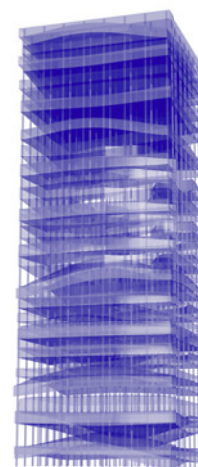
SSL a ales să urmărească transcendența progresivă a sensului balcanizării și să îi testeze potențialul peste Atlantic, la New York. Regulamentele de zonificare din anii '30 – transpuse în cărbune de Hugh Ferriss („stăpânul întunericului”) – sunt forțele care ne fac să vedem metropola așa cum e acum. Utilizarea umbrei de către Ferriss a fost ultima redefinire sistematică a Manhattan-ului. Viitorul arăta ca o metropolă întunecată, iluminată în primul rând de multe interioare prin orificii perforate în munții blocurilor înalte. A reușit mai ales datorită faptului

EN through converging processes of economic, political, and cultural change, Balkanisation has come to be a counteraction to the integrating and homogenizing effects of globalisation from the bottom-up. That effectively means the abolition of the local in exchange for the “Balkanised”, which truly shifts the meaning of the originally negative and hostile term of Balkanisation and at the same time advances the reach of the term “local”.

The usage of Balkanisation as a term has crossed academic disciplinary borders to fields like mathematics, international law, but also digital fields, like software, as a tool for fencing off software codes that are essential for overall functioning of the Internet.

It is the hypothesis of this research that the forces of Balkanisation did unfold beyond the topography of the Balkans and beyond negativity. As such Balkanisation can be researched as more than only a case study: it is a model of expanded diversity and difference from the scale of individual architecture in the environment to much larger geo-political scales and relations. Balkanisation architecture are largely buildings that advanced private initiative into collective examples of architecture not necessarily connected to the region of the Balkans, but more to the method of fragmentation that Balkan experience may offer. The distinction between Balkan as metaphor and Balkanisation as strategy is about the scope, intention and aim of the architecture, which from personal survival stem towards advance in state or national identity. When self-organized “personal” strategy becomes “collective”, Balkanisation becomes a form of globalisation and may be in the power to bend its forces.

SSL chose to follow the occurring transcendence of Balkanisation's meaning and test its potential across the Atlantic in New York. The zoning laws of the 1930s – rendered in charcoal by Hugh Ferriss (the “master of darkness”) – are the forces that make us see the metropolis as it is now. Ferriss' deployment of the shadow was the last systematic redefinition of

environment to much larger geo-political scales and relations.

Balkanisation is a model of expanded diversity, from the scale of individual architecture in its

sau la o scară și relații geopolitice mult mai largi.

Balcanizarea este un model de diversitate extinsă, de la scara arhitecturii în mediul

RO că s-a definit ca negativul formei? Principiul a marcat de atunci urme definitorii în metropolă, de la străzile de tip canion, pereții absoluți ai clădirilor de birouri, la servituțile de aerisire și retragerile față de trotuar, toate ca rezultat al relațiilor dintre umbră și lege.

Anxietatea majoră în raport cu viața publică pare să fie aporia corporației moderne. Aceasta induce teama că, deși nu avem nevoie de corpul unui rege, deși nu avem nevoie de soare, nu putem supraviețui însă fără corporație. Anamorfoza tabloului de secol al XVI-lea de Holbein, **Ambasadorii**, este simultan o luptă împotriva formei și o alegorie – întoarcerea la formă. Absența punctului vizibil de fugă face temporară dispariția: deoarece trebuie să treci pe lângă tablou, el creează multiple puncte de dispariție și interpretări.

Anamorfoza determină o ordine eliptică, conform căreia ceea nu e de obicei văzut devine element central. Trăim o analogie amenințătoare în Manhattan-ul central. Clădirea goală a Deutsche Bank este un bloc masiv chiar lângă golul drapat în negru pe trei laturi, aflat în locul unde se afla World Trade Center. Monolitul negru de 40 de etaje și-a asumat acum poziția vizuală cheie în centrul Manhattanului, dar în imagini ale sitului nu se vede. Această umbră a folosinței, anamorfoza, reiese pe măsură ce vederea unei laturi a clădirii, cu o incizie de cincisprezece etaje, prezintă o poveste complet diferită decât vederea de pe celalte trei laturi, cu luminile aprinzându-se, ca aluzie la buna funcționalitate. Oricum, clădirea corporatistă este de fapt declarată moartă. Pentru cât timp pot astfel de mesaje metropolitane contradictorii să reziste împreună, să ofere o povestire unitară și să contureze o singură entitate?

Această structură e ideală pentru balcanizare. „Balkanise Deutsche Bank” aplică balcanizarea drept strategie de design pentru a demonta inovativ și a converti fragmentele într-un tip nou de structură unificată. „Gerrymandering” înseamnă „a împărți (o zonă geografică) între districte electorale pentru a oferi un avantaj nedrept în alegeri uneia dintre părți”: o formă de balcanizare, fără îndoială. Ceea ce devine o strategie pentru Deutsche Bank, prin care etaje individuale au fost folosite pentru a reconstitui electorii implicați. Cercetarea asupra extinderii regulate a apartamentelor peste străzi și alei de către evreii hasidici în Brooklyn, NY, a fost inițial studiul de caz și forța conceptuală inovatoare a acestui proiect. Deutsche Bank a fost fragmentat în interior prin mutarea unor componente ale structurii în jurul perimetrului monolitolui negru. Procesul a continuat până când tot materialul interior din centru a fost dispersat.

Unul din efectele rupturii balcanice din anii '90 este proliferarea și mutarea limbilor. Sârbo-croata, limba oficială în Iugoslavia lui Tito, s-a despărțit în patru: bosniacă, croată, montenegră și sârbă. O limbă vorbită din CV-ul cuiva a devenit acum patru. Adăugați folosirea atât a caracterelor chirilice, cât

EN Manhattan. The future looked like a dark metropolis lit primarily from many interiors through holes punched into the mountains of tall building blocks. Did it succeed specifically because it defined itself as the negative of the form? The principle has since then left defining traces in the metropolis, from canyon-like streets, sheer walls of office buildings, air rights, and sidewalk setbacks, all as a result of the relations between the shadow and the law.

The major anxiety of public life currently seems to be the aporia of the modern corporation. This excavates the fear that we do not need the body of the king, we do not need the sun, but we can't survive without the corporation. The anamorphosis in the 16th-century painting by Holbein, **The Ambassadors**, is simultaneously against form and also allegory: a return to form. The absence of a discernable vanishing point temporalizes the vanishing: because you must move by the painting, the painting creates multiple vanishing points and interpretations.

Anamorphosis sets up the elliptical order of presenting as central that which is not to be seen. We experience a looming analogy in downtown Manhattan. The empty Deutsche Bank is the massive block just next to the World Trade Centre void draped in black on three sides. The 40-story black monolith has now assumed a key visual position in downtown Manhattan, yet in images of the site it is not seen. This shadow of usage, anamorphosis is inferred as the view of one side of the building, with a fifteen-story gash, presents a very different story than the view on the other three sides, with office lights turning on and off hinting at efficient functionality. However, the corporate building is actually pronounced dead. For how long can these metropolitan contradictory messages hold together, provide a unified story and a figure of a single entity?

This structure is ideal for Balkanisation. “Balkanise Deutsche Bank” applies Balkanisation as a design strategy to dismantle innovatively and convert fragments into a new kind of unified structure. “Gerrymandering” means “To divide (a geographic area) into voting districts so as to give unfair advantage to one party in elections”: a form of Balkanisation no less. This became a strategy for the Deutsche Bank, whereby the individual floors were used to redraw the constituencies involved. Research on regular apartment expansion over streets and alleys by Hassidic Jews in Brooklyn, NY, was the initial case study and conceptual driving force of this project. Deutsche Bank has been fragmented from inside out by displacing bits of structure to the air around the perimeter of the black monolith. The process was continued until all interior material from the centre was dispersed.

One of the effects of the Balkan break-up in the 1990s is the proliferation and mutation of languages. Serbo-Croatian, the official language in Tito's ex-Yugoslavia, broke in four: Bosnian, Croatian, Montenegrin and Serbian. One spoken language on

SMS followed the
occurring transcendence
of Balkanisation's meaning
and tested its potential in
New York.

SSL a urmărit
transcendența progresivă
a sensului balcanizării și
i-a testat potențialul la
New York.

RO și a alfabetului latin și numărul crește și mai mult. Strategia câștigului prin balcanizare a constat în divizarea monolitului Deutsche Bank în patru componente similare care, în final, produc patru monoliți goi în locul unui.

Unul din fenomenele cele mai uimitoare din natură este refracția luminii albe în elementele constitutive ale culorii. Natura pozitivă veritabilă din „balcanizarea luminii” este bogăția paletelor care definește stilurile de viață contemporane, ca și atitudinile pe care le trăim sau evităm. Provocarea acestei strategii este să transferi sofisticarea și specificitatea fragmentării pe o structură a turnului. Exercițându-și propria libertate de a schimba fațadele după bunul plac, locuitorii Belgradului creează o imagine colectivă a diferenței exacerbate dintre etaje și dintre proprietățile individuale.

O strategie similară a fost concepută pentru îndoirea și curbarea blocurilor de etaje ale structurii Deutsche Bank. Istoria alienării și despărțirea rezultând din discordia asupra valorilor și conduitei cu lumea episcopală a inspirat o strategie de a încuraja disoluția monolitului Deutsche Bank în entități independente care să se lege în cele din urmă cu entități similare, creând o rețea interconectată care nu are continuitate fizică.

„Good Bye Deutsche Bank” a combinat două studii de caz înrudite: unul al sfârșitului consumismului est-german și al schimbărilor de ideologie reflectate în stilurile de viață; dar și propaganda americană adresată celor supuși atacurilor americane în Irak sau cetățenilor americani supuși agresiunii Războiului Rece și temerii de bomba atomică. Strategia care a apărut din această combinație a lăsat arhitectura Deutsche Bank să alunece grațios în trecut. Conținutul e golit, lăsând doar învelișul turnului, deformat în simbolismul unei epiderme. Proiectul subliniază sfârșitul ideologiei și trecerea către o reamblare consumeristă a recunoașterii nostalgiei, la scară metropolitană și memorială.

Dincolo de clădirea Deutsche Bank, ce s-ar întâmpla dacă am lua strategia de balcanizare pentru monoliți asemănători din Manhattan, acoperiți de oțel și sticlă neagră. Unul din cele mai surprinzătoare și elegante exemple de acest tip este clădirea concepută de SOM și Bunschaft pe Wall Street pentru corporația Brown Brothers Harriman. Acest monolit curat, negru și lucios nu indică nimic referitor la dinamica intensă a activității care se petrece în interior. O analiză atentă a valorilor de piață a diferitor departamente în corporația BBH indică anumite diferențe între entitățile mai mult sau mai puțin competitive. Încurajăm această diferență și speculăm pe o diagramă care să poată indica dinamica adevărată a organizării interne a corporației, oferind o imagine rapidă a felului în care aceasta ar fi vizibilă din afară: departamente se divid și sunt separate de goluri; bateriile de lifturi s-ar împărți între entitățile care funcționează diferențiat. În final, speculăm asupra modului în care o astfel de

EN someone's CV can now become four. Add to that the usage of both Cyrillic and Latin alphabets, and the number increases even more. This strategy of gain through Balkanisation was deployed in breaking up the Deutsche Bank monolith into four self-similar compounds that in the end produce four hollow monoliths instead of one.

One of the most striking phenomena of nature is the process of refraction of white light into constitutive nuances of colour. The true positive nature of “Balkanisation of Light” is the richness of the palette that defines contemporary lifestyles as well as moods that we live in or avoid. The challenge of this strategy is to transfer the sophistication and specificity of fragmentation onto the structure of the tower. Exercising their own freedom to change their facades to their own liking, residents in Belgrade create a collective image of exacerbated difference among floors and individual properties.

A similar strategy has been devised for twisting and bending the blocks of floors of the Deutsche Bank structure. The history of alienation and break-up resulting from discord over values and conduct within the Episcopal world has inspired a strategy to encourage the dissolution of the Deutsche Bank monolith into independent entities that will eventually re-connect with self-similar entities, that over time and space will eventually re-connect with self-similar entities, creating a bound network that is not physically continuous.

“Good Bye Deutsche Bank” combined two related case studies: one of the demise of East German consumerism and changes of ideology reflected in life styles; and US propaganda aimed at the subjects of US attacks in Iraq and at US subjects of possible Cold War aggression and atom-bomb fear. The strategy that emerged from this combination let the architecture of Deutsche Bank slip gracefully into the past. Content is emptied leaving only the skin of the tower, collapsed into skin-deep symbolism. This project reifies the demise of ideology into consumerist repackaging for recognition of nostalgia, on a metropolitan and memorial scale.

Beyond Deutsche Bank building what would happen if we take the Balkanisation strategy to similar corporate monoliths in Manhattan: ones covered in similar black glass and steel. One of the most stunning and elegant examples of this kind is the building designed by SOM and Bunschaft for the corporation Brown Brothers Harriman on Wall Street. This clean, black and smooth monolith gives nothing away about the fiery dynamics of activity or performance taking place inside. Careful analysis of the stock market performances of various departments within the BBH Corporation reveals cracks between more and less successful entities. We encourage this difference and speculate on a diagram that can reveal the true dynamics of inner organisation of the corporation rendering a quick image of what it might look like on the outside: departments

← DUBRAVKA SEKULIĆ

RO corporație ar arăta tridimensional, pe aceeași amplasament ca al taciturnului monolit negru, dacă ar fi organizat și construit conform forțelor lui interne.

Un alt exemplu al unității proiectate într-o singură corporație din mijlocul Manhattanului este eleganta cutie de oțel argintiu construită de SOM și Bunschaft pentru corporația Pepsi Cola, botezat „Clădirea Pepsi Cola”. O analiză mai profundă a acestei compresii a unui turnului minimalist într-o locuință urbană de șapte niveluri indică o diferență de status în funcție de deținerea unuia sau altuia dintre niveluri. Chiriașii actuali sunt directori ai unor fonduri de investiție de elită, așezați unul deasupra altuia. Cum să balcanizezi asta? Legăm mărirea venitului fiecăruia dintre chiriași de înălțimea însumată a etajelor inițiale ale clădirii Pepsi Cola. Structura rezultată e redată ca un set împărțit de straturi de etaje originale amestecate cu niveluri de parcuri publice între ele, a căror înălțime variază în funcție de bogăția chiriașilor. Înălțimea totală a clădirii Pepsi-Cola balcanizate nu depășește înălțimea exemplarului perfect de proiect corporatist – celebra Lever House de pe Park Avenue.

Să ne întoarcem la chestiunile depozitării și organizării cunoștințelor lipsă. În ambele exemple ale studiului, Belgradul și New York-ul, amestecul dintre descoperire și interpretare i-a împiedicat pe cercetători să-și separe experiența celor găsite de sensibilitate, și în același timp să cadă în nostalgie. Atât „zilele bune de altădată” ale socialismului ex-iugoslav cât și „zilele bune de altădată” ale modernismului corporatist din Statele Unite au lăsat urme materiale și obiecte împrăștiate în cele două orașe. Potențialul studiilor lipsă provine din reciprocitatea lor și combinarea naturilor diferite, oarecum în spiritul unui mixaj de DJ. Această strategie de combinare nu este interdisciplinară. O parte nu „învață de la” celălalt în mod strict. Temele sunt privite drept surse, aproape primitive și „stupide”, pentru a putea „să înveți cu” celălalt. Organizarea cunoștințelor lipsă nu este o oglindă ce se confundă cu un semnificativ sau altul. Celălalt pur și simplu pierde dreptul de a se numi ca atare și este acceptat ca lipsind.

EN become divided, separated by voids; elevator cores would split between entities that perform differently. Finally, we speculate on how such a corporation would look like in three dimensions, on the same site as the black mute monolith, if it were organized and built according to its inner forces.

Another example of projected unity in a single corporate object in mid-town Manhattan is the elegant box in silver steel finish, built by SOM and Bunschaft for the Pepsi Cola Corporation, nicknamed, “Pepsi Cola Building”. Deeper analysis of this seven storey compression of minimalist tower into a town-house shows a status in owing any one of the floors. Current tenants include directors of elite hedge funds, set on top of each other. How to Balkanise this? The value of each tenant’s endowment is related to the added height of open space floors between the original Pepsi Cola levels. The resulting structure is rendered as a delaminated stack of original floor plates interspersed with public parks between them with their height in relation to the wealth of individual floor tenants. The total height of the Balkanised Pepsi-Cola building does not exceed the height of the ultimate corporate project on Park Avenue: The Lever House.

Back to the questions of storing and organisation of missing knowledge. In both examples of study, Belgrade and New York, the mix between discovery and interpretation kept researchers from cleansing found experience from sensibility, while not falling into nostalgia. “Good days” of ex-Yugoslav socialism and “good days” of corporate modernism in the USA both left material traces and objects scattered in two cities. The potential for missing study comes out of their mutuality, and combination of different natures, not unlike DJ mixing. This strategy of combination is not interdisciplinary. One side is not strictly “learning from” the other. The topics are greeted as sources, almost primitive and “stupid”, in order to “learn with” the other. The organisation of the missing knowledge, than is not a mirror confused with a signifier of the other. The other simply loses grounds to be called as such and is accepted as the missing.

¹ CONFORM LUI HENRI BERGSON, ACEASTA SE DATOREAZĂ FAPTULUI CĂ NU SE POT CITI UN MOMENT ȘI UN SPAȚIU ÎN ACELAȘI TIMP ȘI ÎN ACELAȘI MOD. DIFERENȚA DINTRE CITIREA UNUI MOMENT ȘI CEA A UNUI SPAȚIU REPREZINTĂ FUNDAMENTUL DEFINIRII EFECTELOR CINEMATOGRAFIEI ȘI ALE EXPERIENȚEI.

² SCHOOL OF MISSING STUDIES ESTE O REȚEA INFORMALĂ PENTRU CERCETAREA EXPERIMENTALĂ A ORAȘELOR MARCATE SAU ÎN PLIN PROCESS AL UNEI TRANZIȚII ABRUPT. WWW.SCHOOLOFMISSINGSTUDIES.NET

³ TRANSCRIERE DIN „ȘCOALA STUDIILOR LIPSĂ: ÎN CĂUTAREA LUI OCTOMBRIE”, VIDEO DOCUMENTAR REGIZAT DE DUȘAN GLIGOROV; SCENARII DE DUȘAN GLIGOROV, IVAN KUCINA; PRODUS DE COMPOSITE, BELGRAD, 2004

⁴ IBID.

⁵ CONFORM WIKIPEDIA – ORACOLUL OPEN-SOURCE AL INTERNETULUI – „RECENT, TERMENUL « BALCANIZARE » A FOST FOLOSIT ÎN URBANISMUL AMERICAN PENTRU A DESCRIEREA MODUL ÎN CARE SUNT CREATE DEZVOLTĂRILE DE TIP « GATED COMMUNITY ». EXISTĂ, DE ASEMENEA, ÎNCERCĂRI DE A SE FOLOSI TERMENUL ÎNTR-UN MOD POZITIV, ECHIVALĂND BALCANIZAREA CU NEVOIA DE SUSTENANȚĂ A UNUI GRUP SAU A UNEI SOCIETĂȚI. ALTĂDATĂ FOLOSIT DOAR ÎN MOD OSTIL, TERMENUL ÎNCEPE SĂ CAPETE UTILIZĂRI CARE EXPRIMĂ POTENȚIALUL BALCANIZĂRII VIS-Ă-VIS DE PROCESELE DEMOCRATICE.” WIKIPEDIA.ORG / ACCESATĂ ÎN 2005

¹ ACCORDING TO HENRI BERGSON, THIS IS BECAUSE THERE IS NO POSSIBILITY FOR A MOMENT AND A SPACE TO BE READ AT THE VERY SAME TIME AND IN THE VERY SAME WAY. THE DIFFERENCE BETWEEN READING A MOMENT AND READING A SPACE IS THE FOUNDATION FOR DEFINING EFFECTS OF CINEMATOGRAPHY AND EXPERIENCE.

² SCHOOL OF MISSING STUDIES IS A LOOSE NETWORK FOR EXPERIMENTAL STUDY OF CITIES MARKED BY OR CURRENTLY UNDERGOING ABRUPT TRANSITION. WWW.SCHOOLOFMISSINGSTUDIES.NET

³ TRANSCRIPT FROM “SCHOOL OF MISSING STUDIES: LOOKING FOR OCTOBER” VIDEO DOCUMENTARY DIRECTED BY DUȘAN GLIGOROV; SCRIPT BY DUȘAN GLIGOROV, IVAN KUCINA; PRODUCED BY COMPOSITE, BELGRADE 2004

⁴ IBID.

⁵ ACCORDING TO WIKIPEDIA – THE OPEN SOURCE INTERNET ORACLE – “RECENTLY THE TERM [BALKANISATION] HAS BEEN USED IN AMERICAN PLANNING TO DESCRIBE HOW GATED COMMUNITIES ARE CREATED. THERE ARE ALSO ATTEMPTS TO USE THE TERM BALKANISATION IN A POSITIVE WAY EQUALIZING BALKANISATION WITH THE NEED FOR SUSTENANCE OF A GROUP OR SOCIETY. IT USED TO BE HOSTILE, BUT RECENT USAGES OF THE TERM SHOW THE POTENTIAL OF BALKANISATION VIS-Ă-VIS DEMOCRATIC PROCESSES.” WIKIPEDIA.ORG / ACCESSED IN 2005

The topics are greeted as sources, almost primitive and “stupid”, in order to “learn with” the other.

Temele sunt privite drept surse, aproape primitive și „stupide”, pentru a putea „să înveți cu” celălalt.

Jurnalul oraşelor

RO

Cities Log

EN

64

TEXT:
Ana Dzokic, Marc Neelen
(STEALTH.unlimited)

#1

RO O examinare a aspectelor legate de dezvoltarea urbană recentă din orașe cum ar fi Belgrad, Kotor, Novi Sad, Podgorica, Priština, Pula, Skopje, Tirana, sau Zagreb apare ca o combinație a unei investigații criminalistice cu o comedie. Până acum două decenii, aceste orașe se aflau în afara mecanismelor pieței imobiliare reale. Astăzi, privatizarea, clientelismul și abuzul creativ asupra legii au devenit locuri comune într-un context marcat de urbanizarea „sălbatică” și de investițiile rapide de capital plasate la orizontul mediului neoliberal.

În același timp, încep să se desfășoare și primele bătălii intense pentru spațiul colectiv. Pe ici, pe colo, locuitorii încep să se organizeze, asociațiile civile încep să-și îndrepte privirea spre oraș, iar ziariștii încep să sape la rădăcina problemelor. Pe cât de urgente par în propriul context aceste acțiuni, pe atât devin de importante și ca semne ale unui nou angajament din partea cetățenilor și profesioniștilor. Fenomenul este în creștere în multe orașe din lume – un ansamblu de abordări alternative ce se strecoară printre fisurile dezvoltării extrem de individualiste și conduse de profit a orașelor moderne.

Acest jurnal reprezintă o scurtă incursiune în aspectele descoperite pe parcursul unui an condensat (2008–2009). Se bazează pe **Cities Log** – o cronologie a aspectelor spațiale adunate de STEALTH.unlimited (Ana Džokić și Marc Neelen) cu prilejul celei de-a patra ediții **T.I.C.A.B – Tirana International Contemporary Art Biannual** (septembrie / octombrie 2009), prin discuții și contribuții ale profesioniștilor din domeniile arhitecturii și urbanisticii: Besnik Aliaj, Gjergj Bakallbashi, Aleksandar Bede, Branko Belacević, Jelena Stefanović, Dafne Berc, Teodor Celakoski, Sotir Dhamo, Ulrike Franzel, Valon Germizaj, Žakilina Gligorić, Adelina Greca, Astrit Hajrullahu, Florina Jerliu, Aleksandra Kapetanović, Ivan Kucina, Marko Miletić, Ilir Murseli, Oliver Musovik, Divna Penčić, Dubravka Sekulić, Petrit Selimi, Pulska grupa, Aneta Spaseska, Borislav Vukicević și alții. Proiectul face parte din primul studiu de caz al proiectului **Individual Utopias**, susținut de Programul Cultural Elvețian (Swiss Cultural Program – SCP) în Balcanii de Vest. În 2010, o ediție specială **Cities Log** a făcut parte din proiectul **Auction, Novi Sad's Log of Spaces Between Personal Interests and Public Needs**, realizat împreună cu New Media Centar_kuda.org.

EN A scan of the issues concerning the recent urban development of cities like Belgrade, Kotor, Novi Sad, Podgorica, Priština, Pula, Skopje, Tirana, or Zagreb, reads like something between a crime scene investigation and a comic story. While up until two decades ago these cities developed largely outside the mechanisms of the real estate market, today privatisation, clientelism, and the creative abuse of laws seem commonplace in a context impacted by wild urbanisation and fast-moving capital investments set within the horizon of a neoliberal context.

At the same time, something else starts to become clear: the first, uneasy struggles for collective space start to take shape. Here and there inhabitants start organising themselves, civil organisations start turning their gaze to the city and journalists begin digging through the issues. As urgent as they may be for their own context, they also hint at a new engagement of the citizenry and the professionals emerging in many cities throughout the world. This points to the alternatives appearing out of the cracks of the highly individual and profit-driven development of contemporary cities – opening the horizon to different contributions and to involvements in what the future of our cities could be.

This journal represents a short time-travel along issues found in the span of a compressed year (2008–2009). It is based on the **Cities Log** – a chronology of spatial issues compiled by STEALTH.unlimited (Ana Džokić and Marc Neelen) on the occasion of the 4th **T.I.C.A.B – Tirana International Contemporary Art Biannual** (September / October 2009), through conversations with and contributions by professionals in the fields of architecture and urban issues: Besnik Aliaj, Gjergj Bakallbashi, Aleksandar Bede, Branko Belacević, Jelena Stefanović, Dafne Berc, Teodor Celakoski, Sotir Dhamo, Ulrike Franzel, Valon Germizaj, Žakilina Gligorić, Adelina Greca, Astrit Hajrullahu, Florina Jerliu, Aleksandra Kapetanović, Ivan Kucina, Marko Miletić, Ilir Murseli, Oliver Musovik, Divna Penčić, Dubravka Sekulić, Petrit Selimi, Pulska grupa, Aneta Spaseska, Borislav Vukicević and more. The project is part of the first case study of the project **Individual Utopias**, supported by the Swiss Cultural Program (SCP) in the Western Balkans. In 2010, a special edition of the **Cities Log** has been made as part of the project **Auction, Novi Sad's Log of Spaces Between Personal Interests and Public Needs**, developed with New Media Centar_kuda.org.

65

66

CLIENTELISMUL: STRÂNSA INTEGRARE A CONDUCERII POLITICE CU PARTENERII DE AFACERI, ÎN TIMPUL UNOR SCHIMBURI INTENSE RECIPROCE.
CLIENTELISM: THE TIGHT INTEGRATION OF POLITICAL LEADERSHIP WITH BUSINESS PARTNERS AND THE CLOSE EXCHANGE OF FAVOURS BETWEEN EACH OTHER.

IES LA IVEALĂ ÎMPREJURĂRILE LEGATE DE RIDICAREA NOULUI CENTRU COMMERCIAL UȘCE ÎN NOUL BELGRAD. COMPLEXUL A FOST CONSTRUIT EXACT ÎN FAȚA FOSTULUI CK (COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST), ACUM UN TURN DE BIROURI PRIVAT (VANCOUVERSERBS.COM)
CIRCUMSTANCES AROUND THE RISE OF THE NEW UȘCE SHOPPING MALL IN NEW BELGRADE ARE HIGHLIGHTED. IT WAS CONSTRUCTED RIGHT IN FRONT OF THE FORMER CK (COMMUNIST PARTY CENTRAL COMMITTEE) BUILDING, NOW A PRIVATISED OFFICE TOWER. (VANCOUVERSERBS.COM)

REZULTATELE DISCUȚIILOR PUBLICE PRIVIND FELUL ÎN CARE 5 HECTARE DE TEREN AU FOST ACHIZIȚIONATE DE DEZVOLTATOR – FĂRĂ NICI UN CÂȘTIG PENTRU ORAȘ SAU STAT – DETERMINĂ PREȘEDINTELE SERBIEI SĂ LANSEZE O ANCHETĂ A CHESTIUNII (INSAJDER, B92)
THE RESULTING PUBLIC DISCUSSIONS ON HOW THE 5 HA OF LAND WERE ACQUIRED BY THE DEVELOPER – WITH NO GAIN FOR EITHER CITY AND STATE – PROVOKES THE PRESIDENT OF SERBIA TO LAUNCH A PROBE INTO THE MATTER. (INSAJDER, B92)

PRIVATIZAREA: O ZONĂ A MANIPULĂRILOR ÎN TRANZIȚIA DE LA PROPRIETATEA COLECTIVĂ LA CEA PRIVATĂ
PRIVATISATION – AN AREA FOR MANIPULATIONS IN THE TRANSITION FROM COLLECTIVELY OWNED TO PRIVATELY OWNED PROPERTY.

BELGRAD / TOAMNA, 2008
ARHITECTUL DANIEL LIEBESKIND PREGĂTEȘTE MASTERPLANUL PENTRU CONVERSIA PORTULUI BELGRADULUI. PRIVATIZAT ÎN CONDIȚII AMBIGUE, PORTUL ESTE PARTE A DISPUTEI DINTRE ORAȘ ȘI NOII PROPRIETARI (MAGNAȚI LOCALI). ÎN CONFRUNTAREA PENTRU CEI PESTE 220 HA DE TEREN, LIEBESKIND ESTE UN FOARTE IMPORTANT INSTRUMENT DE PR PENTRU DEZVOLTATORI (FORUM.KRSTARICA.COM)
BELGRADE / AUTUMN, 2008
ARCHITECT DANIEL LIEBESKIND PREPARES A MASTER PLAN FOR THE CONVERSION OF THE PORT OF BELGRADE. PRIVATISED UNDER AMBIGUOUS CONDITIONS, THE PORT IS PART OF A DISPUTE BETWEEN THE CITY AND THE NEW OWNERS (LOCAL TYCOONS). IN THIS BATTLE OVER 220 HA OF LAND, LIEBESKIND IS AN IMPORTANT PR TOOL FOR THE DEVELOPERS. (FORUM.KRSTARICA.COM)

PULA / 8 IULIE, 2008
DEPARTAMENTUL ISTRIEII HOTĂRĂȘTE CĂ FOSTA ZONĂ MILITARĂ MUZIL DIN PULA VA FUZIONA CU DEZVOLTAREA TURISTICĂ BRIJUNI RIVIERA BRIJUNI RIVIERA. DUPĂ APROPE 200 DE ANI DE FUNCȚIONARE CA ZONĂ MILITARĂ, TERENUL ESTE ACUM DESCHIS DEZVOLTĂRII UNUI TEREN DE GOLF DE 18 PLUS 9 GĂURI – ȘI VA FI PRIN URMARE INACCESIBIL MAJORITĂȚII LO-CALNICILOR. CA SUPRAFAȚA, MUZIL REPREZINTĂ CAM UN SFERT DIN ORAȘ, DAR NICI UN LOCUITOR CIVIL DIN PULA NU A FOST VREODATĂ ACOLO.
PULA / 8 JULY, 2008
THE COUNTY OF ISTRIA RULES THAT THE FORMER MILITARY AREA MUZIL IN PULA IS TO BE MERGED WITH THE BRIJUNI RIVIERA TOURIST DEVELOPMENT. AFTER ALMOST 200 YEARS OF BEING A MILITARY ZONE, THIS AREA IS NOW OPENED TO THE DEVELOPMENT OF A 18-PLUS-9 HOLE GOLF COURSE – AND WILL THUS STAY CLOSED TO MOST OF THE COUNTRY’S CITIZENS. IN SURFACE MUZIL COMPRISES ¼ OF THE CITY AND NO CIVIL INHABITANT OF PULA HAS EVER BEEN THERE.

PULA / 23 IANUARIE, 2009
INIȚIATIVA CIVICĂ PENTRU MUZIL ESTE FORMATĂ (PENTRU A SE OPUNE DEZVOLTĂRII TERENULUI EXCLUSIV DE GOLF) ȘI ARE LOC PRIMA SESIUNE PUBLICĂ. APARE ZIARUL OTVORENI MUZI. SE FACE O CERERE PENTRU ACCESUL PUBLIC PERMA-NENT ÎN ZONĂ.
PULA / 23 JANUARY, 2009
THE CIVIL INITIATIVE FOR MUZIL IS FORMED (TO OPPOSE THE DEVELOPMENT OF THE EXCLUSIVE GOLF COURSE) AND THE FIRST PUBLIC SESSION IS HELD. THE NEWSPAPER OTVORENI MUZIL (OPEN MUZIL) IS PUBLISHED. A DEMAND FOR PERMANENT PUBLIC ACCESS TO THE AREA IS MADE.

PULA / 8 MARTIE, 2009
CA REZULTAT AL PRESIUNII INIȚIATIVEI, MUNICIPALITATEA ȘI DEPARTAMENTUL ISTRIEII ORGANIZEAZĂ O PLIMBARE PENTRU LOCUITORII ORAȘULUI. 11 AUTOBUZE ADUC OAMENI ÎN ZONA MUZIL. INIȚIATIVA CIVICĂ DECLARĂ : „DESCHIDEREA ZONEI MUZIL A ÎNCEPUT ȘI NU MAI POATE FI OPRITĂ.” (CADRU DE FILM, CIVIL INITIATIVE FOR MUZIL)
PULA / 8 MARCH, 2009
AS A RESULT OF PRESSURE FROM THE INITIATIVE, THE MUNICIPALITY AND THE COUNTY OF ISTRIA ARRANGE A WALK-THROUGH FOR THE PEOPLE OF PULA. 11 BUSES BRING PEOPLE INTO THE MUZIL AREA. THE INITIATIVE STATES: “THE OPENING OF MUZIL HAS BEGUN, AND IT CANNOT BE STOPPED ANYMORE.” (VIDEO STILL, CIVIL INITIATIVE FOR MUZIL)

PULA / 16 AUGUST, 2009
ORGANIZATĂ DE PULSKĂ GRUPA, CONFERINȚA ORAȘUL POST-CAPITALIST ARE LOC PE FOSTUL TEREN MILITAR DE LA MUZIL, DUCÂND LA DECLARAREA ZONEI DREPT KOMUNAL – TEREN CARE NU APARTINE NICI STATULUI, NICI MEDIULUI PRIVAT.
PULA / 16 AUGUST, 2009
ORGANISED BY PULSKĂ GRUPA, THE CONFERENCE POST-CAPITALIST CITY TAKES PLACE ON THE FORMER MILITARY GROUNDS OF MUZIL, LEADING TO THE DECLARATION OF KOMUNAL – LAND THAT IS NEITHER STATE, NOR PRIVATELY-OWNED.

SECTORUL IMOBILIAR: ÎN MULTE ȚĂRI DIN REGIUNE, REPREZINTĂ UNUL DIN SECTOARELE PRINCIPALE ALE ECONOMIEI. UNII SPUN CĂ PÂNĂ RECENT 80% DIN ECONOMIA ALBANEZĂ ERA CONSTITUITĂ DE CONSTRUCȚIILE DE PE PIAȚA LIBERĂ.
REAL ESTATE: IN MANY COUNTRIES IN THE REGION, IT REPRESENTS ONE OF THE MAIN SECTORS OF THE ECONOMY. SOME SAY THAT UNTIL RECENTLY 80% OF THE ALBANIAN ECONOMY WAS COMPRISED OF THE MARKET-DRIVEN PRODUCTION OF BUILDINGS.

BELGRAD / OCTOMBRIE, 2008
DUPĂ O LUPTĂ DE TREI ANI PENTRU PREVENIREA TRANSFORMĂRII UNUI PARC LOCAL ÎNTR-UN TEREN DE CONSTRUCȚIE, CETĂȚENII DIN JURUL PETI PARK (PARCUL CINCI) AU REUȘIT SĂ BLOCHEZE DEZVOLTATORUL. NOUL PRIMAR ALES, DJILAS, ÎNTR-UNA DIN PRIMELE SALE APARIȚII PUBLICE, VIZITEAZĂ PARCUL CINCI ȘI PROMITE CĂ DEZVOLTAREA IMOBILIARĂ SE VA MUTA ÎN ALTĂ PARTE.
BELGRADE / OCTOBER, 2008
AFTER A THREE YEAR STRUGGLE TO PREVENT THE CONVERSION OF A LOCAL PARK INTO A CONSTRUCTION SITE, CITIZENS AROUND PETI PARK (FIFTH PARK) SUCCEEDED IN HOLDING BACK THE DEVELOPER. NEWLY ELECTED MAYOR DJILAS, IN ONE OF HIS FIRST PUBLIC APPEARANCES, VISITS FIFTH PARK AND PROMISES THAT THE DEVELOPMENT SITE WILL MOVE ELSEWHERE.

OFENSIVA ȘI APĂRAREA DEMAREAZĂ ÎN JURUL TERENULUI DE BASCHET – CU PREZENȚA POLIȚIEI. CETĂȚENII FAC FRONT COMUN ÎMPOTRIVA MAȘINĂRIILOR GRELE ȘI A PROCESULUI DE DEMOLARE, REUȘIND SĂ ORGANIZEZE O VEGHE DE 24 DE ORE. (PARCUL CINCI)

OFFENCE AND DEFENCE START AROUND THE BASKETBALL COURT – WITH POLICE PRESENCE. LOCAL CITIZENS PUT UP A STRONG FRONT AGAINST THE HEAVY MACHINERY AND DISRUPTED DEMOLITION PROCEEDINGS, EVEN ESTABLISHING A 24-HOUR WATCH. (PETI PARK)

PARCUL ESTE „SALVAT”. LOCUIITORII ÎNSĂ RĂMÂN – PÂNĂ ASTĂZI, ÎN 2011 – CU VICTORIA ASUPRA UNUI LOC COMPLET DISTRUS.

AFTER THE PARK IS “SAVED”, INHABITANTS ARE STILL LEFT – UNTIL 2011 – WITH THE VICTORY OVER A TOTALLY DEMOLISHED SITE.

BELGRAD / APRILIE, 2009

CU TREI LUNI ÎNAINTEA DESCHIDERII UNIVERSIADEI, DAR FĂRĂ O AVERTIZARE CORESPUNZĂTOARE, ORAȘUL DEMOLEAZĂ CU BULDOZERUL 20 DIN LOCUINȚELE ROMILOR DE LĂNGĂ SATUL SPORTIV BELLEVILLE – O ZONĂ REZIDENȚIALĂ PLĂNUITĂ PENTRU A FI VÂNDUTĂ DUPĂ EVENIMENT. PRESIUNEA PUBLICĂ OPREȘTE ȘTERGEREA TOTALĂ A AȘEZĂRII.

BELGRADE / APRIL, 2009

THREE MONTHS BEFORE THE OPENING OF THE UNIVERSIADE, AND WITHOUT PROPER WARNING, THE CITY BULLDOZES 40 HOUSES OF THE ROMA SETTLEMENT RIGHT NEXT TO THE BELLEVILLE ATHLETIC VILLAGE – A PRIVATE RESIDENTIAL AREA PLANNED FOR FUTURE SALE. PUBLIC PRESSURE HALTS THE TOTAL ERASURE OF THE SETTLEMENT.

BELGRAD / IUNIE, 2009

RESTURILE AȘEZĂRII SUNT ÎNGRĂDITE ȘI SE TAIE CURENTUL ELECTRIC. VOLUNTARI AI UNIVERSIADEI SUNT INSTRUIȚI SĂ SPUNĂ CĂ ESTE UN AMPLASAMENT PENTRU O FILMARE (VLADAN JEREMIC ȘI RENA RĂDLE) DE REMARCAT: ÎN 2009, SERBIA DEȚINE PREȘEDINȚIA DECENIULUI ROMA, AVÂND LOCUINȚELE DREPT UNA DIN PRIORITĂȚILE TEMATICE ALE EVENIMENTULUI.

BELGRADE / JUNE, 2009

REMAINS OF THE SETTLEMENT ARE FENCED AND THE ELECTRICITY IS CUT. UNIVERSIADE VOLUNTEERS ARE INSTRUCTED TO SAY THAT THIS IS A FILM SET. (VLADAN JEREMIC AND RENA RĂDLE) NOTEWORTHY: DURING 2009 SERBIA HOLDS THE PRESIDENCY OF THE ROMA DECADE, WITH HOUSING AS ONE OF THE EVENT’S PRIORITY ISSUES.

BELGRAD / 1 – 14 IULIE, 2009

ARE LOC A 25-A UNIVERSIADĂ. PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL ANULUI 2010, MAJORITATEA APARTAMENTELOR DIN SATUL SPORTIV – CONSTRUITE PENTRU PIAȚA PRIVATĂ LA UN PREȚ DE 1800 €/MP) – NU SUNT ÎNCĂ VÂNDUTE. (NOVIBEOGRAD.RS)

BELGRADE / 1 – 14 JULY, 2009

THE 25TH UNIVERSIADE TAKES PLACE. BY THE BEGINNING OF 2010 THE MAJORITY OF THE APARTMENTS IN THE ATHLETIC VILLAGE – BUILT FOR THE PRIVATE MARKET (PRICE 1800 €/M2) – ARE NOT YET SOLD. (NOVIBEOGRAD.RS)

LEGISLAȚIE ȘI LEGALIZARE: GÂNDITE CA INSTRUMENTE DE ORDONARE, ÎN REALITATE ELE DEVIN MIJLOACE DE A DEREGLAȚI ORAȘUL ȘI SOCIETATEA.

LEGISLATION AND LEGALISATION: INTENDED TO BE REGULATORY TOOLS, IN REALITY THEY BECOME MEANS TO DEREGULATE CITY AND SOCIETY.

ZAGREB / 18 DECEMBRIE, 2008

ÎNTR-O PROCEDURĂ DE URGENȚĂ, SE ADOPTĂ O LEGE ASUPRA TERENURILOR DE GOLF, DECLARÂND GOLFUL DREPT SERVICIU DE IMPORTANȚĂ NAȚIONALĂ. O PARTE A TERENULUI DE GOLF POATE FI FOLOSITĂ PENTRU DEZVOLTARE IMOBILIARĂ ȘI DEVINE POSIBILĂ EXPROPIEREA A PÂNĂ LA 20% DIN VIITOARE ZONĂ NECESARĂ. ACEASTA CONTRAVINE LEGII PROPRIETĂȚII PRIVATE. (COURSESOLF.ORG)

ZAGREB / 18 DECEMBER, 2008

IN AN EMERGENCY PROCEDURE, A LAW ON GOLF COURSES IS PASSED, DECLARING GOLF A SERVICE OF NATIONAL IMPORTANCE. PART OF THE FUTURE GOLF COURSE CAN BE USED FOR REAL ESTATE DEVELOPMENT AND IT BECOMES POSSIBLE TO EXPROPRIATE UP TO 20% OF THE FUTURE AREA NEEDED. THIS VIOLATES THE LAW ON PRIVATE PROPERTY. (COURSESOLF.ORG)

BELGRAD / APRILIE, 2009

MINISTERUL MEDIULUI ȘI DEZVOLTĂRII REGIONALE DECLARĂ CĂ, DUPĂ INTRODUCEREA LEGII CONSTRUCȚIEI ȘI PLANIFICĂRII DIN 2003, LEGISLAȚIA EȘUATĂ A DUS LA 50.000 DE NOI CLĂDIRI ILEGALE ÎN BELGRAD. PREZENȚA CREDITELOR DE CONSTRUCȚIE DIN ACEA PERIOADĂ A SERVIT DOAR PENTRU A FACE INVESTIȚIILE ILEGALE/ EXTRA-LEGALE ȘI MAI SOLIDE.

BELGRADE / APRIL, 2009

THE MINISTER FOR ENVIRONMENT AND SPATIAL PLANNING STATES THAT AFTER THE INTRODUCTION OF THE 2003 CONSTRUCTION AND PLANNING LAW, UNSUCCESSFUL LEGISLATION RESULTED IN 50 000 NEW ILLEGAL BUILDINGS IN BELGRADE. THE PRESENCE OF CONSTRUCTION CREDITS SINCE THAT TIME HAS ONLY SERVED TO MAKE ILLEGAL / EXTRA-LEGAL INVESTMENTS THAT MUCH MORE SOLID.

PRISTINA / 2009

ESTE FOARTE DIFICILĂ OBTINEREA AUTORIZAȚIILOR DE CONSTRUCȚIE ÎN PRISTINA. ÎN 2008 DOAR 60 DE AUTORIZAȚII AU FOST EMISE. ACEASTĂ SITUAȚIE ABERANTĂ FAVORIZEAZĂ ÎN MOD EVIDENT CONSTRUCȚIA ILEGALĂ. (STEALTH.UNLIMITED)

PRISTINA / 2009

IT IS VERY DIFFICULT TO OBTAIN BUILDING PERMITS IN PRISTINA. IN 2008 ONLY SOME 60 PERMITS WERE GRANTED. ACTUALLY, THIS CONDITION ONLY BOOSTS ILLEGAL CONSTRUCTION. (STEALTH.UNLIMITED)

PRISTINA / AUGUST 2009

ORGANIZAȚIA NEGUVERNAMENTALĂ ARCHIS INTERVENȚION PRISTINA FINALIZEAZĂ MANUALUL DE LEGALIZARE AL CLĂDIRILOR REALIZATE FĂRĂ AUTORIZAȚII DE CONSTRUCȚIE.

PRISTINA / AUGUST 2009

NGO ARCHIS INTERVENTION PRISTINA COMPLETES THE MANUAL ON THE LEGALISATION OF STRUCTURES BUILT WITHOUT CONSTRUCTION PERMITS.

BELGRAD / 27 AUGUST, 2009

MINISTERUL PROTECȚIEI MEDIULUI ȘI DEZVOLTĂRII REGIONALE ÎNCURAJEAZĂ FINALIZAREA TUTUROR CLĂDIRILOR CONSTRUITE ILEGAL DIN SERBIA ÎNAINTEA ADOPTĂRII LEGII PLANIFICĂRII ȘI CONSTRUCȚIILOR DE CĂTRE PARLAMENT. ODATĂ LEGEA ADOPTATĂ, VA FI MAI DIFICILĂ LEGALIZAREA, DAR MULT MAI RAPIDĂ OBTINEREA AUTORIZAȚIILOR DE CONSTRUCȚIE. (STEALTH.UNLIMITED)

BELGRADE / 27 AUGUST, 2009

THE MINISTER FOR PROTECTION OF THE ENVIRONMENT AND SPATIAL PLANNING ENCOURAGES ALL ILLEGALLY BUILT BUILDINGS IN SERBIA TO BE FINISHED BEFORE THE NEW LAW ON PLANNING AND CONSTRUCTION IS PASSED BY PARLIAMENT. ONCE THE LAW IS PASSED IT WILL BE FAR MORE DIFFICULT TO LEGALISE, BUT MUCH FASTER TO GET BUILDING PERMITS. (STEALTH.UNLIMITED)

CONSTRUIREA IDENTITĂȚII. ÎN SOCIETĂȚILE „DE TRANZIȚIE”, INVESTIȚIILE (PUBLICE) JOACĂ ROLUL DE INSTRUMENTE ÎN CONTURAREA IDENTITĂȚII – DE LA ANTIC LA EPOCA EUROPEANĂ.

BUILDING IDENTITY. IN “TRANSITIONAL” SOCIETIES, (PUBLIC) INVESTMENTS PLAY A ROLE AS TOOLS IN IDENTITY SHAPING – FROM THE ANTIQUE TO THE EUROPEAN AGE.

PODGORICA / 19 DECEMBRIE, 2008

PODUL MOSCOVA SE DESCHIDE ÎN PODGORICA DE ZIUA ELIBERĂRII. PODUL PIETONAL ESTE UN DAR AL MOSCOVEI ÎN PROPORȚIE DE 60%, ÎN TIMP CE 40% AU FOST FINAȚATE DE ORAȘ. POZIȚIA PODULUI SE AFLĂ ÎN AFARA FLUXURILOR DE CIRCULAȚIE DIN ORAȘUL, DAR SERVEȘTE AMBIȚIILE INVESTITORULUI – O ASOCIERE NOUĂ, MAI STRÂNSĂ CU RUSIA. (STEALTH.UNLIMITED)

PODGORICA / 19 DECEMBER, 2008

THE MOSCOW BRIDGE OPENS ON THE LIBERATION DAY IN PODGORICA. THE PEDESTRIAN BRIDGE IS PARTLY A GIFT IN FROM MOSCOW (60%) WHILE 40% IS PAID BY THE CITY. THE POSITION OF THE BRIDGE STANDS OUTSIDE THE FLOW OF PEOPLE IN THE CITY; BUT IT DOES SERVE THE INVESTOR'S AMBITION – A NEW, CLOSER ASSOCIATION WITH RUSSIA. STEALTH.UNLIMITED

SKOPJE / 2008

ÎNCEPE CONSTRUCȚIA MUZEULUI LUPTEI MACEDONENE ȘI MUZEULUI VICTIMELOR COMUNISMULUI, ÎNȚIATĂ ȘI FINANȚATĂ DE MINISTERUL CULTURII. ÎN CADRUL CONCURSULUI DE ARHITECTURĂ, CÎȘTIGĂ SINGURUL PROIECT DE FACTURĂ NEOCLASICĂ. DUPĂ ULTIMELE ALEGERI NAȚIONALE, STIL PSEUDO-„ANTIC” E CEL PREFERAT PENTRU A SUSȚINE NOUA ISTORIE A MACEDONIEI.

SKOPJE / 2008

CONSTRUCTION BEGINS ON THE MUSEUM OF THE MACEDONIAN STRUGGLE AND MUSEUM FOR THE VICTIMS OF COMMUNISM INITIATED AND FINANCED BY THE MINISTRY OF CULTURE. IN THE ARCHITECTURAL COMPETITION, THE ONLY NEO-CLASSICAL ENTRY WINS. SINCE THE LAST NATIONAL ELECTIONS, A QUASI “ANTIQUÉ”-STYLE FUTURE IS FAVOURED IN ORDER TO ENFORCE MACEDONIA'S NEWLY EMERGING HISTORY.

SKOPJE / 30 IANUARIE, 2009

CASA MAICI TEREZA SE DESCHIDE ÎN ZONA PIETONALĂ DIN SKOPJE. CLĂDIREA ECLECTICĂ, PLASATĂ ÎN MIJLOCUL CENTRULUI MODERNIST, PROVOACĂ REACȚII INTENSE. (SKYSCRAPERCITY.COM)

SKOPJE / 30 JANUARY, 2009

MOTHER THERESA HOUSE OPENS IN SKOPJE'S PEDESTRIAN ZONE. THE ECLECTIC BUILDING, PLACED IN THE MIDST OF THE MODERNIST CITY CENTRE PROVOKES INTENSE REACTIONS. (SKYSCRAPERCITY.COM)

SKOPJE / 28 MARTIE, 2009

PRIMA ARHI-BRIGADĂ – CÂTEVA SUTE DE STUDENȚI LA ARHITECTURĂ ȘI CETĂȚENI NEMULȚUMIȚI DE CONSTRUIREA BISERICII ORTODOXE ÎN PIAȚA PRINCIPALĂ A ORAȘULUI – O „SFIDEAZĂ A ORICĂREI LOGICI URBANISTICE” – ORGANIZEAZĂ PRIMA REVOLTĂ ARHITECTURALĂ. MOBILIZAȚIE DE APELUL UNUI POPULAR SPECTACOL TV, O BANDĂ DE „CREDINCIOȘI” ÎI ATACĂ. (PRVA ARHI BRIGADA AND MACEDONIAN TV DNEVNIK SNAPSHOT)

SKOPJE / 28 MARCH, 2009

THE FIRST ARCHI BRIGADE – A FEW HUNDRED STUDENTS OF ARCHITECTURE AND CITIZENS UNSATISFIED WITH THE ORTHODOX CHURCH TO BE BUILT ON THE MAIN SQUARE – WHICH “DEFIES ANY LOGIC OF URBAN PLANNING” – ORGANISE THE FIRST ARCHITECTURAL UPRISING. MOBILISED BY A CALL FROM A POPULAR TV SHOW, A MOB OF “BELIEVERS” ATTACKS THEM. (PRVA ARHI BRIGADA AND MACEDONIAN TV DNEVNIK SNAPSHOT)

SKOPJE / 7 MAI, 2009

SUBIECTUL DEZBATERII ASUPRA VIITORULUI PIEȚII MACEDONIEI SE MUTĂ DE LA PLĂNUITA BISERICĂ ORTODOXĂ LA STATUA LUI ALEXANDRU CEL MARE (22 M ÎNĂLȚIME ȘI UN COST DE 4.5 MILIOANE EURO). (WEEKLY FOKUS)

SKOPJE / 7 MAY, 2009

THE FOCUS OF THE DEBATE ON THE FUTURE OF MACEDONIA SQUARE SHIFTS FROM THE PLANNED ORTHODOX CHURCH TO THE STATUE OF ALEXANDER THE GREAT (22 M TALL, AT A COST OF €4.5 MILLION). (WEEKLY FOKUS)

INFRASTRUCTURA: UNUL DIN PUȚINELE DOMENII ÎN CARE SE FACE O INVESTIȚIE PUBLICĂ SERIOASĂ, DAR ȘI O ZONĂ CARE SE PRETEAZĂ LA RE-DIRECȚIONAREA UNOR SUME MASIVE.

INFRASTRUCTURE: ONE OF THE FEW DOMAINS IN WHICH SERIOUS PUBLIC INVESTMENT IS MADE, BUT ALSO AN AREA THAT EASILY LENDS ITSELF TO THE RE-ROUTING OF LARGE AMOUNTS OF MONEY.

BELGRAD / MAI, 2009

ÎNCEP NEGOCIERILE ÎNTRE GUVERNELE SÂRB ȘI CEL CHINEZ ASUPRA NOULUI POD PESTE DUNĂRE ÎNTRE ZEMUN ȘI BORČA. GUVERNUL CHINEZ ÎL VA FINANȚA PRINTR-UN ÎMPRUMUT DE LA BANCA DE EXPORT. SE CERE CA FIRMELE CHINEZE SĂ COORDONEZE CONSTRUCȚIA, DEȘI COMPANIILE SÂRBE AU SUFICIENTĂ EXPERTIZĂ. PODUL DESCHIDE POTENȚIALUL UNUI NOU CARTIER AL ORAȘULUI – AL TREILEA BELGRAD – DE A FI DEZVOLTAT PE ACTUALUL TEREN AGRICOL.

BELGRADE / MAY, 2009

NEGOTIATIONS BEGIN BETWEEN THE SERBIAN AND CHINESE GOVERNMENTS ON A NEW BRIDGE OVER THE DANUBE BETWEEN ZEMUN AND BORČA. THE CHINESE GOVERNMENT WILL FINANCE IT THROUGH A LOAN FROM THEIR EXPORT BANK. IT REQUIRES THAT CHINESE COMPANIES MUST BE COMMISSIONED FOR CONSTRUCTION, EVEN THOUGH SERBIAN COMPANIES HAVE ENOUGH EXPERTISE. THE BRIDGE OPENS UP THE POTENTIAL FOR A NEW CITY DISTRICT – A THIRD BELGRADE – TO BE DEVELOPED ON CURRENT AGRICULTURAL LAND.

KOSOVO-DURRËS / 25 IUNIE, 2009

DOAR CU CÂTEVA ZILE ÎNAINTE CA CETĂȚENII SĂ MEARGĂ LA URNE, PRIM MINISTRUL SALI BERHISHA SE ÎNDEPREȚĂ CĂTRE ALEGERILE DE DUMINICĂ ANUNȚÂND O NOUĂ SECȚIUNE FINALIZATĂ A AUTOSTRĂZII CARE LEAGĂ DURRES DE KOSOVO, CUNOSCUTĂ CA AUTOSTRADA PATRIOTICĂ. CRITICII PUN, TOTUȘI, ÎNTREBĂRI DESPRE TERMENE ȘI FINANȚARE.

KOSOVO-DURRËS / 25 JUNE, 2009

JUST DAYS BEFORE CITIZENS GO TO THE POLLS, THE ALBANIAN PRIME MINISTER SALI BERISHA HEADS INTO SUNDAY'S ELECTION WITH ANOTHER MILESTONE TO HIS GOVERNMENT'S CREDIT – A NEWLY COMPLETED SECTION OF THE HIGHWAY LINKING DURRES WITH KOSOVO, DUBBED THE PATRIOTIC HIGHWAY. CRITICS HOWEVER, RAISE QUESTIONS ABOUT THE TIMING AND FINANCING.

ROLUL PROFESIEI: ARHITEȚII ȘI URBANIȘTII SUNT ACTORI IMPORTANȚI DAR RELATIV LIPSII DE PUTERE ÎN ECONOMIA DURĂ A DEZVOLTĂRII IMOBILIARE. SĂ FIE OARE GRUPURILE INSTITUȚIONALE DE LA MARGINEA PROFESIEI CONȘTIINȚĂ RĂMASĂ A ACESTEIA?

THE ROLE OF PROFESSION: ARCHITECTS AND URBAN PLANNERS ARE AN IMPORTANT BUT RELATIVELY POWERLESS ACTOR IN THE HARSH ECONOMY OF REAL-ESTATE DEVELOPMENT. ARE NON-INSTITUTIONAL GROUPS AT THE MARGINS OF PROFESSION ITS REMAINING CONSCIOUSNESS?

ZAGREB / 3 OCTOMBRIE, 2008

ÎN DEFUNCTUL CINEMA MOSOR, PLATFORMA 9.81 - INSTITUTUL PENTRU CERCETĂRI ÎN ARHITECTURĂ ÎNȚIAZĂ UN CENTRU SOCIAL TEMPORAR PENTRU EVENIMENTELE CULTURALE ȘI ALE COMUNITĂȚII DIN ACEASTĂ ZONĂ A ZAGREBULUI. (OPERACIJA-GRAD.ORG)

ZAGREB / 3 OCTOBER, 2008

IN THE DEFUNCT MOSOR CINEMA, PLATFORMA 9.81 - INSTITUTE FOR RESEARCH IN ARCHITECTURE INITIATES A TEMPORARY SOCIAL CENTRE FOR CULTURAL AND COMMUNITY EVENTS IN THIS AREA OF ZAGREB. (OPERACIJA-GRAD.ORG)

PRISTINA / 2009

LEGEA NU REGLEMENTEAZĂ PROFESIUNEA ARHITECTULUI. ÎNCĂ DE LA ÎNCEPUTUL ANILOR 90, NU EXISTĂ O ACREDITARE INDIVIDUALĂ PENTRU ARHITECTI, DAR FIRME (CUM AR FI SUPERMARKETURILE) POT FI ACREDITATE CA BIROURI DE ARHITECTURĂ. ÎN ACELAȘI TIMP, PATRU MINISTERE DIFERITE AU PROPRILE DEPARTAMENTE DE CONSTRUCȚIE. (STEALTH.UNLIMITED)

PRISTINA / 2009

THE LAW DOES NOT REGULATE THE ARCHITECTURE PROFESSIONAL. SINCE THE EARLY 90S NO INDIVIDUAL LICENSING FOR ARCHITECTS EXISTS, BUT FIRMS (LIKE SUPERMARKETS) CAN BE LICENSED AS ARCHITECTURE FIRMS. AT THE SAME TIME FOUR DIFFERENT MINISTRIES HAVE THEIR OWN CONSTRUCTION DEPARTMENTS. (STEALTH.UNLIMITED)

TIRANA / 22 IULIE, 2009

DUPĂ TREI ANI ACADEMICI, UNIVERSITATEA POLIS - ȘCOALA INTERNAȚIONALĂ DE ARHITECTURĂ ȘI URBANISM PRIMEȘTE DEPLINA ACREDITARE UNIVERSITARĂ.

TIRANA / 22 JULY, 2009

AFTER THREE ACADEMIC YEARS, THE POLIS UNIVERSITY - INTERNATIONAL SCHOOL OF ARCHITECTURE AND URBAN DEVELOPMENT IN TIRANA RECEIVES FULL UNIVERSITY ACCREDITATION.

TIRANA / 1997

ACEASTĂ UNIVERSITATE A FOST ÎNȚIATĂ DE CO-PLAN, FONDAT ÎN 1995. CO-PLAN ESTE O ORGANIZAȚIE NON-PROFIT PENTRU DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII CIVILE, CARE ÎNTĂREȘTE PARTICIPAREA COMUNITARĂ LA DEZVOLTAREA URBANĂ. PRIMELE LOR PROIECTE S-AU CONCENTRAT PE DESCHIDEREA DRUMURILOR ȘI CONSTRUIREA INFRASTRUCTURII DE BAZĂ ÎN CARTIERELE DEZVOLTATE SPONTAN ÎN TIRANA. CU 20 DE ANGAJAȚI PERMANENȚI, ȘI RĂMÂNÂND ÎN CONTINUARE UN ONG, CO-PLAN LUCREAZĂ ÎN PREZENT STRĂNS CU INSTITUȚIILE GUVERNAMENTALE LOCALE ȘI CENTRALE, DAR ȘI CU GRUPURI ALE SOCIETĂȚII CIVILE, CU UN PUTERNIC ACCENT PE INFLUENȚAREA ADOPTĂRII POLITICILOR.

TIRANA / 1997

THIS UNIVERSITY HAS BEEN INITIATED BY CO-PLAN, FOUNDED IN 1995. CO-PLAN IS A NON-PROFIT ORGANISATION DEVELOPING CIVIL SOCIETY AND EMPOWERING COMMUNITY PARTICIPATION IN URBAN DEVELOPMENT. THEIR FIRST PROJECTS FOCUSED ON OPENING ROADS AND ENABLING BASIC INFRASTRUCTURE IN THE INFORMALLY BUILT NEIGHBOURHOODS OF TIRANA. WITH 20 FULL-TIME EMPLOYEES, AND STILL AN NGO, CO-PLAN WORKS TODAY CLOSELY WITH LOCAL AND CENTRAL GOVERNMENT INSTITUTIONS AS WELL AS CIVIL SOCIETY GROUPS, WITH A STRONG FOCUS ON INFLUENCING POLICY MAKING.

ROLUL CETĂȚENILOR: ÎNCET, DAR SIGUR, APARE O FORȚĂ CONTRARĂ, CE SE OCUPĂ DEȘI CAZURILE SPECIALE DE DOMINARE A SPAȚIILOR URBANE DE CĂTRE ANUMITE GRUPURI PRIVILEGIATE.

THE ROLE OF CITIZENS: SLOWLY, BUT SURELY A COUNTER FORCE EMERGES TACKLING PARTICULAR CASES OF DOMINATION OVER URBAN SPACES BY CERTAIN PRIVILEGED GROUPS.

ZAGREB / 12 AUGUST, 2009

ÎNCEPE DEMOLAREA CLĂDIRILOR DIN PIAȚA CVIJETNI TRG DIN CENTRUL ORAȘULUI, ÎN CIUDA CELOR APROAPE TREI ANI DE LUPȚĂ A SOCIETĂȚII CIVILE ȘI ACȚIUNI PUBLICE MENITE SĂ ARATE CORUPȚIA ȘI ILEGALITĂȚILE. SINGURUL REZULTAT POZITIV: ASPECTELE URBANE AU DEVENIT ACUM O PROBLEMĂ PUBLICĂ (PRAVO NA GRAD)

ZAGREB / 12 AUGUST, 2009

DEMOLITION OF BUILDINGS ON CVIJETNI TRG SQUARE IN THE CITY CENTER BEGINS, DESPITE ALMOST THREE YEARS OF STRUGGLE BY THE CIVIL COMMUNITY AND PUBLIC ACTIONS INTENDED TO REVEAL CORRUPTION AND IRREGULARITIES. THE ONLY POSITIVE OUTCOME: URBAN ISSUES NOW HAVE BECOME A PUBLIC MATTER. (PRAVO NA GRAD)

ZAGREB / 04 IULIE, 2007

54.000 DE PETIȚII SUNT PREZENTATE ÎNCADRUL ACȚIUNII PIAȚA APĂRATĂ DE SEMNĂTURI. (PRAVO NA GRAD)

ZAGREB / 04 JULY, 2007

IN THE DEFENDING SQUARE WITH SIGNATURES ACTION 54 000 SIGNED PETITION CARDS ARE PRESENTED. (PRAVO NA GRAD)

ZAGREB / 18 IANUARIE, 2008

ACȚIUNEA STRADA VARŠAVSKA MARCHEAZĂ SPAȚIUL DIN CADRUL STRĂZII PIETONALE PRINCIPALE CARE VA FI FOLOSIT PENTRU RAMPA DE INTRARE ÎN PARCARE.

ZAGREB / 18 JANUARY, 2008

THE ACTION VARŠAVSKA STREET MARKS THE SPACE IN THE MAIN PEDESTRIAN STREET THAT WILL BE USED FOR THE PARKING GARAGE ENTRANCE RAMP.

ZAGREB / 26 IANUARIE, 2008

ACȚIUNEA ODUSTANITE (RENUNȚĂ) - UN APEL PUBLIC CĂTRE DEZVOLTATOR SĂ RENUNȚE LA PROIECT.

ZAGREB / 26 JANUARY, 2008

ACTION ODUSTANITE (GIVE UP) - A PUBLIC CALL TO THE DEVELOPER TO QUIT THE PROJECT.

ZAGREB / 29 APRILIE, 2009

DREPTUL LA ORAȘ ȘI ACȚIUNEA VERDE ORGANIZEAZĂ MASA ROTUNDĂ CE FEL DE ORAȘ NE DORIM? ȘI PREZINTĂ PUBLICAȚIA ZAGREBUL PE CARE ÎL VREM, ÎMPREUNĂ CU CONSILIUL URBANISTIC AL ACȚIUNII VERZI, DREPT CONTRIBUȚIE LA STRATEGIA DE DEZVOLTARE PENTRU VIITORUL ZAGREB.

ZAGREB / 29 APRIL, 2009

RIGHT TO THE CITY AND GREEN ACTION ORGANISE THE ROUND TABLE WHAT KIND OF CITY DO WE WANT? AND PRESENT THE PUBLICATION ZAGREB AS WE WISH IT, PUT TOGETHER BY THE URBANISTIC COUNCIL OF GREEN ACTION AS A CONTRIBUTION TOWARD THE DEVELOPMENT STRATEGY FOR THE FUTURE ZAGREB.

ACEST DOCUMENT, ÎN CARE NUMAI O PERSPECTIVĂ LIMITATĂ A ASPECTELOR URBANISTICE E MENȚIONATĂ, FACE LEGITIMĂ ÎNTREBAREA CUI APARTINE ORAȘUL? O ÎNTREBARE CE DEVINE DIN CE ÎN CE MAI RELEVANTĂ, ATUNCI CÂND TERENUL DIN ACEAST TEREN INTENS ȘI DISPUTAT PE CARE ÎL NUMIM ORAȘUL ESTE CANTURAT ȘI ÎMPĂRȚIT ÎNTRE DIVERSE FORȚE DE PIAȚĂ, INTERESE PRIVATE, FORȚE LOCALE DE PARTEA GUVERNULUI ȘI FORȚELE OPOZIȚIEI. (ALEKSANDAR BEDE)

THIS DOCUMENT, WHERE ONLY A VERY LIMITED OVERVIEW OF THE URBAN ISSUES IN THE CITIES IS MENTIONED, MAKES IT OBVIOUS THAT THE QUESTION TO WHOM BELONGS THE CITY? BECOMES MORE AND MORE RELEVANT, WHEN THE GROUND IN THIS INTENSE AND HIGHLY CONFLICTED FIELD WE CALL THE CITY IS DRAWN UP AND DIVIDED BETWEEN VARIOUS MARKET FORCES, PRIVATE INTERESTS, SIDING LOCAL GOVERNMENTS AND OPPOSITION FORCES. (ALEKSANDAR BEDE)

Hindemith.

Un film sau mai mult de-atât

Film al absurdului despre cele mai lăudate bunuri ale societății noastre – o casă nouă, dar plasată alături de vechile blocuri de apartamente, o curte îngrădită cu grătarul sfârâind pe gazon și suc obligatoriu cu multivitaminele pentru micul dejun.

70

TEXT:
Todor Atanasov

#1

Hindemith.

A movie or more

Film of the absurd, about the most prized possessions in our society – a new house, yet situated next to old LPS blocks of flats, a fenced-off yard with sizzling barbecue on the lawn and the must-have vitamine-full juice for breakfast.

RO **H**indemith este un film bulgăresc, scris și regizat de Andrei Slabakov. Intriga arată două familii care se mută în noile lor case, aflate una lângă cealaltă și în vecinătatea apropiată a unui complex de blocuri socialiste. În acest film, Slabakov disecă societatea perioadei de tranziție care s-a eliberat de regulile comuniste și caută intens Visul American privit din perspectivă proprie. O societate absorbită de consumerism, care ascultă mai ales de legile economiei de piață și ale marketingului – noua Biblie, ca și de legile autorealizării prin obținerea proprietăților.

Film al iraționalității alegerilor noastre de a trăi și despre visele oamenilor tânjind cu putere după cămin, familie și normalitate, astfel încât orice alternativă la viețile lor de până acum pare minunată. O adevărată „ce lume minunată” deși realitatea se dovedește diferită. O societate a contrastelor, descrisă în film printr-o miriadă de simboluri materiale. Unul din acestea – ostentativa limuzină albă și carosabilul deteriorat pe care se merge arată clar că, în ciuda statutului financiar, toată lumea trăiește în „coșul de gunoi comun” și că pretențiile la un statut social nerealist sunt ceea ce vrei, nu ceea ce ai. Combinația socială este descrisă nu doar de membrii celor două familii înstărite, dar și de rolurile secundare – intrări ciclice ale acestor personaje ciudate care au propriile lor probleme specifice. Toți sunt foști angajați ai bălciului care se afla odată în apropiere. Ei simbolizează o anumită mostră a societății – infractorul, deklasatul, funcționarul, prostituata. De fapt, fiecare ne spune adevăruri, dar părem incapabili să le auzim, preocupați să fim normali și căutându-ne visele și ambițiile inspirate de exterior. Bălciul însuși este o metaforă a spectacolului de circ care a trecut – regimul comunist.

Din toate replicile lor, probabil cea mai impresionantă este cea a bătrânului care se prezintă drept „pustnic”: „nu vreau să iau parte la cursa de șoareci! Sunt un om, nu un hamster alergând pe roată! Vreau să-mi trăiesc viața de la un capăt la altul. De la punctul A la punctul B.”

De la începutul filmului, regizorul ne oferă două puncte de vedere – cel al unui agent imobiliar care vrea să vândă produse de construcție și cel al unui viitor proprietar care crede că obține materializarea visurilor sale. Vedem astfel cum una și aceeași realitate obiectivă poate apărea complet diferit, în funcție de cât de pregătit e observatorul să o perceapă. Vedem cum cetățeanul mediu al perioadei de tranziție își imaginează „mediul arhitectural”. Casa este definită, întâi de toate, de mobila din interior. Enumerarea detaliată a mobilierului arată cât de deformată este ideea oamenilor despre arhitectură. Oamenii nu realizează că atunci când cumpără

EN **H**indemith is a Bulgarian movie, written and directed by Andray Slabakov. The plotline shows two families which move to their new houses, located next to each other and in close proximity to a complex of LPS buildings. In this movie, Slabakov dissects the society of the Transition period, when it has physically shaken off the Communist Rule and is on hot pursuit of the American Dream as seen from its perspective. A society, taken over by consumerism, which obeys, above all, the laws of market economy and marketing – the new Bible, as well the laws as self-realization through obtaining possessions.

This is a movie about the irrationality of our choices of living and about the dreams of people yearning so strongly for home, family and normality, that any alternative to their lives so far seems wonderful. A true “what a wonderful world”, though reality turns out to be different. A society of contrasts, depicted in the movie through a myriad of material symbols. One of them – the ostentatious white limousine and the muddy potholed road it drives over clearly shows that despite financial status, everyone is living in “the common dustbin” and that pretensions to an unreal social status are what you want, not what you have. The social mix is depicted not only through the members of the two relatively affluent families but by the supporting characters as well – the cyclical entrances of these strange characters that have their own specific problems. All of them are former employees of the funfair which once existed nearby. They symbolize a certain sample of the society – the mobster, the underclass, the clerks, the prostitute. In fact, every one of them tells us truths but we seem to be unable to hear them, pre-occupied with being normal and pursuing

dreams and ambitions instilled from the outside. The funfair itself is a metaphor of a circus show which has passed away – the Communist regime.

Of all their lines, perhaps the most impressive is the one of the old man who introduces himself as a “hermit”: “I don’t want to be part of the rat race! I am a human being, not a hamster going around in a wheel! I want to live my life through, from beginning to end. From point A to point B.”

From the onset of the movie, the director provides us with two viewpoints – the one of the real estate agent who wants to sell the ready construction product and the one of the future owners who think they are obtaining the materialization of their dreams. Thus we see how one and the same objective reality may seem completely different depending on how prepared the observer is to perceive it. We see how the average person of the Transition period imagines the “architectural environment”.

RO o casă nu dețin pereții, podelele și scările, ci mai degrabă spațiile de locuit. Imaginea cumpăratului mediu e construită pe alte trăsături, după cum demonstrează replicile vânzătorului: „Masa Vanity – stil pseudo-imperial!”, „Scaun – antic!” Aceste replici captează perfect gustul de masă al societății – postmoderne.

Nonsensul urbanistic al plasării celor două clădiri e indicat în câteva scene din film, mai ales când cele două familii se află deja în mijlocul conflictului și sunt prezentate într-un decor aproape suprarealist – două cupluri, aruncând bucăți mari de carne unul spre celălalt în fața caselor lor „diferite”, una bleu și una roz, pe fundalul clădirilor vechi datând din timpurile realismului socialist.

Actorii principali din film sunt Ernestina Shinova și Deyan Donkov. Ambii joacă roluri duble. Soții sunt funcționari, nevestele sunt casnice. Pe toată durata filmului, acțiunea e prezentată în paralel și continuu. Dialogurile dintre cele două familii se suprapun și urmează aceeași intrigă. Personajele își părăsesc propriul traseu pentru a nu avea o viață identică. Cu cât încearcă să fie mai diferiți totuși, cu atât sunt mai asemănători. Ceea ce arată cât de comun este stereotipul uman de a fi diferit și cum aceasta devine o sursă a conflictului dintre protagoniști.

Personajele devin clone ale globalizării care le împinge spre „matricea” vieții și nu există nici o ieșire din asta. De aceea, personajele filmului nu au nume, ceea ce accentuează profunda durere provocată de dorința de a fi diferiți. Această dorință, cu toată forța ei, se datorează temerii, care se instalează în ei, că nu sunt diferiți de vecinii lor. Le e frică de gol, de lipsa valorilor personale și a viselor și, mai

presus de toate, de lipsa imaginației. Personajele își fură chiar fanteziile erotice ale celuilalt. Este o dorință isterică de a avea un copil extraordinar, unul care să fie mai mult decât sunt ei și care va obține ce n-au reușit ei. Acest copil va fi centrul vieții lor, pe care n-au fost în stare să-l găsească, în locul copilului drept expresie a sensului vieții deja descoperite și a uniunii a doi indivizi.

Durerea și teama ajung la isterie, la absurd și în final la crimă. O parabolă despre distrugerea unității și asemănării impusă din afară, a visurilor și vieții care nu ne sunt proprii.

EN The house is defined, above all, by the furniture within it. The detailed listing of this furniture proves how deformed the idea of architecture actually is. People do not realize that by buying a house, they do not own walls, floors and staircases but rather, living spaces. The image of the average buyer is built up by other characteristics, as demonstrated by the lines of the seller: “Vanity table – pseudo empire style!”, “Chair – antique!” This captures very well this society’s mass taste – post-modern.

The town planning nonsense of situating these two buildings where they are is shown in a few scenes in the movie, above all, when the two families are already in the midst of their conflict and are presented in a nearly surreal setting – two couples, throwing large pieces of meat at each other in front of their “different” houses, one blue and one pink, at the typical LPS background, dating back to the times of socialist realism.

The leading actors in this movie are Ernestina Shinova and Deyan Donkov. Both of them play two roles. The husbands are officials, the wives are homemakers. Throughout the whole movie the action is presented in parallel and continuously. The dialogues of the two families overlap and follow the same plotline. The characters go out of their way not to have an identical life. The more they try to be different, though, the more they are alike. This shows how standard actually the human stereotype of being different is and how this becomes the source of the conflict that arises between them.

The characters become clones of the globalization which shoves them in “the matrix” of life and there is no way out of it. That’s why the movie characters have no names. This shows their deep pain caused by their desire to be different. This desire, with all

their might, exists because of the fear, creeping in on them, that they are nothing different to their neighbors. They fear emptiness, the lack of personal values and dreams, and above all, the lack of imagination. The characters steal even their erotic fantasies off each other. There is their hysterical desire to have an extraordinary child, one who is more than what they are and who will achieve what they have not managed to. This child will be the focus of the point of their living, which they have not been able to find, instead of the child being an expression of the point of living already discovered and of the union of two people.

Pain and fear escalate to hysteria, to the absurd and finally, to murder. A parable about the destruction of the unification and sameness imposed from the outside, of the dreams and life that are not our own.

WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=6AINHFFWD4W&FEATURE=RELATED
WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=FGUCRVNXXBM&FEATURE=RELATED
WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=SMV4SRSSWW4&FEATURE=RELATED
WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=ITQW55BKWC&FEATURE=RELATED
WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=MWQZIQMDT7Y&FEATURE=RELATED

FILMUL POATE FI URMĂRIT ONLINE LA:
THE MOVIE CAN BE WATCHED ONLINE AT:

WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=ZY424LNHAHC&FEATURE=RELATED
WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=WXMO5Y-5KME&FEATURE=RELATED
WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=KBV1ZD7IT1&FEATURE=RELATED
WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=9MM3FDDGKJY&FEATURE=RELATED
WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?v=7L9AFBBQCP1&FEATURE=RELATED

Obiceiuri RO alimentare nesănătose în arhitectură

Atenție la cantități! Dacă mâncați exagerat, vă puteți deranja stomacul. Dacă vă simțiți plini, luați Mezim Forte.

74

TEXT & FOTO / PHOTO:
Eli Chakarova

#1

Unhealthy EN eating habits in architecture

Mind the amounts! Overeating can lead to an upset stomach. If you feel full, take Mezim Forte.

RO Subiectul hranei sănătoase a devenit recent foarte popular. Între timp, e relativ normal să devenim mai conștienți și selectivi despre cum ne alimentăm corpurile. Evident, totul se întâmplă dintr-un motiv anume, inclusiv hrana sănătoasă. Începem să discutăm asta datorită elementelor opuse din viețile noastre. În trecut, când hrana era „autentică” (cine știe?) – brânza, roșiile, laptele etc. oamenii nu se gândeau la asta. Acum, se află aproape pretutindeni hrană modificată genetic – reală și metaforic, așteptându-ne. Suntem stresați de asta, că tot ceea ce mâncăm e o porcărie deghizată.

Pe de altă parte, Bulgaria e cu mulți ani în urma Vestului. Suprasaturarea se întâmplă acum în supermarketurile noastre. Au apărut atât de multe lanțuri de magazine în competiție unul cu celălalt, cu produse ieftine și promoții, încât ajungem la efectul de „a pune un cerșetor pe spatele calului și va ajunge până la dracul”. Nouă, bulgarilor, ne lipseau atâtea lucruri frumoase și diverse, inclusiv mâncare, înainte de 1990, încât suntem dornici să încercăm totul și cât mai mult.

Mișcarea treptată e de asemenea importantă. Așa că am depășit perioada proprie de saturare, urmând acum revelația și conștientizarea. Trebuie să ne curățăm organismele de ceea ce le-a împovărat, pentru a începe să funcționeze bine iar. Aceasta se aplică nu doar hranei, ci tuturor lucrurilor din jurul nostru – muzica – folk pop (așa numita muzică chalgă), haine, sindromul „mania brandurilor” și cumpărăturilor la mall etc. Dar și mediilor sociale, așa cum fiecare din noi poate observa ușor în viața străzilor noastre.

Schimbările de după regimul comunist au dus la libertatea dorită de oameni. Dar ni s-a întâmplat ceva asemănător eliberării bruște a unui câine din lesă. Am răstalmăcit libertatea, ducând-o la anarhie,

EN The topic of healthy eating has recently become very popular. Meanwhile it is quite normal to become more conscious and selective about what we supply our bodies with.

Obviously, everything occurs because of a certain reason, including healthy eating. We start talking about it, because of the presence of its opposite in our lives. Back in the past, when foods were “authentic” (who knows?) – cheese, tomatoes, milk, etc. people didn’t think of it. However, now there’s everywhere some kind of a GMO – a real one and metaphorical, lying in wait for us. We are stressed over the fact, that everything we eat is disguised shit.

On the other hand, Bulgaria lags years behind the West. Over-saturation is just now happening in our supermarkets. There have emerged so many chains of shops, competing with each other with cheap products and promotions, that we get the effect of the proverb “put a beggar on horseback and he’ll ride to the devil”. We, Bulgarians, lacked so many nice and diverse things, even for eating, before the nineties that now we are eager to try out everything and lots of it.

Moving up slowly is of course also charming. So we passed through our period of over-saturation, and there comes revelation and awareness after it. We must clear up our organisms from what we’ve burdened them with, so that they can start functioning properly again. The same goes for not only food but everything around us – music – pop folk (so called chalgă music), clothes, the “brands mania” syndrome and the shopping malls, etc. For our social environment too. Each one of us can easily notice it in the streets of our cities.

The changes after the communist regime led to the so desired freedom of the people. But what happened to us is the same that occurs when you set a dog on a leash free. We misinterpreted freedom,

RULOU CU BISCUIȚI ȘI TREN, DIN CREMĂ DE CĂPȘUNI ȘI VANILIE
(SE POATE GĂSI ÎN PLOVDIV, PESTE RÂUL MARIȚA, ÎNTRE HOTELUL NOVOTEL ȘI PRINCIPALĂ STRADĂ PIETONALĂ).

PEREȚII EXTERIORI SUNT TĂIAȚI LA ÎNTÂMPLARE, SAU DUPĂ UN GUST FOARTE PARTICULAR. AMESTECAȚI BINE CÂTEVA MĂRIMI DE FERESTRE CU ÎNCADRAMENTE ROȘII PÂNĂ OBȚINEȚI UN AMESTEC BUN. NU CONTEAZĂ DIMENSIUNEA, ATÂT TIMP CÂT SUNT MĂCAR TREI FELURI DIFERITE. PUNEȚI PODEAUA (FRUCTIERA), AMESTECAȚI PEREȚII PE LATERALE, DIFERIȚI CA ÎNĂLȚIME ȘI COMBINAȚI CU FERESTRELE ANTERIOARE, TOT LA ÎNTÂMPLARE (ÎN MOD CREATIV). FACEȚI O UMLUTURĂ DE CÂȚIVA PEREȚI DESPĂRȚITORI. ACOPERIȚI CU UN ACOPERIȘ ARCUIT CA UN TOPING DE CIOCOLATĂ. ÎNTINDEȚI BINE. ACOPERIȚI PEREȚII CU CREMĂ DE CĂPȘUNI ȘI VANILIE PE ICI, PE COLO. E IMPORTANT SĂ FOLOSIȚI AMBELE CREME, ASTFEL ÎNCÂT SĂ NU PIERDEȚI AROMA SPECIFICĂ ȘI IMAGINEA UNUI RULOU. PUNEȚI LA FRIGIDER PÂNĂ DEVINE RECE ȘI TARE. RULOU CU CĂPȘUNI E GATA.

BISCUIT TRAIN-ROLL WITH STRAWBERRY AND VANILLA CREAM
(YOU CAN FIND IT IN PLOVDIV, OVER MARITZA RIVER BETWEEN HOTEL NOVOTEL AND THE MAIN PEDESTRIAN STREET).

THE EXTERNAL WALLS ARE CHOPPED TO PIECES AT RANDOM AND AS WE SAY TO ONE'S TASTE. STIR WELL A FEW DIFFERENT SIZES OF WINDOWS WITH RED JOINERY TILL YOU GET A GOOD BLENDING. IT DOESN'T MATTER WHAT THE SIZES ARE, AS LONG AS THERE ARE AT LEAST THREE DIFFERENT ONES:). PUT THE FLOOR (FRUIT) PLATE, STICK THE WALLS TO THE SIDES, DIFFERING IN HEIGHT AND MIXED UP WITH THE WINDOWS BEFOREHAND, AND DO IT AT A RANDOM (BE CREATIVE). MAKE A FILLING FROM A FEW GRATED PARTITION WALLS. COVER IT WITH AN ARCHED ROOF LIKE CHOCOLATE ICING. SPREAD IT WELL. COVER THE WALLS WITH STRAWBERRY AND VANILLA CREAM HERE AND THERE. IT'S IMPORTANT TO USE BOTH CREAMS SO THAT YOU DON'T LOSE THE SPECIFIC FLAVOUR AND LOOKS OF THE ROLL. PUT IT IN THE FRIDGE UNTIL COLD AND FIRM. YOUR STRAWBERRY TRAIN-ROLL IS READY.

RO dezordine, alergând după oportunități în sfera clădirilor – din punct de vedere tehnic, legislativ etc. Neobișnuiți și necunoscând estetica construcției, lipsându-ne o perspectivă corectă asupra acestui subiect, l-am abordat de cele mai multe ori în chip de „vreau să fiu mai diferit și trendy” sau „cu cât mai mult, cu atât mai bine”. Legislația construcțiilor a fost evitată în multe feluri care au devenit acum ceva normal. S-au făcut construcții masive peste tot fără nici un concept urbanistic sau etic. Era doar simpla satisfacție a nevoilor investitorilor. Unii dintre, ca și proiectanții, au profitat de pe urma creșterii din zona construcțiilor. Rezultatele sunt clădiri nebunești, cantitatea ca trăsătură primordială, construirea excesivă pe coasta Mării Negre, în stațiunile de iarnă, imobile rezidențiale haotice, lipsa calității...

La fel ca și subiectul hranei, a apărut o „arhitectură lentă” drept ieșire din supra-abundența din construcții și fluxul durerilor de cap de dragul profitului. Da, uneori, când înghiți lacom, trebuie să vomți, asta e. Nu are rost să ataci și să critici, de vreme ce fiecare perioadă e o piesă dintr-un cadru mai amplu, iar ororile construite sunt de fapt noi înșine – propria stare mentală, durerea noastră, Până atunci, putem privi partea amuzantă a lucrurilor și să râdem de haosul pe care l-am creat.

Ei bine, sunt multe feluri de mâncare nesănătoasă pe care le-am gătit în sfera construcțiilor și arhitecturii în ultimii ani. Dar și câteva sănătoase, pe care le-am inițiat. Am ales câteva din cele nesănătoase. Priviți-le cu umor. Distrăți-vă și gătiți cu drag! Poftă bună!

EN turned it into anarchy, holy mess, rushed to seize all opportunities in the sphere of building – technical, legislative, etc. Not accustomed to and not knowing aesthetics in building and also lacking a fair view over this issue, some of us approached the matter in the following ways – “I want it to be more twisted and wavy” or “The more, the better” etc., etc. There are loads of similar examples. Laws in building were evaded in numerous ways, which goes on till now as something quite normal. There was massive building going on everywhere without any idea of urban planning or integrity. It was just simple satisfaction of investors’ needs. Some of them, as well as designers, profited from that growth in the sphere of building. The results are a number of crazy buildings, piece-work, excessive building on the Black sea coast, in winter resorts, chaotic housing estates, lack of quality ...

Just like the issue of healthy eating, there emerged the one of “steady architecture” as a way out of the superabundance in building and overflow of eyesores for the sake of profit. Yes, sometimes when you gorge yourself, you have to vomit, that’s it. There’s no use attacking and criticizing, since each period is part of something bigger and those “eyesores”, that were built, are actually we ourselves – our state of mind, our pain, our complexes. It’s better to learn our lesson and start creating in a “healthier” fashion. What’s left for us is to look at the funny side of things and have a laugh at the mess we’ve made.

Well, there are lots of unhealthy dishes that were cooked in the sphere of building and architecture over the past years. However, some healthy ones were initiated too. I have selected some of the unhealthy dishes. Look at it from the funny side. Have fun and cook with love!

Bon appétit!

77

CASTEL DIN FRISĂ ȘI CĂPȘUNI
(PIAȚA “SAEDINENIE”, PLOVDIV, UȘOR OBSERVABIL DE LA DISTANȚĂ, VEȚI FI ATRAȘI ȘI DE AROMĂ)

PUTEȚI FOLOSI FOIETAJ GATA PREPARAT PENTRU ACEASTĂ PRĂJITURĂ. ORNAMENTUL, FORMELE DIN FRISĂ ȘI CĂPȘUNILE SUNT TRĂSĂTURILE DE BAZĂ, RESTUL E SIMILAR CU ALTE REȚETE PENTRU PRĂJITURI CU FRISĂ. PENTRU CREMĂ, AMESTECAȚI CIOCOLATĂ ALBĂ ȘI FRISĂ ȘI PUNEȚI LA FIERT ÎN BAIN-MARIE. AMESTECAȚI PÂNĂ SE TOPEȘTE CIOCOLATA ȘI AVEȚI GRIJĂ SĂ NU FIERBEȚI AMESTECUL. PUNEȚI FOILE DE FOIETAJ LA BAZA LOCAȚIEI, ÎNȚINDEȚI CREMA PE MARGINI ASTFEL ÎNCÂT SĂ NU CADĂ CĂPȘUNILE. ARANJAȚI CĂPȘUNILE PE FARFURIE ÎMPREUNĂ CU CREMA DE CIOCOLATĂ. FACEȚI ASTA REPETAT, ASTFEL ÎNCÂT DIAMETRUL FARFURIEI SĂ SE MICȘOREZE PE MĂSURĂ CE AVANSEAZĂ ETAJELE. IMPORTANT E CA PRĂJITURA SĂ FIE MAI MICĂ LA VÂRF, ARĂTÂND DECI CA UN CASTEL. CÂND AJUNGEȚI LA VÂRF, E ORNATĂ CU COLOANE CREMOASE. ALINIAȚI DELICAT CĂPȘUNILE ÎNTRE ACESTE. PENTRU AROMĂ, PUTEȚI PRESĂRA BATOANE DE CIOCOLATĂ ÎN LOCUL CĂPȘUNILOR. PUNEȚI LA FRIGIDER PÂNĂ SE RĂCEȘTE. POFTĂ BUNĂ! O SĂ FIE CONSISTENT ȘI SIGUR VEȚI MÂNCĂ PEA MULȚ!

CREAMY CASTLE-CAKE WITH STRAWBERRIES
(“SAEDINENIE” SQUARE, PLOVDIV, IT’S EASILY SEEN FROM A DISTANCE, YOU’LL BE ATTRACTED BY THE SWEET FRAGRANCE TOO)

YOU CAN USE READY-MADE PASTRY SHEETS FOR THIS CAKE. DECORATION, THE CREAMY FORMS AND STRAWBERRIES ARE THE CHARACTERISTIC FEATURES HERE, ALL THE REST IS AS WITH THE OTHER CREAMY CAKES. TO PREPARE THE CREAM, MIX WHITE CHOCOLATE AND CREAM AND PUT IT IN A POT FOR WATER BATH. STIR IT TILL THE CHOCOLATE MELTS AND BE CAREFUL NOT TO BOIL THE BLEND. PUT THE SHEET OF PASTRY AT THE BOTTOM OF THE SITE, SPREAD CREAM ROUND THE EDGE, SO THAT THE STRAWBERRIES DO NOT DROP DOWN. THESE YOU ARRANGE OVER THE PLATE TOGETHER WITH THE CHOCOLATE CREAM. DO THIS REPEATEDLY SO THAT THE PLATE GROWS SMALLER IN DIAMETER AS THE FLOORS ADVANCE. THE IDEA IS TO MAKE THE CAKE THINNER TILL THE TOP, THUS RESEMBLING A CASTLE. WHEN THE TOP IS REACHED, IT IS SYRINGED WITH CREAMY COLUMNS. LINE UP DELICATELY THE STRAWBERRIES IN BETWEEN THEM. SOMEWHERE FOR AN ACCENT, YOU CAN SPRINKLE WITH CHOCOLATE STICKS, INSTEAD OF STRAWBERRIES. PUT IN THE FRIDGE TO GET FIRM. ENJOY YOUR MEAL! I’M SURE IT’LL BE TOO MUCH AND YOU’LL HAVE HAD ENOUGH!

PORC ÎMPĂNAT CU USTUROI ȘI MORCOVI ÎN SOS DE MUȘTAR
(UN FEL SPLENDID ÎN PLOVDIV, VIZAVI DE BISERICA SF.PETCA, BULEVARDUL KNIAGHINA MARIA LUIZA. NU-L PUTEȚI RATA)

ÎMPĂNAȚI BUCĂȚILE DE PORC CU CĂȚEI DE USTUROI ȘI BUCĂȚI DE MORCOV. UNGEȚI CU SOS DE SOIA ȘI MUIAȚI ÎN MUȘTAR, APOI PRESĂRAȚI GHIMBIR, CIMBRU, AROME, PIPER ȘI NUCȘOARĂ. PUNEȚI BUCĂȚILE ÎN CENTRUL TIGĂII, URMÂND O LINIE SIMETRICĂ. SIMETRIA E IMPORTANTĂ PENTRU SENTIMENTUL ARISTOCRATIC PE CARE ÎL SUSCITĂ ACEASTĂ REȚETĂ. ADĂUGAȚI DEASUPRA WHISKY SCUMP. COACEȚI DUPĂ CE AMBALAȚI ÎN FOLIE. SERVIȚI-L DUPĂ CUM DORIȚI, TĂIAT ÎN FILEURI SAU BUCĂȚI ÎNTREGI.
ATENȚIE LA MIRODENII, SĂ NU VĂ ÎNECAȚI!

LARDED PORK CHOPS WITH GARLIC AND CARROTS IN MUSTARD SAUCE
(THERE'S SUCH A SPLENDID DISH IN PLOVDIV, OPPOSITE ST. PETKA CHURCH, KNIAGINIA (DUCHESS) MARIA LUIZA BVD., THAT THERE'S NO WAY TO BE MISTAKEN)

LARD THE PORK CHOPS WITH CLOVES OF GARLIC AND CARROTS. RUB WITH SOYA SAUCE AND ROLL IN MUSTARD, THEN SPRINKLE WITH GINGER, THYME, SAVORY, PEPPER AND NUTMEG. THE SHINY CHOPS ARE LAID IN THE CENTRE OF THE PAN WITH A SENSE OF SYMMETRY. SYMMETRY IS IMPORTANT FOR THE ARISTOCRATIC FEELING WHICH THIS DISH CREATES. POUR OVER EXPENSIVE WHISKY. BAKE WRAPPED IN FOLIO. YOU CAN SERVE IT HOWEVER YOU LIKE, CUT UP INTO FILLETS OR WHOLE CHOPS.
JUST MIND THE SPICES, YOU CAN CHOKE OVER!

HOTCH-POTCH
(DISPONIBIL PE BD.BULGARIA, LÂNGĂ MAGAZINUL BILLA, SOFIA)

SE TAIE SECȚIUNEA PUBLICĂ ÎN BUCĂȚI MARI, DIFERITE ȘI SE PLASEAZĂ ÎN ZONĂ ODATĂ CU BALCOANE DECUPATE – CIRCULARE ȘI DREPTUNGHILARE. ADĂUGAȚI RESTUL DE LEGUME NECESAR PENTRU ANCADRAMENTE, PEREȚI-OGLINDĂ, ADĂUGAȚI CÂTEVA BOVINDOURI PENTRU AROMĂ. AROMAȚI CU SARE, PIPER, PAPRICA ȘI MULT ULEI. PUNEȚI ÎN CUPTORUL PREÎNCĂLZIT PENTRU DOUĂ ORE, ASTFEL ÎNCÂT INGREDIENTELE SĂ FIE BINE COAPTE. ADĂUGAȚI APOI FAȚADE VERZI ȘI BEJ, DAR ȘI PLĂCI GRI ȘI PUNEȚI IAR LA CUPTOR PENTRU CÂTEVA ORE. CÂND E GATA, VEȚI FI SURPRINȘI SĂ VEDEȚI UNDE A AJUNS FIECARE INGREDIENT.
POFTĂ BUNA! SCUZAȚI, AȚI OMIS CEVA?

HOTCH-POTCH
(YOU CAN FIND THIS ONE ON BULGARIA BVD., NEXT TO THE BILLA SUPERMARKET IN SOFIA)

THE PUBLIC SECTION OF IT IS CUT UP INTO BIG, DIFFERENT IN SIZE PIECES AND IS PUT INTO THE SITE TOGETHER WITH THE CHOPPED BALCONIES – CIRCULAR AND RECTANGULAR. ADD THE REST OF THE VEGETABLES NECESSARY FOR THE DISH – GLASS RAILS, MIRROR GLASSES, DROP A FEW BAY-WINDOWS FOR FLAVOR. SPRINKLE WITH SALT, PEPPER AND PAPRIKA AND LOADS OF OIL. PUT IT IN A PREHEATED OVEN FOR TWO HOURS, SO THAT ALL THE INGREDIENTS GET WELL COOKED. AFTERWARDS, ADD GREEN AND BEIGE FACADE PAINT, AS WELL AS GREY TILES AND INSERT BACK IN THE OVEN FOR A COUPLE OF HOURS MORE. WHEN THE MEAL IS READY, IT'LL BE A SURPRISE WHERE EACH INGREDIENT IN THE HOTCH-POTCH IS TO BE FOUND.
BON APPÉTIT! SORRY, DID YOU MISS TO ADD ANYTHING?

PLĂCINTĂ CU BRÂNZĂ ȘI ARDEI
(GĂSIȚI UNA MARE, BINE GĂTITĂ PE BD.STAMBOLIISKI, LÂNGĂ SOFIA MALL)

SE AMESTECĂ FĂȘII SEMICIRCULARE STACOJII CU CÂTEVA FERESTRE DIFERITE CA MĂRIME ȘI SORTIMENT (INCLUSIV LUCARNE), AER CONDIȚIONAT ȘI PĂTRUNJEL. FACEȚI O UMLUTURĂ DIN LINII DE ACOPERIȘ CU ACEST AMESTEC PREPARAT. ARDEIUL SE DĂ PRIN FĂINĂ, APOI PRIN OU ȘI IAR PRIN FĂINĂ ȘI OU. SE PRĂJEȘTE PÂNĂ SE RUMENEȘTE, OBTÎNÂNDU-SE O CULOARE NATURALĂ. DE DRAGUL DETALIULUI, PUTEȚI ADĂUGA MAI MULTE MIRODENII.
UNA E SUFICIENTĂ, FIIND PRĂJITĂ, AȘA CĂ NU EXAGERAȚI!!

A PEPPER CHEESE PASTY
(THERE'S A BIG, WELL FRIED ONE ON STAMBOLIISKI BVD., NEAR SOFIA MALL)

GRASS AND SEMICIRCULAR RAILS IN CRIMSON ARE STIRRED TOGETHER WITH A FEW DIFFERING IN SORT AND SIZE WINDOWS (INCLUDING DORMER WINDOWS), AIR-CONDITIONERS AND PARSLEY. MAKE A FILLING FOR THE ROOF LINES WITH THE THUS PREPARED BLENDING. THE WHOLE PEPPER IS ROLLED OVER IN FLOUR, THEN IN EGGS AND THEN AGAIN, FLOUR AND EGGS. IT IS FRIED TILL THE PLASTER GETS REDDISH, THUS ACQUIRING ITS COLOUR NATURALLY. FOR THE SAKE OF THE DETAIL YOU CAN GARNISH IT WITH SOME MORE SPICES.
ONE IS QUITE ENOUGH, BECAUSE FRIED, SO DON'T OVEREAT!

PATEU CU BRÂNZĂ ȘI UNT (FOIETAJ)
(UN EXEMPLU BUN PE BULEVARDUL BULGARIEI,
SOFIA)

ÎNȚINDEȚI ULEI PESTE FUNDUL UNEI TIGĂII
LARGI (SITUL) ȘI PUNEȚI PRIMA FOAIE DE
FOIETAJ. ÎNȚINDEȚI CU GENEROZITATE UN
AMESTEC DE OUĂ, BRÂNZĂ, BUCĂȚI DE SPAȚII
LOCUIBILE, PEREȚI ȘI FERESTRE. NU FACEȚI
ECONOMIE LA AMESTEC, E O CONDIȚIE PENTRU
UN BUN FOIETAJ! AȘEZAȚI FOAIA URMĂTOARE
ȘI ÎNȚINDEȚI UMPLUTURA. FOIETAJUL POATE
FI PREPARAT UȘOR, FACEȚI-L PUFOS ȘI PUNEȚI
CHIAR CÂTEVA ETAJE. DEASUPRA PUNEȚI CÂ-
TEVA BUCĂȚI DE UNT DE ACOPERIȘ PENTRU A
FI MAI GUSTOS. PLANURILE TREBUIE ȚIAȚE CU
UN CUȚIT ASCUȚIT.
SE SERVEȘTE FIERBINTE, FIINDCĂ RECE NU
MAI E BUN DELOC.

CHEESE AND BUTTER BANITSYA (PASTRY)
(THERE'S A GOOD EXAMPLE SOMEWHERE ON
BULGARIA BVD., SOFIA)

SPREAD OIL OVER THE BOTTOM OF THE LARGE
BAKING TIN (THE SITE) AND PUT THE FIRST
SHEET OF PASTRY. SPREAD LAVISHLY A MIX-
TURE OF EGGS, CHEESE, BITS AND PIECES OF
LIVING SPACES, WALLS AND WINDOWS. DO NOT
SAVE ON THE MIXTURE, THIS IS A MUST FOR
THE GOOD PASTRY! THEN LAY THE NEXT SHEET
AND SPREAD OVER THE MIXTURE. THE PASTRY
CAN EASILY BE PREPARED, TRY TO MAKE IT
PUFFY AND WITH EVEN FLOORS. PUT ON THE
TOP SOME BIGGER PIECES OF BUTTER ROOF TO
MAKE IT JUICIER. THE FLOOR-PLANS ARE DONE
WITH A SHARP KNIFE.
EAT IT HOT, CAUSE WHEN COOLED,
IT'S NO GOOD.

PRĂJITURĂ DE CIOCOLATĂ
(UN BUN EXEMPLU PE STRADA MLADOST NR.2,
SOFIA)

TURNAȚI BETON ȘI ARMĂTURĂ FIERBINȚI
PESTE UN PĂTRAT AMPLU ȘI AMESTECAȚI
ENERGIC PÂNĂ OBȚINEȚI O CREMĂ DE CIOCO-
LATĂ. PĂSTRAȚI JUMĂTATE PENTRU TOPING ȘI
FOLOSIȚI RESTUL PENTRU SCĂRI, COLOANE
ȘI BAZINE. ADĂUGAȚI UȘI, PEREȚI DE CĂRĂ-
MIDĂ ȘI AMESTECAȚI BINE. PUNEȚI TOTUL ÎN
PĂTRAT ȘI AȘTEPTAȚI SĂ SE RĂCEASCĂ ȘI SĂ
SE ÎNTĂREASCĂ. CÂND E GATA, ADĂUGAȚI DEA-
SUPRA RESTUL COMPOZIȚIEI. NETEZIȚI BINE
FORMA MASIVĂ DE CIOCOLATĂ ȘI PRESĂRAȚI
TOTUL CU BUCĂȚI DE FAȚADĂ VITRATĂ.
PRĂJITURILE DE CIOCOLATĂ SUNT FOAR-
TE DULCI ȘI SĂȚIOASE, AȘA CĂ E BINE SĂ
CONSUMAȚI CU MODERAȚIE.

CHOCOLATE CAKES
(THERE'S A GOOD EXAMPLE IN MLADOST 2,
SOFIA)

POUR HOT CONCRETE AND REINFORCEMENT
OVER A LARGE SQUARE SITE AND STIR WELL
TILL YOU GET A DENSE SMOOTH CHOCOLATE
BLEND. PUT ASIDE HALF OF IT FOR THE TOP-
PING AND THE REST IS USED FOR THE STAIRS,
COLUMNS, WASHERS. ADD THE DOORS, THE
BRICK WALLS AND STIR WELL. PUT ALL OF
THIS INSIDE THE SQUARE SITE AND WAIT
UNTIL IT GETS COLD AND FIRM. WHEN READY,
POUR OVER IT THE REST OF THE BLEND.
SMOOTH OUT WELL THE READY MASSIVE
CHOCOLATE FORM AND SPRINKLE IT WITH A
PREVIOUSLY CHOPPED GLASS FACADE.
THE CHOCOLATE CAKES ARE VERY SWEET
AND ONE GETS EASILY FULL, SO CONSUME
MODERATELY.

JELEU DE FRUCTE
(CHIAR LA ÎNCEPUTUL PODULUI GHERDICIKA,
PE BULEVARDUL RUSKI, PLOVDIV)

MUIAȚI FERESTRE GELATINOASE ÎN APĂ PÂNĂ
SE ÎNMOAIE BINE. ADĂUGAȚI BALCOANE ȘI
BALUSTRADE ȘI AMESTECAȚI. ARANJAȚI MA-
GAZINE CU ÎNCADRAMENT CASTANIU LA BAZĂ.
PUNEȚI DEASUPRA AMESTECUL OBTINUT ȘI
LĂSAȚI LA FRIGIDER PÂNĂ SE ÎNTĂREȘTE SUFI-
CIENT. GARNIȘIȚI CU LEMNĂRIE GELATINOASĂ
FERESTRELE CARE POT FI ADĂUGATE COMPO-
TULUI (FRUCTE SCĂZUTE) ȘI FRUCTELOR. DACĂ
DORIȚI, ORNAȚI CU TRANDAFIRI DIN CREMĂ.
SERVIȚI ÎNAINTE SĂ SE TOPEASCĂ!

FRUIT JELLY
(JUST AT THE START OF GERDGIKA BRIDGE, ON
RUSKI BVD., PLOVDIV)

THE GELATINOUS WINDOWS SHOULD BE
SOAKED IN WATER TILL SOFTENED. ADD THE
BALCONIES AND THE BALUSTRADES AND STIR.
ARRANGE THE SHOPS WITH LIGHT BROWN
JOINERY AT THE BOTTOM OF THE PLOT. POUR
OVER IT WITH THE OBTAINED BLEND AND
LEAVE IT IN A FRIDGE TILL IT GETS FIRM
ENOUGH. THEN GARNISH WITH JELLY FRAMES
ROUND THE WINDOWS, WHICH CAN BE ADDED
TO THE COMPOTE (STEWED FRUIT) AND FRUIT.
IF YOU WISH YOU CAN DRESS WITH CREAMY
ROSES.
EAT BEFORE IT GOES TO PIECES!

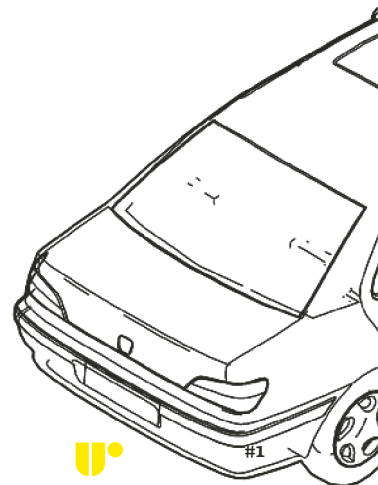

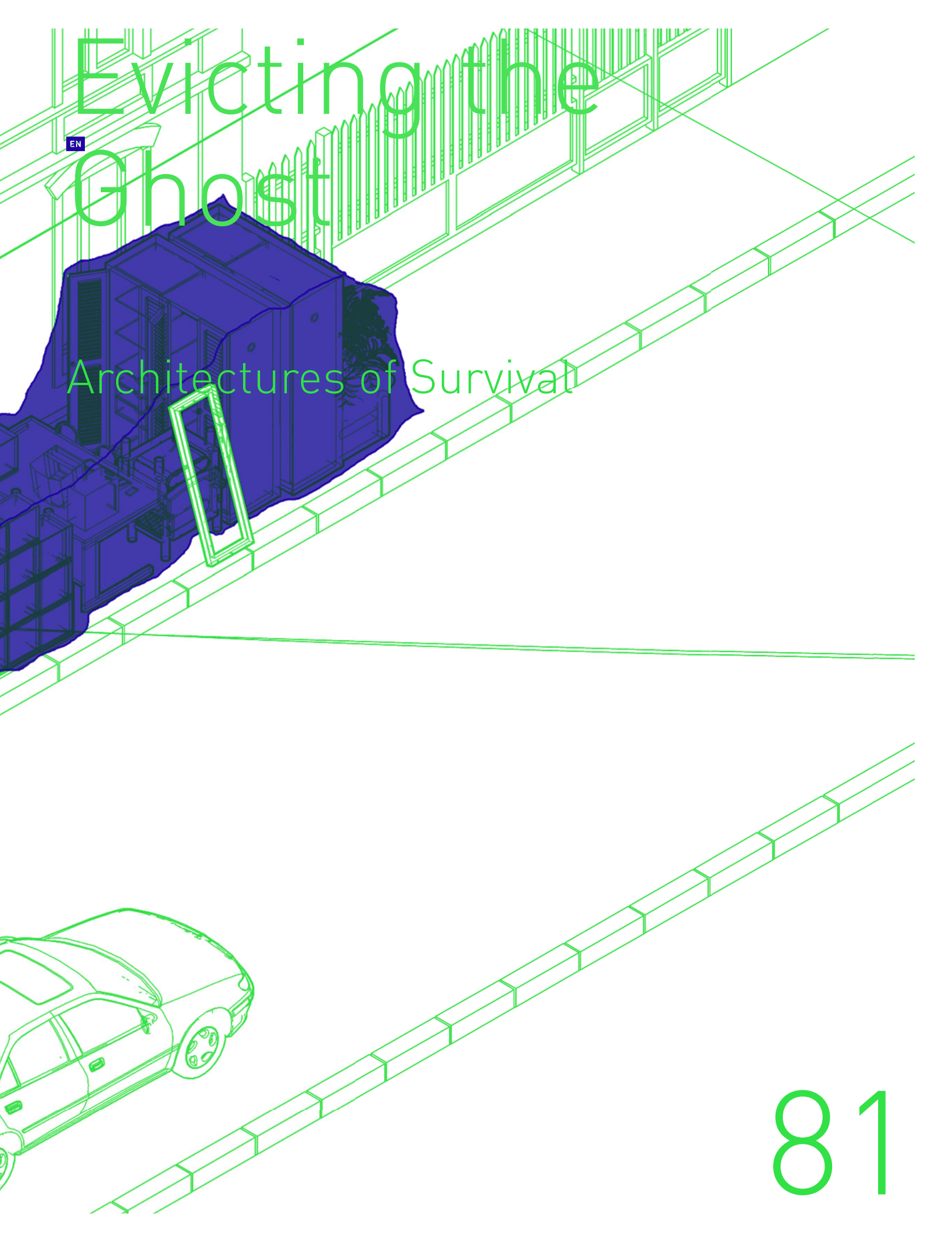
Evacuarea Fantomei

Arhitecturi ale Supraviețuirii

80

TEXT & FOTO / PHOTO:
Alex Axinte, Cristi Borcan
(studioBASAR)

EN

Evicting the Ghost

Architectures of Survival

RO O situație conflictuală particulară poate reprezenta un prilej de a înțelege mai multe despre orașul post-totalitar sud-est-european. Am studiat construcțiile provizorii realizate de către familiile evacuate din case naționalizate de către regimul comunist și retrocedate după 1990. Naționalizarea și apoi retrocedarea au avut în România forța unor fenomene urbane de sine stătătoare¹, iar astăzi starea de nesiguranță întreținută permanent de conflictele invizibile generează formă urbană.

Am învățat despre conflicte, negociere, auto-organizare și coabitare, descoperind astfel un posibil set de principii pentru a interveni într-un cadru energetic și haotic, ca o completare și o alternativă la simpla adaptare a instrumentelor urbanistice standardizate.

Începuturile

RO În toamna lui 2006, mergând pe stradă am trecut pe lângă un volum compact de mobilă învelit în folie albastră. În momentul în care ne aflam în spațiul strâmt dintre pachetul de pe trotuar și fațada casei, am auzit de aproape un zgomot de voci, de linguri și de farfurii: ne aflam lângă o familie care lua masa de prânz în interiorul pachetului albastru. Am realizat că structura era de fapt o locuință, iar ocupanții săi nu erau persoane fără adăpost în sensul clasic al cuvântului, ci **familii fără adăpost** care locuiau pe trotuar și aveau în posesie veselă, mobilă și plante de apartament. Uitându-ne mai atent am observat că pachetul avea o deschidere spre trotuar în fața căreia era așezat un scaunel de lemn și un preș de răchită. Prin **ușa** întredeschisă se distingeau un frigider, iar prin folia albastră se ghiceau contururi de mobilier masiv, de canapele și fotolii, de șifoniere îndesate cu perne și pățuri. Am făcut câteva fotografii și am plecat convinși de un singur lucru: că nu aveam habar de ce astfel de structuri se concretizau pe străzile orașului. În încercarea de a rememora și alte apariții similare în centrul Bucureștiului am realizat că nu le putem localiza. Structurile păreau să răsară și să dispară după o regulă misterioasă, ca niște apariții fantomatice ce bântuie obsesiv între două lumi, cu insistența trecutului rămas nerezolvat și un viitor nesigur. Am devenit din ce în ce mai interesați de logica ascunsă a fenomenului, cercetându-i mecanismele care i-au făcut posibile aparițiile, descoperind uneori și istoriile personale din spatele pachetelor albastre. Am aflat o poveste ciudată și complicată a naționalizărilor și restituirilor proprietăților în România, al cărei impact asupra mediului construit din orașele noastre nu îl bănuisem înainte: în culisele imaginii cotidiene a orașului, cu străzi, case, copaci sau trafic, se derulează un conflict de amploare, o luptă invizibilă între vecinii vechi și noi, între actualii sau foștii proprietari, între chiriași și proprietari, între cetățeni și stat, și în final chiar între stat și stat.

EN A specific conflictual case may be the opportunity to understand more about the South-Eastern post-totalitarian city. We explored the temporary works done by evacuated families from nationalized houses by the communist regime, which were returned to their owners after 1990. The nationalization and the retrocession had in Romania the force of independent urban phenomena, while nowadays the uncertainty permanently fed by invisible conflicts generates the urban shape.

We learned about conflicts, negotiation, self-management and cohabitation, finding thus a possible set of principles to take action in a dynamic and chaotic environment, as a supplement and alternative to the simple adjustment of standardized urban tools.

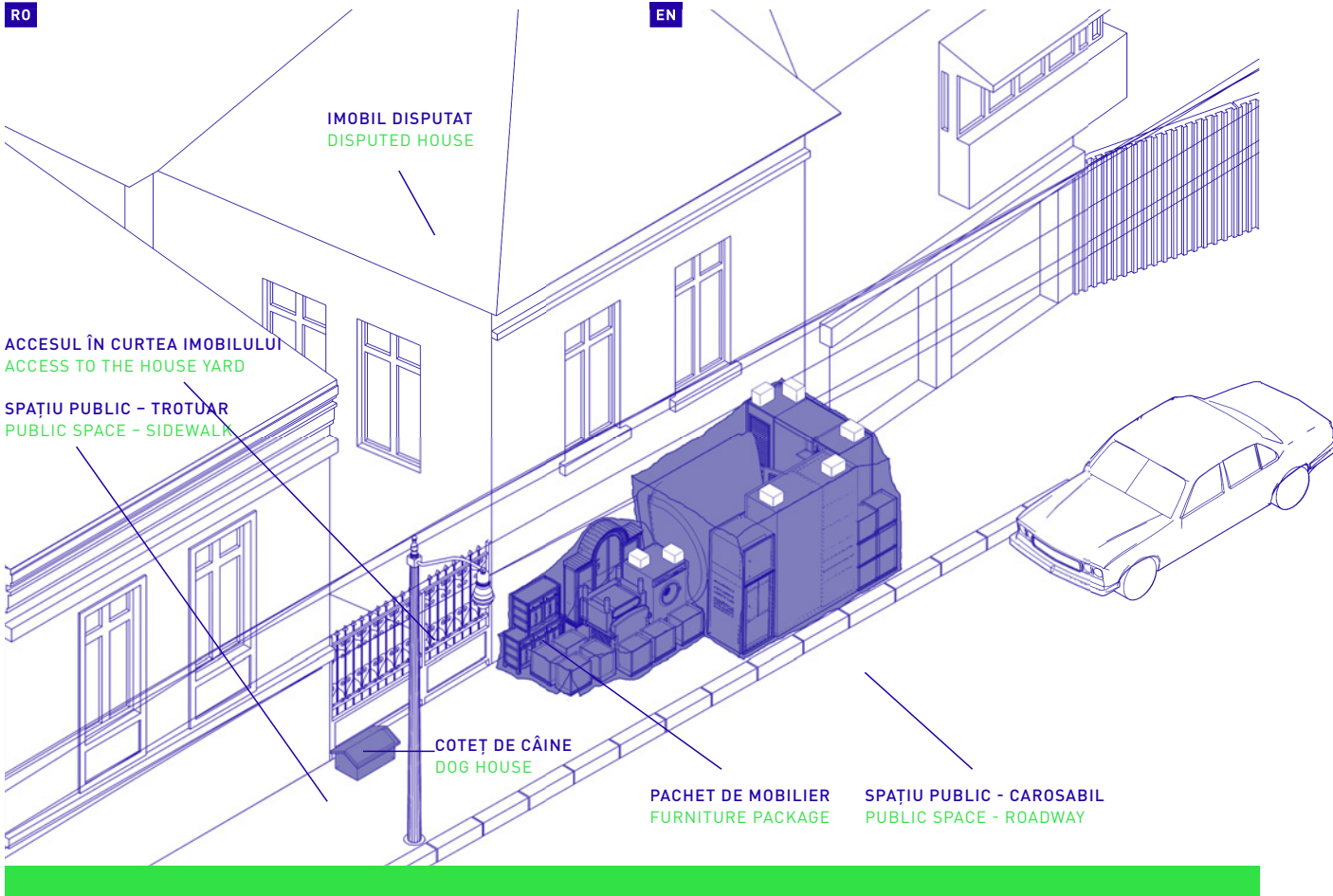
Beginnings

EN In the autumn of 2006, walking down the street, we passed by a compact volume of furniture wrapped in blue foil. When we found ourselves in the narrow space between the sidewalk package and the house facade, we heard several voices and a clink of spoons and plates; we were passing by a family who was having lunch inside the blue parcel. We realized that the structure was actually a dwelling, and its occupants were not homeless persons in the strict sense of that word, but **homeless families** who lived on the sidewalk and owned tableware, furniture and apartment plants. Taking a closer look, we noticed that the parcel at issue had an opening onto the sidewalk, in the front of which was placed a small wooden chair and an osier carpet. The slightly open **door** allowed the view of a refrigerator and the blue foil revealed contours of massive furniture, sofas and armchairs, wardrobes stuffed with pillows and blankets. We took several

BALOT
PROTEJAREA BUNURILOR PERSONALE ADUNATE ÎNTR-UN PACHET MARE, CARE SE SPRJINĂ DE FAȚADA FOSTEI CASE ȘI OCUPĂ PARȚIAL SAU TOTAL TROTUARUL. STRUCTURA ASTFEL REZULTĂ ARE ÎN PRINCIPAL ROLUL DE PORTAVOCE A CAUZEI FAMILIEI EVACUATE ȘI NU ESTE O STRUCTURĂ DE LOCUIT: PACHETUL ESTE PĂZIT DE CĂTRE FAMILIE, FIE PRIN VIZITE EFECTUATE PE TOATĂ DURATA ZILEI, FIE SUPRAVEGHEAT CONSTANT DACĂ ACEȘTIA SUNT GĂZDUȚI TEMPORAR ÎN IMEDIATA VECINĂTATE. STUDIU DE CAZ: STRADA ICOANEI, BUCUREȘTI, 2007

BALE
PROTECTING THE PERSONAL EFFECTS GATHERED IN ONE BIG PACKAGE, WHICH RECLINES ON THE FACADE OF THE FORMER HOUSE AND TAKES UP THE ENTIRE SIDEWALK OR PART OF IT. THE RESULTING STRUCTURE MAINLY FULFILLS THE ROLE OF SPEAKING TRUMPET FOR THE EVICTED FAMILY AND IS NOT AN INHABITABLE STRUCTURE: THE PACKAGE IS EITHER GUARDED BY THE FAMILY, THROUGH VISITS PAID THROUGHOUT THE DAY, OR CONSTANTLY SUPERVISED, IF THEY ARE TEMPORARILY HOSTED IN THE IMMEDIATE VICINITY. CASE STUDY: ICOANEI STREET, BUCHAREST, 2007

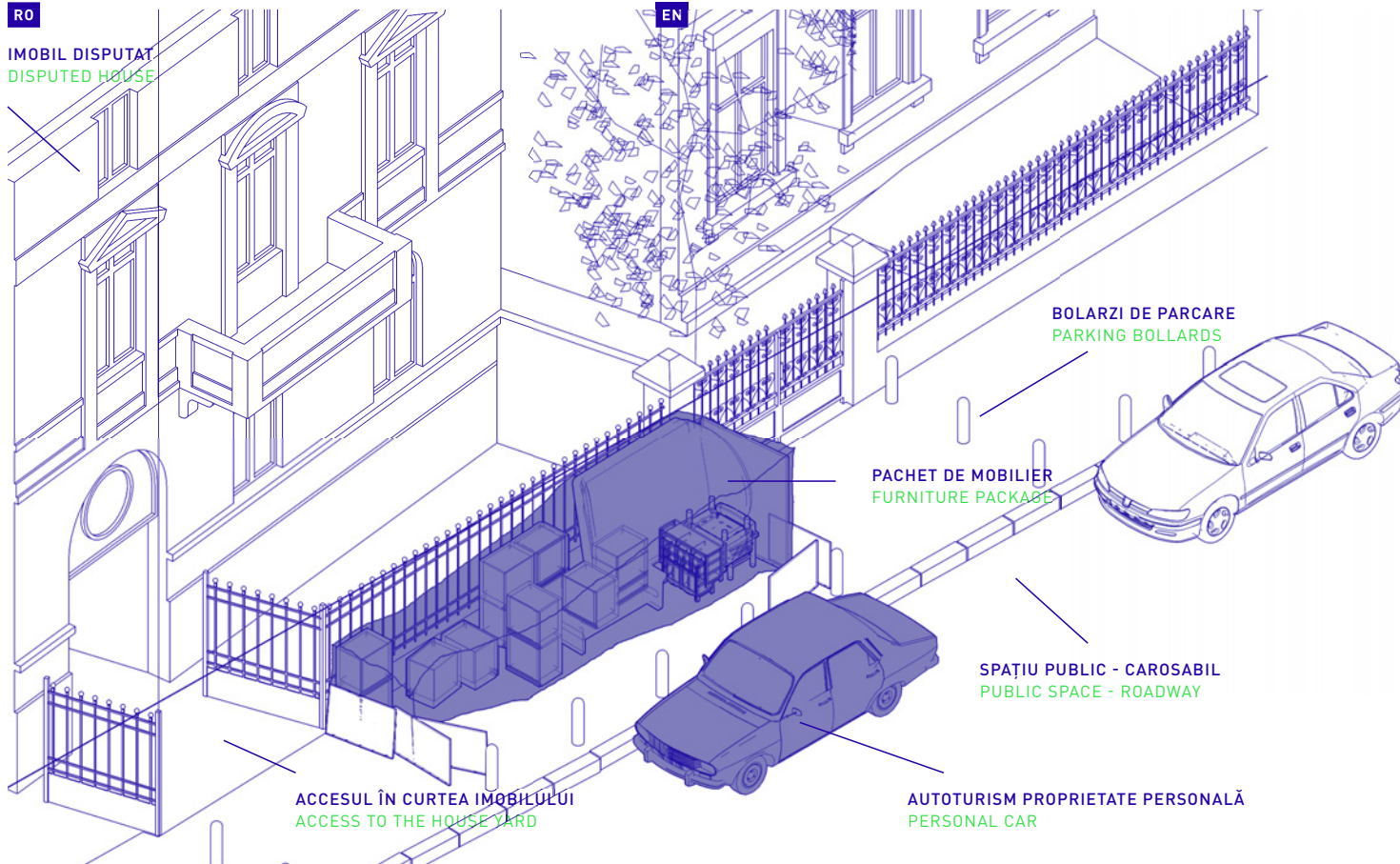
O poveste a legilor

Începând cu 1950, o mare parte din populația urbană a României a fost evacuată, mutată, re-partizată sau relocată din locuințe de către statul comunist. Statutul proprietății a devenit volatil și incert, iar locuitorii marilor orașe din ce în ce mai mobili, aflați mereu în cautarea unei locuințe. După 60 de ani, călătoria lor încă nu s-a încheiat, unii dintre aceștia încă mai campează și astăzi pe străzile orașelor din România. Această stare de fapt își află sursa în ecuația complexă a naționalizării-retrocedării imobilelor de locuit, a cărei rezultat este o casă în plus: statul post comunist a tergiversat retrocedarea în natură a imobilelor naționalizate și chiar a emis acte de proprietate pentru imobile nerevendicate încă de foștii proprietari. Așa s-au născut casele fantomă care se ridică din senin pe străzi, campând pe trotuare, agățându-se de fațadele caselor reale și dispărând după o vreme fără să lase urme. O casă fantomă nu are pereți, uși, ferestre ori acoperiș: este doar mobilier, perne, covoare, ficuși, sau veselă, toate aranjate în grămezi strâns împachetate în carton și folie de protecție, inscripționate cu mesaje de protest, materializând în stradă tot ce adună împrejur o familie în decursul vieții de interior. Fără a reflecta însă o tendință generală, astfel de situații sunt doar cazuri extreme. În doar câteva ore, o familie își poate pierde domiciliul: puși în fața actului de evacuare forțată, în situație limită, chiriașii trebuie să își strângă toate lucrurile personale și să elibereze casa. Aceștia aleg să campeze pe trotuar, fie ca formă de protest public, fie ca unică opțiune locativă. Situația este temporară, până la găsirea unei soluții, dar se poate prelungi chiar câțiva ani.

photographs and left convinced of one thing: that we had absolutely no idea why such structures appeared on the city streets. In an attempt to recall other similar apparitions in the center of Bucharest, we realized that we could not locate them. The structures seemed to appear and disappear according to mysterious rules, like ghosts obsessively haunting between two worlds, with the insistence given by an unsettled past and an uncertain future. We became more and more interested in the hidden logic of the phenomenon, researching the mechanisms that had enabled such apparitions and occasionally uncovering the personal histories behind the blue parcels. We discovered a strange and complicated story of property nationalization and restitution in Romania, whose impact on the built environment in our cities we had not suspected before: in the backstage of our city as we see it on a daily basis, with its streets, houses, trees or traffic, there goes on a vast conflict, an invisible fight between the old and the new neighbors, the current and the former owners, the tenants and the owners, the citizens and the state and finally even between the state and the state.

A Law Story

Starting from 1950, a large part of Romania's urban population was evicted, moved, redistributed or relocated from its dwellings by the communist state. The property status became volatile and uncertain, and the inhabitants of the big cities increased their mobility more and

CAMPING
DERIVATĂ DIN TIPOLOGIA BALOT, REPREZINTĂ O AMPLIFICARE A NECESITĂȚII PRINCIPALE DE SECURIZARE A BUNURILOR. SE DEZVOLTĂ O UNITATE EXTERIOARĂ CARE SUSȚINE PAZA PACHETULUI DE MOBILIER - FIE O STRUCTURĂ EXISTENTĂ DIN IMEDIATA APROPIERE, CUM AR FI UN CHIOȘC PĂRĂSIT, FIE O STRUCTURĂ AFLATĂ ÎN PROPRIETATEA EVACUAȚILOR, CUM AR FI UN AUTOTURISM PARCAT ÎN FAȚA FOSTEI CASE.
STUDIU DE CAZ: STRADA DIMITRI IVANOVICI MENDELEEV, BUCUREȘTI, 2006

CAMPING
DERIVED FROM THE BALE TYPOLOGY, IT REPRESENTS AN EXPANSION OF THE MAIN NECESSITY TO ENSURE THE SAFETY OF THE ASSETS. ONE EXTERIOR UNIT IS DEVELOPED, WHICH ENSURES THE GUARD OF THE FURNITURE PACKAGE - EITHER A STRUCTURE EXISTING IN THE IMMEDIATE VICINITY OF THE CAMPING, LIKE A DESERTED KIOSK, OR A STRUCTURE OWNED BY THE EVICTED, SUCH AS A CAR PARKED OUTSIDE THE FORMER HOUSE.
CASE STUDY: DIMITRI IVANOVICI MENDELEEV STREET, BUCHAREST, 2006

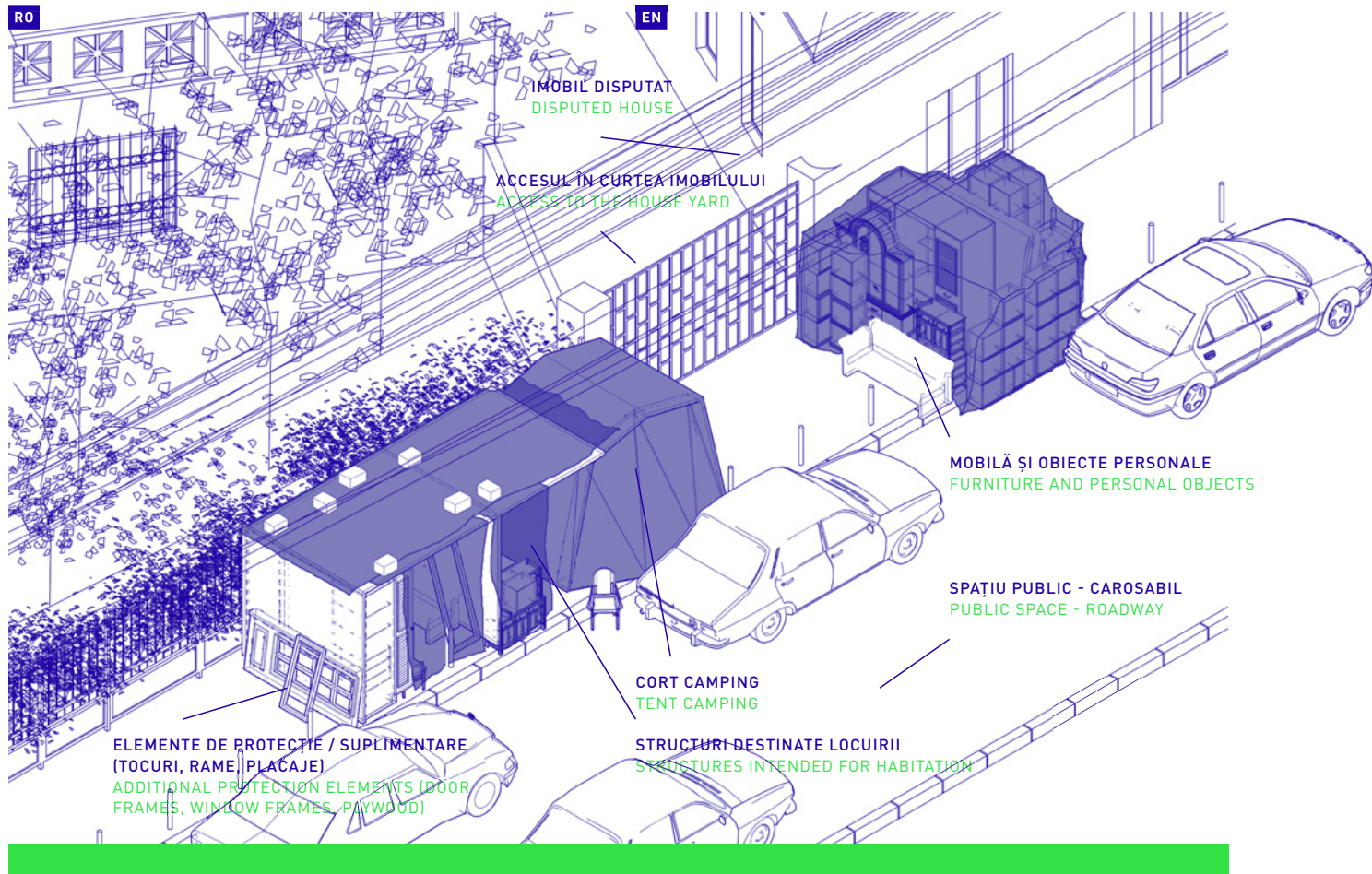
Pașii evacuării

După ce decizia câmpării a fost luată, aceștia devin practic „homeless”, având însă de protejat bunuri personale voluminoase și valoroase: șifoniere, aragaz, canapele, fotolii sau veselă. Astfel, asigurarea bunurilor personale devine prima regulă după care se organizează câmparea (evident, ilegală). Acestei reguli i se aduagă și condiționările geografice ale locului unde are loc evacuarea, pe trotuarul din fața fostei case, sau în imediata apropiere a acesteia, relația cu foștii vecini devenind extrem de importantă.

Toate aceste condiționări generează o serie de strategii de campare specifice, de la forma primară de organizare, aceea a unui balot mare, unde mobila și bunurile personale sunt împachetate strâns fără ca interiorul să fie locuibil, până la formele mai evolute, atât funcțional, cu interiorul amenajat pentru locuire, cât și tehnic, prin strategii de protecție împotriva intemperiilor și a agresiunii.

more, as they were in search of a home. After 60 years, their journey has not ended yet; some of them still camp on the streets of Romanian cities. This state of affairs originates from the complex equation of the nationalization-retrocession of inhabitable houses, the result of which is an extra house: the post-communist state delayed the retrocession in kind of nationalized houses and even issued ownership documents for houses not yet reclaimed by their former owners. This gave rise to the ghost houses which appear out of nowhere in the middle of the street, camp on sidewalks, hang to the facades of real houses and disappear after a while without leaving a trace. A ghost house has no walls, doors, windows or roof: it is just furniture, pillows, carpets, plants or tableware, all of them piled up in heaps tightly wrapped in cardboard and protection foil, bearing protest messages, materializing in the street everything that a family accumulates during its indoor life.

These are extreme situations which do not reflect the general trend. Within several hours only, a family may lose its home: faced with the eviction order,

ÎNȘIRUIRE
CONDIȚIONĂRILE SPAȚIALE ȘI RESURSELE
PROPRII (STRUCTURI DE CAMPARE) DETERMINĂ
O STRATEGIE A UNITĂȚILOR DE SUPRAVIEȚUIRE
MODULARE: O SUMĂ DE UNITĂȚI DETERMINATE
FUNCȚIONAL, ÎNȘIRUITE PE TROTUARUL DIN FAȚA
FOSTEI CASE, FORMÂND UN ANSAMBLU INTEGRAT
CARE SUSȚINE LOCUIREA ÎNTREGII FAMILII, PE O
DURATĂ MAI ÎNDELUNGATĂ, CU OPȚIUNEA CONSO-
LIDĂRII ȘI EXTINDERII.
STUDIU DE CAZ: STRADA GRIGORE COBĂLCESCU,
BUCUREȘTI, 2007

ALIGNED
SPATIAL CONDITIONINGS AND ONE'S OWN RESO-
URCES (CAMPING STRUCTURES) ALLOW FOR A
STRATEGY OF MODULAR SURVIVAL UNITS: A SUM
OF UNITS FUNCTIONALLY DETERMINED, ALIGNED
ON THE SIDEWALK IN FRONT OF THE FORMER HO-
USE, FORMING AN INTEGRATED ENSEMBLE WHICH
SUPPORTS THE HABITATION OF THE ENTIRE
FAMILY, FOR A LONGER PERIOD OF TIME, WITH AN
OPTION OF CONSOLIDATION AND EXPANSION.
CASE STUDY: GRIGORE COBĂLCESCU STREET,
BUCHAREST, 2007

85

Vecinătatea

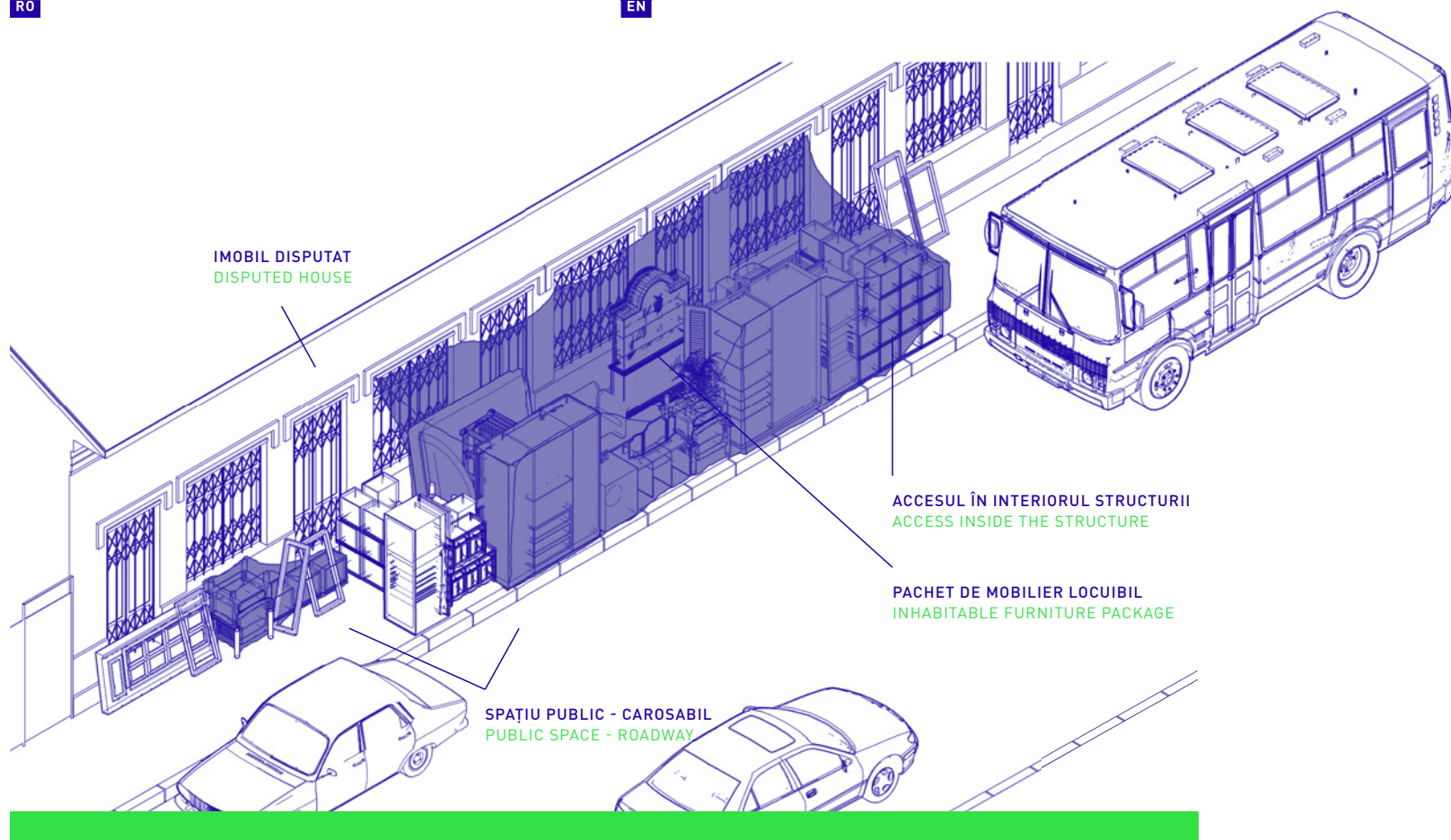
Schimbările prin care trece o familie evacuată forțat care decide să rămână în fața fostei case, pe trotuar, ajung să îi redefinească termenii legali fundamentali, precum dispunerea de proprietatea personală, dreptul la domiciliu, accesul la domeniul public sau statutul cetățeanului în fața autorităților. Însă, în aceeași măsură, sunt reformulate și alte noțiuni ale relațiilor din interiorul familiei, sau dintre familie, autorități și comunitate. Dintre toate acestea, redefinirea stării de vecinătate este esențială în procesul de supraviețuire de lungă durată. Astfel, persoanele evacuate forțat, care campează în apropierea fostei locuințe, fac parte în continuare din rețeaua invizibilă a relațiilor dintre vecini. În cele câteva cazuri pe care le-am întâlnit, de locuire pe trotuar pe o perioadă care depășește un an de zile, am observat că sprijinul vecinilor ajută la prelungirea stării de normalitate prin care familia poate negocia mai ușor situația în care se află. Nu este vorba doar de ajutorul dat evacuaților de către vecini, indispensabil de altfel, cum ar fi accesul la baie, la bucătărie, depozitarea temporară a bunurilor personale și a celor de valoare, găzduirea copiilor

in a limit situation, the tenants have to gather all their personal effects and evict the house. They choose to camp on the sidewalk, whether it is a form of public protest or their sole housing option. The situation is temporary until they find a solution, but it may also last several years.

The Steps of Eviction

Once the decision to camp has been made, they practically become homeless; however, homeless with sizeable and valuable assets to protect: wardrobes, cooking machine, sofas, armchairs or tableware. Thus, the security of the personal assets becomes the first rule governing the camp. This rule is altered according to the geographical conditionings of the place where the eviction takes place: whether it is on the sidewalk in front of the former house or in its immediate vicinity, the relationship with one's former neighbors becomes extremely important.

All such conditionings generate several specific camping strategies, from the primary form of

86

CORRIDOR

PASUL SUCCESIV AL STRATEGIEI DE UNITĂȚI ÎNSIRUITE ÎL REPREZINTĂ UNIREA ACESTORA ÎNTR-O AMPLASARE LINIARĂ, ÎN CARE SPAȚIUL INTERIOR DE LOCUIT COMUNICĂ ÎNTRE UNITĂȚI, CU UN SINGUR ACCES ȘI PĂSTRÂND FAȚADA FOSTEI CASE CA PERETE INTERIOR. SPAȚIUL „INTERIOR” DINTRE BUNURILE PERSONALE SERVEȘTE CA ZONĂ DE LOCUIRE, PE DURATĂ MEDIE, PENTRU ÎNTREAGA FAMILIE.

STUDIU DE CAZ: STRADA VĂLENI, PLOIEȘTI, 2007

CORRIDOR

THE NEXT STAGE OF THE ALIGNED UNITS STRATEGY IS THEIR UNIFICATION IN A LINEAR LOCATION, IN WHICH THE INDOOR HABITABLE SPACES OF EACH UNIT COMMUNICATE, WITH ONLY ONE ACCESS AND PRESERVING THE FAÇADE OF THE FORMER HOUSE AS AN INDOOR WALL. THE “INDOOR” SPACE IN BETWEEN THE PERSONAL EFFECTS SERVES AS A HABITATION AREA, ON A MEDIUM TERM, FOR THE ENTIRE FAMILY.

CASE STUDY: VĂLENI STREET, PLOIEȘTI, 2007

sau a altor membrii ai familiei pe perioada anotimpului rece, ci și de gesturile mărunte ale vieții de zi cu zi, un salut, o vizită, o conversație, o țigară. Reafirmarea acestei rețele de proximitate, survenite de obicei în situații dramatice, cum ar fi calamitățile naturale (sau istorice, în cazul evacuaților forțat), pot fi luate drept argument în fața senzației de ireversibilitate a procesului de izolare, segregare socială, dezinteres față de suferința altora, neimplicare în problemele celorlalți, care au devenit noua paradigmă a societății moderne.

Arhitecturi ale supraviețuirii

Formele Formele de Arhitectură Conflictuală, Paralelă sau Periferică sunt o expresie a unei ere a discontinuității, a tulburărilor globale și a fragmentării accelerate în care trăim.

Conflictul invizibil cauzat de convulsiile istorice generează periodic formă urbană și expresie arhitecturală. Această întruchipare locală de Arhitectură Conflictuală readuce în prim plan, în modul cel mai brutal, Lupta pentru Supraviețuire, jucată aici în

organization, i.e. the sizeable bale, in which the furniture and the personal effects are tightly wrapped, allowing no habitation inside, to forms that are more evolved from a functional perspective – the interior is arranged for habitation purposes – as well as from a technical one, i.e. strategies of protection against the weather conditions and aggression are put in place.

The Vicinity

The changes suffered by an evicted family who chooses to go on living in front of its former house, on the sidewalk, end up redefining its fundamental legal terms such as disposition of private property, the right to domicile, access to the public domain or the status of the citizen before the authorities. Likewise, other notions of the relations inside the family or the relations between the family, the authorities and the community are reworded. Of all these, the re-definition of the state of vicinity is essential to the long term survival process. Thus, the evicted persons who camp outside their

RO decorul unui oraș contemporan. Din curiozitate profesională, am privit cum răspund aceste adăposturi în modul cel mai direct și concret, atât în fața amenințărilor, cât și a potențialului oferit de împrejurimi, cum satisfac nevoile imediate. De aici rezultă o expresie arhitecturală, fie ca o formă de protest, fie ca rezultat al abilităților proprietarului de a supraviețui în situații limită, și de a se adapta la mediul înconjurător prin acțiuni de cucerire, îmblânzire și familiarizare a proximităților. Acestea au reprezentat o provocare pentru noi de a descifra și de a re-învăța lecția organizării spațiale și sociale, a capacităților de a dezvolta structuri hibride, și de a trece dincolo de normativele funcționale, canoanele estetice sau limitările formale.

Treptat, documentarea fenomenului ne-a ajutat să ne dezvoltăm propriile capacități de adaptare la mediul urban în care activăm. Aceste micro-înscrieri ne repovesteau de fapt logica de funcționare a unor comportamente la altă scară, aceea a unor aglomerări urbane mari. Aveam să descoperim că aceste peisaje urbane încălcate la prima vedere sunt guvernate de un număr suprinzător de mare de reguli tacite care suplinesc de fapt normele oficiale și instrumentele consacrate de intervenție urbanistică. Am început astfel să chestionăm și reflexele profesionale locale, dominate de o moștenită stare de nemulțumire vizavi de expresia contemporană a mediului urban românesc și bucureștean, și am încercat să privim fenomenul și dincolo de o problemă socială precisă. Am devenit exploratori în căutarea potențialului urban emergent. Cartografiind aceste structuri rezultate în urma evacuărilor forțate, am început să acordăm mai multă atenție atât instrumentelor cu care operam, cât și definițiilor unor termeni clasici însușiți până atunci de-a gata. Astfel, relația antagonică care stătea la baza unor perechi de comportamente urbanistice, a devenit din ce în ce mai puțin netă, și mult mai ambiguă și mai permisivă la interpretare, ca în cazurile provizoriu-permanent, indiferent-atent sau static-elastic. Fără să propunem o nouă paradigmă urbană pentru București, am încercat să cristalizăm un răspuns operațional raportându-ne la starea difuză în care se găsește regimul proprietății în România, principalul indicator de psihologie urbană conturat în urma documentării fantomelor de pe trotuare. Mutând unghiul de percepție dinspre o colecție de dezavantaje înspre o sumă de valori adăugate, am citit Bucureștiul drept un oraș tolerant, în care coabitarea între obiecte, subiecte și programe funcționează implicit, în care soluțiile urbane de felul **Între Timp** produc familiaritate și acomodare treptată, și unde proiectele nu sunt lăsate neterminate, ci mai degrabă rămân deschise unor evoluții sau mutații naturale. Cum putem însă adresa caracterul unui asemenea oraș intervenind cu instrumentele urbanistice convenționale, cu modele și referințe importate? Se poate imagina o zonă profesională în care observația, intervenția și regula pot genera formă urbană locală? Și dacă această zonă există, cum poate deveni operațional acest urbanism fără doar a estetiza dezordinea?

EN former dwelling continue to form part of the invisible network of relations between neighbors. In the few cases of sidewalk habitation for a period longer than one year, observed by us, we noticed that the neighbors' support is that which helps prolong the state of normality, by means of which the family can more easily negotiate its predicament. It is not only about the helping hand given to the evicted by their neighbors, which is actually vital, like access to the bathroom, the kitchen, the temporary storage of personal effects and valuables, sheltering the children or other members of the family during the cold season, but also about the small gestures pertaining to every day life, such as greetings, a visit, a conversation, a cigarette smoked together.

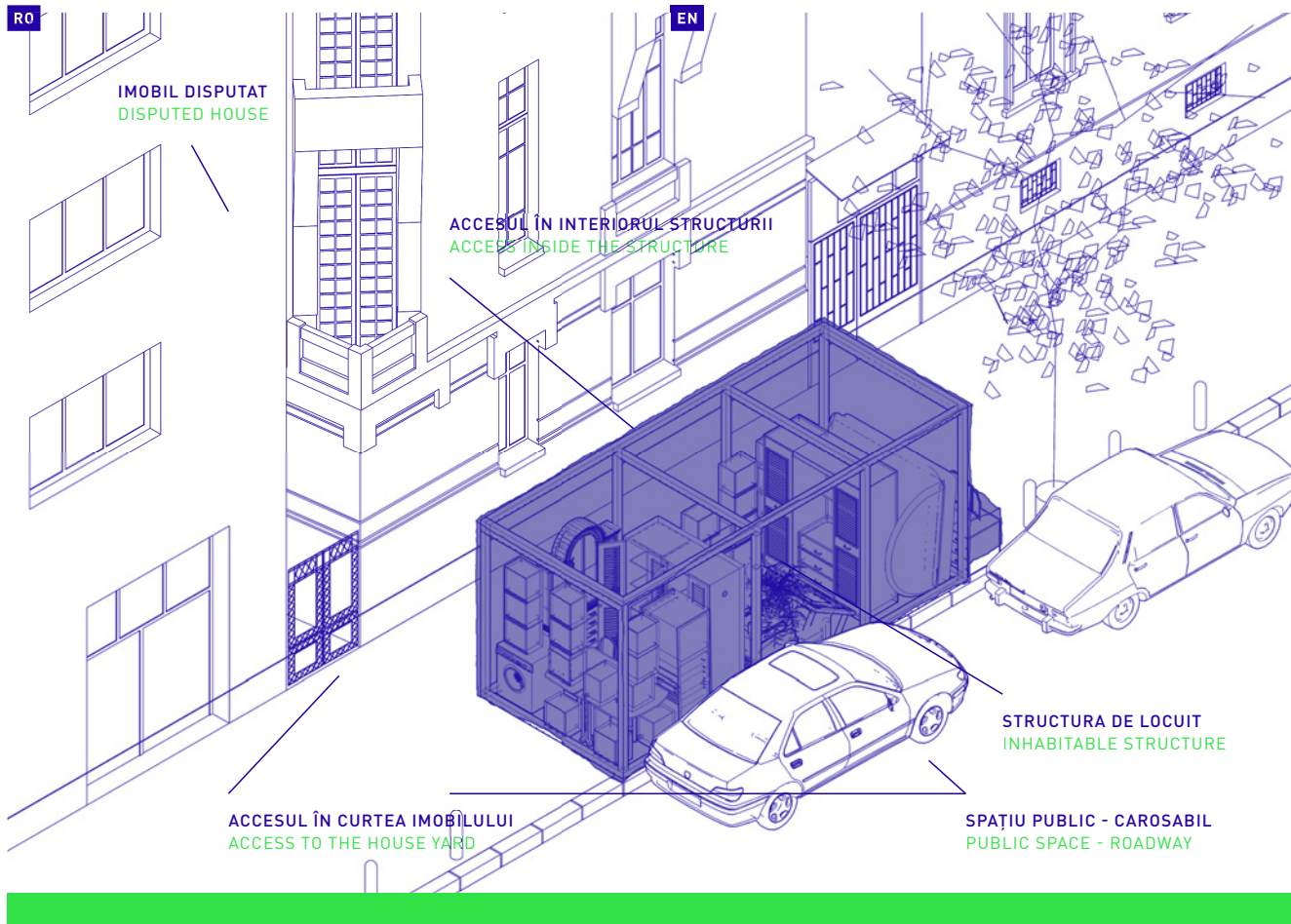
The re-assertion of this proximity network, which usually occurs in dramatic situations, such as natural disasters (or historical disasters, in the case of those evicted by force), may be taken as argument against the sensation of irreversibility of the process of isolation, social segregation, lack of interest in other people's suffering, lack of involvement in other people's problems, which have become the paradigm of modern society.

Architectures of survival

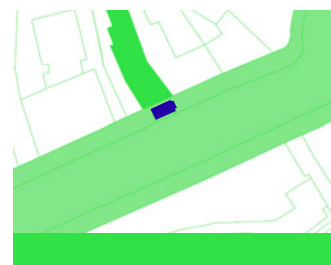
Conflictual, Parallel or Peripheric types of Architecture are the expression of an age of discontinuity, global turmoil and intense fragmentation in which we live. The invisible conflict caused by historic convulsions regularly generate the urban shape and architectural expression. This local embodiment of Conflictual Architecture brings brutally back in the front the Fight for Survival, currently played in the setting of a contemporary city. Out of professional curiosity, we looked how such shelters react directly and visibly, both to threats, as well as to the potential provided by the surroundings, and how they satisfy immediate needs. Hence an architectural expression, be it a protest, or the result of the skills of the owner to survive in knife-edges and to adjust to the surrounding environment through conquering, taming and familiarization of neighbourhoods. These represented a challenge for us to understand and re-learn the lesson of spatial and social organization, the abilities to develop hybrid structures, to go beyond functional regulations, aesthetic dogma or formal limitations.

Gradually, the research on the phenomenon helped us to develop our own abilities to adjust to the urban environment we work. Such micro-settings actually re-told us the logic of functioning of certain behaviours at a different scale, that of large urban environments. We were to discover that such urban settings, scrambled at first sight, are actually governed by a surprisingly large number of tacit regulations playing the role of official standards and tools of urban intervention. We have thus started to also investigate the local professional reflexes, dominated by an inherited state of discontent for the modern expression of the Romanian and Bucharest

87

PLAN DE SITUAȚIE
SITUATION PLAN

88

CASĂ
CEA MAI EVOLUATĂ STRATEGIE, ATÂT DIN PUNCT DE VEDERE SPAȚIAL SAU TEHNIC, CÂT ȘI CA RELAȚIE FAȚĂ DE DOMENIUL PUBLIC. PROTECȚIA ESTE REALIZATĂ CU MATERIALE ADIȚIONALE, INDEPENDENTE FAȚĂ DE PIESELE DE MOBILIER. ÎNCHIDEREA EXTERIOARĂ ESTE DIN FOLIE DE PLASTIC SAU CHIAR DIN MATERIALE TERMOIZOLANTE TIP POLISTIREN EXTRUDAT, IAR PENTRU ZONA DE ACOPERIRE SUNT FOLOSITE FOLII DE CALITATE SUPERIOARĂ. ACCESUL ÎN UNITATE AJUNGE SĂ FIE ASIGURAT DE O UȘĂ NORMALĂ, CU CLANȚĂ, ÎNCUIETOARE ȘI VIZOR. UNITATEA DEVINE COMPACTĂ, EFICIENTĂ ȘI PRAGMATICĂ, SUSȚINÂND LOCUIREA ÎNTREGII FAMILII PE TERMEN MEDIU ȘI LUNG. ÎN UNELE SITUAȚII, STRUCTURA DEVINE COMPLET AUTONOMĂ FAȚĂ DE FAȚADA FOSTEI CASE, LĂSÂND LIBERĂ TRECEREA PE TROTUAR, ȘI DIMINUÂND ASTFEL POTENȚIALE CONFLICTE.
STUDIU DE CAZ: BULEVARDUL SCHITU MĂGUREANU, BUCUREȘTI, 2006

HOUSE
THE MOST EVOLVED IN TERMS OF SPACE OR TECHNIQUE, AS WELL AS IN TERMS OF THE RELATION TO THE PUBLIC DOMAIN. PROTECTION IS ACHIEVED WITH ADDITIONAL MATERIALS, INDEPENDENT FROM THE FURNITURE PIECES. THE EXTERIOR COVERING IS MADE OF PLASTIC FOIL OR EVEN WATER PROOF MATERIALS SUCH AS EXTRUDED POLYSTYRENE, AND HIGHER QUALITY FOILS ARE USED FOR THE AREA TO BE COVERED. ACCESS INSIDE THE UNIT IS ENSURED BY A NORMAL DOOR, WITH A HANDLE, A LOCK AND AN APERTURE. THE UNIT BECOMES COMPACT, EFFICIENT AND PRAGMATIC, SUPPORTING THE MEDIUM AND LONG TERM HABITATION OF THE ENTIRE FAMILY. IN SOME CASES, THE STRUCTURE BECOMES COMPLETELY AUTONOMOUS FROM THE FAÇADE OF THE FORMER HOUSE, ALLOWING UNHINDERED TRAFFIC ON THE SIDEWALK AND THUS DIMINISHING THE POTENTIAL FOR CONFLICTS.
CASE STUDY: SCHITU MĂGUREANU, BUCHAREST, 2006

Dincolo de exotismul sau ineditul fundamentării, putem afirma că problema reconstrucției în București se poate pune și prin legalizarea unor noi forme de construcții temporare, cu caracter public sau comunitar, cu existență limitată și cu o utilizare imprecisă și variabilă, ca o nouă specie de structuri-eveniment crescute printre crăpăturile teritoriilor neocupate sau aflate încă în stare de ambiguitate legislativă. În aceeași măsură, metoda extinderii gospodăriei ca o formă de transformare organică își poate găsi o aplicare și în situația proiectului locuirii colective moderniste, care se află în mare parte în pragul datei de expirare, fără să își fi găsit încă soluțiile de supraviețuire. Tot ca o formă de îmlânzire publică, putem imagina o acțiune de descentralizare a monopolului mobilierului comun din oraș, prin localizarea, în alte spații decât cele oficializate, sau pur și simplu neglijate de planificarea urbană, a unor structuri temporare, punctuale, caracterizate de o flexibilitate a folosirii. Acestea ar ocupa în spații conflictuale și de graniță, unde ar propune un armistițiu și ar trata ocuparea ca o formă de înțelegere și experiență comunitară.

urban landscape, and we tried to explore the case beyond precised social issues. We have turned into explorers in search of the emerging urban potential. Mapping such structures resulted from forced evacuations, we started to pay more attention both to the tools we worked with, as well as to definitions of classical concepts which were learned by heart until then. The opposed relationship at the bottom of various sets of urban behaviours has thus turned increasingly smoother and a lot more ambiguous and permissive for interpretation, as the case of temporary-permanent, indifferent-careful or static-flexible. Without aiming at a new urban paradigm for Bucharest, we tried to crystallize an operational answer, in relation with the confused state of the property in Romania, the key indicator of urban psychology as indicated by the research of the ghosts on the pavements. While moving the angle of perception from a set of disadvantages to a set of added values, we saw Bucharest as a tolerant city, in which the cohabitation between objects, subjects and programmes works implicitly, in which the urban solutions such as **Meanwhile** generate a

Nu am desfășurat căutări sistematice sau periodice pe străzi. Modalitatea de a repera aceste structuri nu a fost alta decât hazardul deplasărilor zilnice prin oraș. Datorită modului aleatoriu prin care acestea răsăreau, nu știm câte astfel de structuri au campat pe trotuarele din București, însă pe parcursul a patru ani de interes am adunat aproximativ 15 cazuri.

Studiul a luat forma unei arhive a câtorva cazuri văzute ca niște diorame: înscenări punctuale ale conflictelor și convulsiilor suferite de statutul incert al regimului proprietății din România. Tratatate cu distanța specifică unui atlas științific, cazurile se succed într-un limbaj de planșe ilustrate, sistematizate după caracteristici reper.

Am observat gruparea cazurilor după câteva tipare de adaptare, în funcție de gradul de utilizare al spațiului de locuit și de modul de adaptare la contextul imediat. Am determinat o serie de cinci grupări, aranjate în ordinea evoluției gradului de complexitate, începând cu soluția cea mai simplă, Balotul ca depozitare, și continuând cu cele ceva mai evoluat, Camping, Înșiruie, Coridor și încheind cu tipologia cea mai complexă, Casa.

¹ CHELCEA, LIVIU - STATE, KINSHIP AND URBAN TRANSFORMATIONS DURING AND AFTER HOUSING NATIONALIZATION (BUCHAREST, ROMANIA, 1945-2004), P 96

gradual familiarity and adjustment, and where projects are not unfinished but rather stay open to natural progress or mutation. How could we then address the character of such a city which making the intervention via conventional urban tools, with imported models and references? Could we imagine a professional area in which observation, intervention and rule are to generate the local urban shape? If this area exists, how could such an urban planning be operational without beautifying disorder?

Beyond the exotism of the novelty of the argument, we could declare that the issue of reconstruction in Bucharest could also be done by authenticating new types of temporary constructions, either part of the public or the community area, with a limited life and an uncertain and variable use, as a new species of event structures grown in the cracks of unoccupied territories or those under legal ambiguity. To the same extent, the method of extending the household as a type of organic transformation could also be applied in the case of modernist collective housings, most of which are close to their life span, yet without finding ways of survival. In a different way of public taming, we could imagine an action of decentralizing the real estate monopoly in the city, by localizing, in other spaces than the legalized ones or in those simply neglected by urban planning, of certain temporary, punctual structures, with a clear flexibility of use. They would be located in conflictual and border-like spaces, where they would come up with an armistice and would treat the occupation as a kind of undersanding and community experience.

The Research Method

We did not carry out systematic or regular searches on the street. We only used, as a method of detection, our random walks through the city. Given the arbitrary nature of their emergence, we are not aware of the exact number of structures camped on the Bucharest sidewalks; however, during our four years of activity, approximately 15 cases were documented.

The project is an archive of several case studies seen as dioramas: punctual stagings of the conflicts and disturbances suffered by the uncertain status of ownership in Romania. Approached with the distance characteristic of a scientific atlas book, the cases follow one another in a language of illustrations, summarized according to reference characteristics.

We noticed that they grouped according to several adaptation patterns, depending on the extent to which the inhabitable space was used and the manner of adaptation to the immediate context. We identified five groups, arranged according to the degree of complexity. They start from the simplest solution, i.e. the Bale as a storage modality, continue with the more evolved ones, i.e. Camping, Aligned, Corridor, and end with the most complex typological form, the House.

THE TEXT EVICTING THE GHOST IS AN EXCERPT FROM THE BOOK EVICTING THE GHOST: ARCHITECTURES OF SURVIVAL THAT WAS PUBLISHED IN 2010 BY THE CENTRE FOR VISUAL INTROSPECTION/ PEPLUSPATRU ASOCIATION WITH THE SUPPORT OF ADMINISTRATIA FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL, THE RATIU FAMILY CHARITABLE FOUNDATION, THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS.

WWW.PPLUS4.RO / WWW.STUDIOBASAR.RO

TEXTUL EVACUAREA FANTOMEI ESTE UN EXTRAS DIN PUBLICAȚIA EVACUAREA FANTOMEI. ARHITECTURI ALE SUPRAVIEȚUIRII CE A FOST EDITATĂ ÎN 2010 DE CĂTRE CENTRUL DE INTROSPECȚIE VIZUALĂ/ ASOCIAȚIA PEPLUSPATRU CU SPRIJINUL ADMINISTRAȚIEI FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL, THE RATIU FAMILY CHARITABLE FOUNDATION ȘI THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS.

Expediția autostrăzii pierdute

RO

90

TEXT & FOTO / PHOTO:
Ivan Kucina

#1

Lost Highway EN Expedition

RO Autostrada tostrada Pierdută este numele inventat al unei vechi drum din fosta Iugoslavia, realizat pentru a lega principalele orașe ale republicilor: Ljubljana, Zagreb, Belgrad și Skopje. Construcția autostrăzii a început în anii '50, în masiva campanie voluntară a oamenilor de toate naționalitățile care constituiau Iugoslavia. A fost numită după cea mai importantă deviză a statului – „Autostrada Frăției și Unității”. Nu e accidental faptul că acest nume ideologic simboliza legătura literală dintre diferitele națiuni.

Comunismul credea că are capacitatea de a învinge diferențele naționale în urmărirea bine-lui universal. Iluzia eternității a fost scurtată cu brutalitate în anii '90. Căderea sistemelor utopice a despuat conceptul unificării naționale. Vechile conflicte naționale au fost trezite dând naștere din nou războaielor și vărsării de sânge. Iugoslavia a fost îngropată; termenul și-a pierdut sensul și astăzi noua definiție temporară a Balcanilor de Vest vine din afară pentru a fi aplicată țărilor care își așteaptă viitorul în UE: Albania, Bosnia și Herțegovina, Croația, Macedonia, Serbia și Muntenegru. Asemenea autostrăzii azi, Balcanii de Vest sunt un teritoriu fără conținut. Termenul „Balcanii de Vest” nu are nici un sens legat de interconexiuni ci pare mai degrabă un set de obligații separate față de o Europă în expansiune. Fără conținut, e golit și de ideologie.

Autostrada, pe de altă parte, a supraviețuit și chiar s-a îmbunătățit. După război, noi trasee și servicii au fost adăugate conform standardelor UE. Acum, arată ca orice alt drum european, confortabil și fără identitate locală. Semnificația ideologică care a marcat odată credința oamenilor care o construiau a fost pierdută. „Autostrăzii Post-Frăției și

EN ost Highway is the fictional name for the old road made in Ex Yugoslavia to connect the major cities of its republics: Ljubljana, Zagreb, Beograd and Skopje. The construction of the road started from the 50s in the massive voluntary campaign of the peoples of all nationalities that constituted Yugoslavia. It was named according to the most important state parole – “The Highway of Brotherhood and Unity”. It was not accidental that this ideological name signified the literal connection line among different nations.

Communism believed that it had the capacity to overcome national difference in the pursuit of universal wellness. This illusion of eternity was brutally shortened during the 90s. The collapses of utopian systems stripped down the concept of national unification. Old national conflicts were awakened for the new bloodshed of war. Yugoslavia was buried; the term lost its sense and today the new temporary definition of Western Balkans is coming from outside to be applied to countries waiting for the future in the EU: Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Macedonia, Serbia and Montenegro. Like the highway today, Western Balkans is a territory without content. “Western Balkans” has no meaning of interconnections but rather a set of separate obligations toward expanding Europe. Without content it is emptied also of ideology.

The highway, on the other hand, survived even more improved. After the war new tracks and services were added according to EU standards. Now, it looks like any European highway, comfortable and without local identity. The ideological meaning that once marked the belief of the people that were building it has been lost. “Highway of Post

RO Ne-unității” îi lipsește un sens contemporan. Ea funcționează doar ca un mecanism liniar într-un cadru al invenției politice a UE - Balcanii de Vest.

Motivul Expediției Autostrăzii Pierdute a fost găsirea și studierea relațiilor lipsă de-a lungul autostrăzii și explorarea lor ca un model pentru o Europă diversă. Urmând linia de-a lungul și din jurul Autostrăzii Pierdute, prin teritoriul necunoscut al sensurilor moderne ale Balcanilor de Vest, imaginată drept model pentru viitoarea Europă, membrii expediției au explorat noi modele ale legăturilor semnificative și sustenabile ale diferitor entități. O întrebare care persistă schimbării teritoriilor în cursul expedițiilor este dacă e posibil să construiești o viață mai bună care să fie ne-utopică și fără iluzii ideologice.

Expediția autostrăzii pierdute a început în Ljubljana și a trecut prin Zagreb, Novi Sad, Belgrad, Skopje, Pristina, Tirana, Podgorica pentru a se termina în Sarajevo, având două zile de evenimente în fiecare oraș și o zi de călătorie între ele. Evenimentele au inclus tururi ghidate, prezentări și forumuri organizate de asociațiile locale, seminarii între călătorii participanți și experții locali, discuții, expoziții, spectacole radio, picnicuri și alte manifestări auto-organizate de orașele gazdă. Membrii Expediției Autostrăzii Pierdute nu au trebuit să călătorească sau să stea împreună și au putut intra sau ieși din expediție pentru orice durată de timp și în orice punct. Membrii s-au autogospodărit, au sprijinit și realizat călătoria după cum doreau. Fiecare era liber să participe la orice eveniment vroia sau să introducă un eveniment propriu pe autostradă. Vestile despre expediție circulau asemenea unor zvonuri de la prieteni la prieteni, de la colegi către colegi. O

EN Brotherhood and Non Unity” is missing its contemporary meaning. It only functions as linear mechanism in the framework of the recent EU political invention of Western Balkans.

The reason for the Lost Highway Expedition is to find and study missing relationships on the highway and look at them as a model for diverse Europe. Following the line along and around the Lost Highway through the unknown territory of contemporary meanings of Western Balkans, imagined as a model of future Europe, members of the expedition were exploring new modes of meaningful and sustainable links among different entities. One question that persists the changes of the territories during the expeditions is whether it is possible to construct a better life that would be non-utopian and without ideological illusions.

Lost Highway Expedition began in Ljubljana, and traveled through Zagreb, Novi Sad, Belgrade, Skopje, Pristina, Tirana, Podgorica to be concluded in Sarajevo, comprised of two days of events at each city and one day of travel in between. The events included guided tours, presentations and forums organized by local associations, workshops between the participating travelers and local experts, discussions, exhibitions, radio shows, picnics and other events that were self-produced by the host cities. Members of the Lost Highway Expedition did not have to travel or stay together and could enter and exit the expedition for any length of time and at any point. Members were self organizing, supported and realized their journey in as they liked. Everyone was free to participate in any of the events or to bring their own to the highway. Word of the expedition was traveling like a rumor from friends to friends,

93

RO mulțime de indivizi, grupuri și instituții au format un roi masiv și inteligent. Expediția a generat noi proiecte, noi lucrări de artă, noi rețele, o nouă arhitectură și o nouă politică bazată pe experiența și cunoștințele descoperite pe parcursul autostrăzii.

Toate proiectele realizate au urmărit producerea în comun a unei analize, a unor expresii și inițiative în diverse forme vizuale, textuale sau de design și au fost prezentate în expoziții, publicații, conferințe, seminarii, web interactiv, explorări dinamice, competiții culturale participative și alte evenimente. Premisa acestor acțiuni se afla în ideea că soarta orașelor contemporane se află între uniformitatea europenizării încorporate și capacitatea balcanizantă a auto-organizării, iar peisajele urbane sunt spațiile alese pentru conflicte și rezoluții culturale, etnice și religioase. Expediția autostrăzii pierdute a considerat că această perspectivă sumbră a viitorului instabil și imprevizibil al Europei poate aduce schimbarea necesară pentru construirea viitoarei societăți libere și civile; o explorare convingătoare a fi imaginată. Și toate acestea au început cu expedițiile care se comportă ca o comunitate aflată în mișcare, pentru a penetra liniile inflexibile ale vechilor granițe și a forma rețele ale unor noi teritorii.

EN colleagues to colleagues. A multitude of individuals, groups and institutions formed a massive intelligent swarm. The expedition generated new projects, new art works, new networks, new architecture and new politics based on experience and knowledge found along the highway.

All projects together yielded the production of analysis, expressions and initiatives in wide forms of visual, textual and design works, and were presented in exhibitions, publications, conferences, workshops, interactive web, dynamic mappings, participatory cultural contests and other events. The premise of these actions lied in the thought that the fate of contemporary cities lies between the uniformity of incorporated Europeanization and the Balkanizing capacity of self-organizations, and urban landscapes are the chosen spaces for cultural, ethnic and religious conflicts and resolutions. Lost Highway expedition thought that this grim perspective of unstable and unpredictable future of Europe can also bring the change necessary for building the next free and civil society; a compelling quest would like to imagine. And this all begins with the expeditions that behave like a moving community, to permeate the inflexible lines of old borders and form destined networks of new territories.

EXPEDIȚIA AUTOSTRĂZII PIERDUTE ESTE UN PROIECT DE CERCETARE INTERDISCIPLINARĂ ȘI TRANSNAȚIONALĂ CARE A ÎNCERCAT SĂ IMAGINEZE GEOGRAFIILE ECONOMICE, POLITICE ȘI CULTURALE ALE VIITORULUI NECUNOSCUT AL BALCANILOR. A FOST ORGANIZATĂ CA O MIȘCARE MASIVĂ A INDIVIZILOR PE UN TRASEU DE LA LJUBLJANA LA ZAGREB, NOVI SAD, BELGRAD, SKOPJE, PRISTINA, TIRANA, PODGORICA ȘI SARAJEVO DE LA 30 IULIE LA 25 AUGUST 2006. ÎNIȚIATĂ DE FUNDATIA CENTRALA PENTRU VIITOARELE ORAȘE (CENTRALA FOUNDATION FOR FUTURE CITIES - CFFFC), ROTTERDAM ȘI ȘCOALA STUDIILOR LIPSĂ (SCHOOL OF MISSING STUDIES): ANA DZOKIC, MARC NEELEN, KATHERINE CARL, SRDJAN WEISS, MARJETICA POTRC, KYONG PARK, AZRA AKSAMIJA, IVAN KUCINA. SIMPOZIOANE ALE EAP AU AVUT LOC LA COLUMBIA UNIVERSITY, NEW YORK ȘI CAVS, MIT BOSTON, OCTOMBRIE 2006. EXPOZIȚIA AUTOSTRĂZII PIERDUTE, SKUC, LJUBLJANA, 2007. ALBUMUL AUTOSTRĂZII PIERDUTE, 2007. CONSTRUIND AUTOSTRADA PIERDUTĂ, 2008, LEXICONUL VIITORULUI TEMPORAR, 2009

THE LOST HIGHWAY EXPEDITION IS AN INTERDISCIPLINARY AND CROSS-NATIONAL RESEARCH PROJECT TRIED TO IMAGINE ECONOMICAL, POLITICAL, AND CULTURAL GEOGRAPHIES FOR THE UNKNOWN FUTURE OF BALKAN. IT WAS SET UP AS MASSIVE MOVEMENT OF INDIVIDUALS PLOTTING A ROUTE FROM LJUBLJANA TO ZAGREB, NOVI SAD, BELGRADE, SKOPJE, PRISTINA, TIRANA, PODGORICA, AND SARAJEVO FROM JULY 30 TO AUGUST 25, 2006. INITIATED BY CENTRALA FOUNDATION FOR FUTURE CITIES (CFFFC), ROTTERDAM AND SCHOOL OF MISSING STUDIES: ANA DZOKIC, MARC NEELEN, KATHERINE CARL, SRDJAN WEISS, MARJETICA POTRC, KYONG PARK, AZRA AKSAMIJA, IVAN KUCINA. LHE SYMPOSIUMS AT COLUMBIA UNIVERSITY, NEW YORK AND CAVS, MIT BOSTON, OCTOBER 2006. LOST HIGHWAY EXHIBITION, SKUC, LJUBLJANA, 2007. LOST HIGHWAY PHOTOBOOK, 2007. BUILDING LOST HIGHWAY, 2008, LEXICON OF PROVISIONAL FUTURES, 2009

WWW.

europelostandfound.

net

95

DVD Urban Report #1

Despre un anume hedonism autodistructiv și alte definiții
+ filmul Looking for October din programul School of Missing Studies
+ alte articole noi și resursele de text și imagine ale acestui proiect
Ur#1 pe dvd și web

About a self-destructive
hedonism and other definitions
+ the film Looking for October made
under School of Missing Studies
program
+ many other features, texts and image
resources of this project
UR#1 on dvd and web

www.
urbanreport
.ro

Temele celor 3 volume
Urban Report sunt / The
Themes of the 3 Urban
Report Volumes are:

Vol 1: Poetica tranziției în
derulare / The Poetics of
Transition on the Run

Vol 2: Condițiile urbanității
autoreglementate / The
Conditions of Self-Regulated
Urbanity

Vol 3: Pionierii practicilor
emergente / The Pioneers of
Emergent Practices

București, Sofia, Budapesta, Belgrad și
multe alte locuri ca acestea...

Ce lipsește din orașe, din arhitectura nouă
încă? Plusvaloarea, o perspectivă coerentă
în timp, *savoir faire* sau *savoir vivre*?

Numărul de față înregistrează în cele patru
țări diverse tipuri de ciocniri, de căutări,
de energii, de situații critice, dar a căror
constante rămân nostalgia și umorul (chiar
involuntar) care colorează rezultatele finale.

Bucharest, Sofia, Budapest, Belgrade and
many other places like these...

What is missing in those cities, from that
new architecture? The added value, a
coherent approach in time, a *savoir faire* or
savoir vivre?

This issue records various types of clashes,
energies, critical stances in the four
countries, whose common constant is the
nostalgia and humour (be it involuntary)
marking the final results.

#1
© 2011

zeppelin

